

1. GİRİŞ

Çevre sorunları birdenbire ortaya çıkmamış zamanla birikerek varlığını duyurmuştur. Özellikle 20. yüzyılda yaşanan hızlı teknolojik gelişme, kentleşme, sanayileşme, nüfus artışı insanın doğa üzerindeki baskısını tehlikeli boyutlara taşımıştır. Ekolojik dengeyle doğrudan ilişkili olan, teknolojik ilerlemelerde ve sanayileşmede dikkatsizce ve duyarsızca davranılması, dünyadaki ekolojik dengeleri alt üst etmiş, bunun sonucunda kirlenme, canlı türlerinin yok olması, doğal kaynaklarının tükenmesi, kullanılabilir tarım alanlarının azalması, nükleer tehlike, hızlı nüfus artışı gibi çevre sorunları ortaya çıkmıştır (Borden, 1985: 56). Bu doğrultuda, doğal kaynakların geleceği tehdit edilmeye başlanmış ve ekolojik dengenin bozulmasına neden olmuştur. Bütün bu aktiviteler ise, doğal kaynakların daha çok sömürülmesi, çevre sorunlarını doğurduğundan, insanlık kısır bir döngü içine girmiş bulunmaktadır (Çepel, 2006: 177).

Dünyada nüfus artışı, hızlı kentleşme ve sanayileşme, enerjiye olan talebi artırmaktadır. Gereksinim duyulan enerji açığı çeşitli yollardan temin edilmektedir. Gelişmekte bir ülke olan Türkiye’de artan enerji talebinin karşılanması ve enerjide dışa bağımlılığın azaltılması amacıyla son yıllarda hidroelektrik enerjisine büyük bir yönelim söz konusudur. Bu doğrultuda, ülkemizin farklı yerlerinde çok sayıda hidroelektrik santrali (HES) projesi hayata geçirilmiş veya hayata geçirilmeyi beklemektedir. Enerji ihtiyacının karşılanması için HES’ler yenilenebilir bir enerji türü olarak yer almaktadır. Bu olumlu tarafına rağmen, HES’ler çevresel, ekonomik ve toplumsal açıdan birçok sorunlara neden olmaktadır. Doğanın damarları olan nehirler, bütün doğaya can vermektedir. Dolayısıyla, suyun doğal döngüsünün bozulmadan devam etmesi ekosistem bütünlüğü için zorunluluktur.

Artan enerji ihtiyacı tüm dünyayı etkileyen çevresel bozulmalara neden olduğundan, ulusal ve uluslararası toplantılarla çevresel sorunların boyutları ortaya konulup

ilkeler belirlenmiştir. Çalışmalar çevre sorunlarının çok boyutluluğunu ortaya çıkarmış, birçok çözüm önerileri de getirilmiştir. En yaygın olabileceği düşünülen çözüm önerisi ise eğitim olarak düşünülmüştür. Ulusal ve uluslararası düzeyde alınan kararlarda ilgili kurum, kuruluş ve örgütler tarafından çeşitli etkinlikler sağlanarak çevre bilinç düzeyi yüksek toplumlara ihtiyaç duyulmuştur. Toplumlar da çevre bilinç düzeyinin geliştirilmesine yönelik olarak faaliyette bulunan aktörler arasında “gönüllü kuruluşlar” ve “çevreye duyarlı bireyler” bulunmaktadır. Bu oluşumlar gerçekleştirdikleri çeşitli etkinliklerle çevre bilinç düzeyinin geliştirilmesine hizmet etmektedirler. Çevre sorunlarının öncelikle sanayileşmiş toplumlarda kendini göstermesine paralel olarak çevreye yönelik gönüllü örgütlenmeler de öncelikle bu toplumlarda ortaya çıkmış ve çeşitli etkinliklerde bulunmaya başlamıştır. Gönüllü kişilerin oluşturdukları bu örgütlenme, çevrenin çıkarlarını korumak amacıyla ekolojik olarak sürdürülebilir bir toplum ideali için seslerin duyurulabileceği çevre hareketleridir. Venezüella’da, Bolivya’da, Brezilya’da, Hindistan’da, Endonezya’da, Güney Afrika’da ülke düzeyinde görünür hale gelen bu halk hareketleri, dünyanın dört bir tarafında yerel ve otantik karakterleri ile insanlığın kurtuluşu için mücadele ederken; bu mücadelelere Türkiye gerçekliğinden bakmakta fayda var.

Buradan hareketle çalışma; Muğla-Köyceğiz ilçesi Beyobası beldesinde Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan hidroelektrik santrali (HES)’ne karşı, sivil inisiyatiflerin desteği ile Yuvarlakçay halkı tarafından yürütülen mücadelenin, bölge insanının doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi üzerine etkisini ortaya koymaktır.

Çalışmanın ilk bölümünde; araştırmanın temelini oluşturan çevre bozulması, kaynak kullanımı ve sürdürülemezlik, sürdürülemezlikten sürdürülebilirliğe geçiş, çevre eğitimi, standart örgün çevre eğitimi sınırlılığı, çevrecilik, çevreye katılım, sivil inisiyatiflerin yaygın çevre eğitimindeki yeri, HES mücadelelerinin geçmişi ve önemine değinilmiştir. Çalışmanın ikinci bölümde; Dünya’da ve Türkiye’de doğal kaynakların korunması ve değerlendirilmesinde sivil inisiyatiflerin rolü ilgili literatür bilgilerine dayalı olarak irdelenmiştir. Çalışmanın üçüncü bölümünde, araştırmanın

yöntemi, verilerin analizine dair bilgiler yer almaktadır. Dördüncü bölümde, araştırmanın bulgularına ait bilgiler sunulmuştur. Son olarak elde edilen bilgiler ışığında araştırmanın sonuç ve önerileri ortaya konulmuştur.

1.1. Çevre Bozulması

Çevre, temel yaşam alanı olan dünyanın var oluşundan bu yana varlığını sürdürmektedir. İlk insandan bu yana, içinde yaşadığı alanı tanımaya ve anlamaya çalışan insanoğlu yaşadığı bu alanı tanımlamaya çalışmıştır. Günümüzde çevre, en genel anlamıyla, bir canlının yaşam ortamı olarak tanımlanmaktadır. Ekolojik anlamda, bireyle ilişkili canlı-cansız her şeyi kapsayan bir terimdir (Berkes ve Kışlalıoğlu, 1993: 42).

İnsanlar toplumsal yaşamlarında doğal kaynakları kullanarak, teknolojiyi geliştirerek, ekonomik etkinliklerde bulunarak, yaşam koşullarını geliştirerek çevre ile sürekli bir etkileşim halindedirler (Ertan, 1991: 66-68).

Sanayi devrimi sonrasında kendisini göstermeye başlayan çevre sorunları, bilim ve teknolojinin gelişerek, doğal kaynakların kullanımının artmasıyla, doğayı ve insan yaşamını tehdit eden bir boyut kazanmıştır (Tombul, 2006). İnsanın doğa ile girdiği etkileşim sonucunda doğal dengeyi oluşturan zincirin halkalarında meydana gelen kopmalar çevre bozulmasına neden olmuştur (Özdemir, 2007: 25).

Çevre sorunları birdenbire ortaya çıkmamış, zaman içinde birikerek varlığını göstermiştir. İnsan etkileri sonucunda çevreye verilen zararlar, doğanın kendini yenileyebilmesi önce fark edilmemiş, hatta çevrenin bu kirliliği kendiliğinden yok edeceği düşünülmüştür. Ancak zamanla, düşünülenin tam tersine, çevre hızla bozulmaya başlamıştır (Budak, 2008).

Çevresel bozulmalar, yaşamla ilgili gereksinimlerin karşılanmasını güçleştiren veya olanaksızlaştıran engellere ilişkin çevre sorunlarıdır (Çevre Bakanlığı Yayınları, 1994). 20. yüzyılın sonuna doğru yaşam ortamını oluşturan çevresel kaynakların kirlenmesi gözle görülür bir duruma ve tehlikeli bir düzeye erişince, sorunun ayırımına varılmıştır. Dünya üzerinde yaşamın sürekliliğini sağlayan hava, su ve

toprak gibi doğal kaynaklar ürkütücü boyutlarda kirlenmekte veya tükenmektedir (Karaca, 2008: 20). Doğal kaynakların kirlenmesi ve tahribi sonucunda karşılaşılan sorunlar, toplumları önlem almaya yöneltmiştir. 1952 yılı Aralık ayında Londra’da kirli hava nedeniyle bir hafta içinde yaklaşık 4000 kişinin yaşamını yitirmesi, çevre sorunlarının niteliğini toplumlara tanıtan ilk örneklerden biri olmuştur (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 37).

Dünyanın gözünün çevre sorunlarına çevrilmesinde etkili olan çalışma ise Roma Kulübü’nün öncülüğünde hazırlanan “Büyümenin Sınırları” isimli rapordur. 1972 yılında yayımlanan rapora göre, doğal kaynaklar nüfusun hızla artışına yetmeyecek ve içinde yaşadığımız çevre 150 yıla varmadan yaşanabilirlik niteliğini yitirecektir. Buradan hareketle, çevreyi korumak ve geliştirmek amacı ile gelişme hızı yavaşlatılmalı, hatta durdurulmalıdır. Çünkü gelecek kuşakların da varlıklarını güvence altına alacak biçimde toplumlar varlıklarını sürdürebileceklerdir (Kısa, 2008: 23). Gelecek kaygısı, toplumların çevre sorunlarına karşı ilgisini uyandırmıştır. Yarını güvence altına alma çabası sayesinde çevre sorunları toplumların gündemine yerleşmiştir (Keleş, Hamamcı ve Çoban, 2012: 39).

1.2. Kaynak Kullanımı ve Sürdürülemezlik

Sanayi toplumları, doğal kaynakların kullanılması üzerine kurulmuştur. Bilim ve teknolojinin ilerlemesi ile daha fazla doğal kaynağın kullanılması yoluna gidilmiş ve doğaya hükmeden insanlar yeryüzünde büyük güç kurmuşlardır. Sınırsız ihtiyaçları olan insanlar, sınırlı kaynaklar olan toprağı, ormanları, havayı, suyu, madenleri ve enerji kaynaklarını, gelecek nesillerin de bunlardan payı olduğunu düşünmeden kıyasıya kullanmışlardır (Budak, 2008: 10). Bir kaynağı kullanırken, onu korumak, insan doğasında olmayan bir yaratılış özelliğidir. Sulara ait bütün ekosistemlerin kirletilmesi, ormanların olanca hızıyla tahribine devam edilmesi, tüm canlıların nefesi olan atmosferin zehirlenmesi, bu şekildeki insan yaratılış özelliğinin tipik simgeleridir (Çepel, 2006).

Doğal kaynaklar insanlar için yaşamsal bir öneme sahiptir. İnsanlık, gelinen teknolojik gelişmeye karşın, birçok konuda doğanın kendi iç işleyişini çözmekten ve tükenen doğal kaynakları yerine koymaktan oldukça uzaktır. İnsanlar, sürekli olarak yeni kaynaklar bulmaya, mevcut kaynaklardan da daha çok yararlanmaya çalışmaktadır (Bozlağan, 2004).

Doğa insan ilişkilerinde girmiş olduğumuz bugünkü çıkmaz ve küresel ekolojik krizin temelinde, insan merkezli bir dünya görüşünün egemenliğinin yattığı görülmektedir. Bu görüşün sürdürülmesi durumunda, gezegenin ve insanlığın karşı karşıya kalacağı sonuçlar, düşünebildiğimizden daha derin ve tehlikelidir (Atasoy, 2006).

İnsanın doğal kaynaklara yönelik talebi, dünyanın yerine koyabileceğinin üzerine çıkmaktadır. Doğanın sunduğu ekolojik hizmetlerden bugünkü düzeyde yararlanabilmemiz için, dünyanın kendini yenileme kapasitesinin 1,5 katına ihtiyaç duyulmaktadır. Doğal kaynak stoklarının azalması, atmosferdeki karbon yoğunluğunun artması ve dönüştürülemeyen atıkların birikmesi sonucu ekolojik ayak izi ve dolayısıyla karbon ayak izi kavramlarını gündeme getirmiştir. Yaşamımızı sürdürürken hayatımızın sonuna kadar kaynak tüketmekte ve atık üretmekteyiz. Çevresel sürdürülebilirliğin ölçüsünü gösteren ekolojik ayak izi, tükettiğimiz doğal kaynakların yeniden üretimi, bu arada açığa çıkan atıkların geri kazanımı için ne kadar kara ve su sahasına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koyan bir ölçü birimidir. Bu durum, insanın dünyada yaşayabilmek için kullanmak mecburiyetinde olduğu enerji kaynaklarının tüketilmesinin ekosistemin sürdürülebilirliği üzerinde oluşturduğu yükü tarif etmektedir. Karbon ayak izi ise birim karbondioksit cinsinden ölçülen, üretilen sera gazı miktarı açısından insan faaliyetlerinin çevreye verdiği zararın ölçüsüdür (Schaller, 1999). Bu durumda sürdürülemeyen kaynak tüketimi, kirlilik ve karbon dioksit emisyonundaki artışa bağlı olarak doğal kaynaklara olan talep artmaktadır. Yaşam tarzımıza ilişkili olarak ve enerjinin daha verimli kullanımını gözeterek ekolojik ayak izimizi küçüktenebilir ve dolayısıyla karbon ayak izimizde ölçülen miktarı azaltabiliriz (Keleş ve Aydoğdu, 2010).

Günümüzde yaşanan bu çevre sorunları, artık yerel olmaktan çıkmış ve tüm dünyayı tehdit eder hale gelmiştir. Hızlı nüfus artışı, düzensiz kentleşme, gelir dağılımının bozulması, beslenme sorunları, eğitim, sağlık hizmetlerinin güçsüzleşmesi ve artan enerji ihtiyacını karşılama doğal kaynakları olumsuz yönde etkilemektedir. Bu durum ortaya sürdürülemezlik durumunu ortaya çıkarmış bulunmaktadır. Doğada yaşadığını ve varlığını sürdürülebilmek için doğaya muhtaç olduğunu unutan insanlığı, doğayı sınırsız kullanılan bir nesne olarak görmektedir. Doğanın, toprağın, suyun bir meta kategorisine indirgenip, özel mülkiyet ve sahiplenme konusu yapıldığı ve sınırsız üretimin geçerli olduğu bir dünyada sürdürülemezlik durumu ekolojik dengeyi bozmaktadır. Bu durumda ortaya çıkan ekolojik sorunları, basit önlemler ve yöntemlerle çözüme olanağı bulunmamaktadır (Başkaya, 2014).

1.3. Sürdürülemezlikten Sürdürülebilirliğe Geçiş

Dünya’da doğanın yaşam için taşıma kapasitesi gözönünde bulundurularak insan, hayvan ve bitki yoğunluğunun ayarlanması gereklidir. Doğanın kendi yaşam döngüsüne, dışarıdan hiçbir müdahale edilmeden, devam ettirebileceği miktarda canlı türlerinin ve sayısının o ortamda bulunmasını sağlamak suretiyle doğadan sürekli üst düzeyde yararlanmak olanaksızdır. Bu şekilde doğanın devamlılığı ön plana alınarak, 70’li yılların başında “sürdürülebilirlik” kavramı insanı çevreleyen ekolojik sistemler ile denge içinde, bugünün gereksinimlerinin gelecek nesillerin zararına olmadan karşılanması olarak tanımlanmıştır (Akin, 2007). Gilman’a (1992) göre, sürdürülebilirlik, toplumun, ekosistemin ya da devam eden herhangi bir sistemin ana kaynakları tüketmeden belirsiz bir geleceğe dek işlevini sürdürmesidir.

Sürdürülebilirlik dönüm noktasında, insanlık; yaşam biçimlerimizi, politik sistemlerimizi, dünyaya bakış ve davranış biçimimizi, dünyayı biz ve diğer türler için sürdürmeye yardımcı olacak şekilde çağırılmaktadır Bu bağlamda, 1960’lı yıllarda çevreye verilen tahribatın boyutlarının algılanmaya başlaması ile çevre sorunlarına çözüm yolları üretilmeye başlanmıştır (Miller, 2000).

Çevre sorunlarının tüm canlıların yaşamının tehlikeye sokacak boyutlara ulaşması, ve bu tehlikelerin çözümüne yönelik politika arayışları, özellikle 1970’li yılların başından itibaren devlet ve hükümetlerin ortak gündemi haline gelmiştir (Özdemir, 2007: 25). Boyutları çok genişlemiş olan çevre sorunlarının çözümü; sorunların çıkmadan önlenmesi, standartların belirlenmesi birçok ülkede devlet politikası haline gelmiştir. Böylece çevre sorunlarının çözümü konusu uluslararası çevre politikası olarak şekillenmiştir (Çepel, 2006: 160).

Bir ülkenin, çevre sorunlarının çözümü yönündeki ve bu alandaki, tercih ve hedeflerinin belirlenmesi “Çevre Politikası” olarak tanımlanmaktadır. Bu bağlamda, çevre politikası kavramı ile bir ülkenin çevre konusundaki ve çevre sorunları alanındaki çözüm arayışlarına yönelik tercih ve hedeflerinin belirlenmesi anlaşılır. Çevre Politikası, en genel anlamı ile toplumların sağlıklı bir çevrede yaşamalarının ve doğal kaynakların korunmasını hedef alır (Torunoğlu, 2006). Erol’a (2012) göre, çevre politikası araçlarından biri çevre eğitimi ve çevre konusunda toplumun bilinçlenmesi olarak görülmektedir. Buradan hareketle çevre eğitimiyle hem bireyleri hem de toplumun tamamını çevre bilgisi, çevre algısı, sorumluluklar ve etik konusunda geliştirerek çevre korumasına katkı düzeyini arttırılabilmektedir. Çevre politikası ile çevre eğitiminde amaçlanan katılımcılığı desteklemek, toplumu ve bireyleri bilgilendirmek, çevreye yönelik tutum ve bilinç kazandırmak ile çevre sorunlarını önlemeye yönelik yeterlilik kazandırmaktır. Bu kazanımın sağlanmasında, doğal kaynakların korunmasında ve çevresel sürdürülebilirliğinin etkisinin arttırılmasından önemli faktörlerinden biri çevre konusunda bilinçlenmiş ve önemli ölçüde örgütlenmiş duyarlı bir halk topluluğunun varlığı ile mümkün olabilmektedir.

Çevre ile ilgili amaçları gerçekleştirmede toplumun algısının ve yaklaşımlarının önemli bir yeri olduğu hem uluslararası hem de ulusal kamuoyunda kabul edilmiştir. Uluslararası ve ulusal platformlarda atılan adımların tarihsel süreç içindeki konumları alt bölümlerde ele alınmıştır.

1.3.1. Sürdürülemezlikten Sürdürülebilirliğe Geçiş için Atılan Uluslararası Adımlar

Çevre sorunlarının uluslararası ortamda öne çıkması ve bu sorunların çözümüne yönelik politika arayışları, özellikle 1970’li yılların başından itibaren devlet ve hükümetlerin ortak gündemi haline gelmiştir.

Uluslararası düzeyde çevre konusunda yapılan ilk büyük değerlendirme olan Birleşmiş Milletler Çevre Konferansı, 113 ülkenin katılımı ile 1972’de Stockholm’de toplanmıştır (Ünal ve Dımışkı, 1999: 142-154). Birçok ülkenin çevre politikasını etkileyen “Stockholm Konferansı”, o zamana kadar mevcut yazılı ve yazısız hukuk kurallarını bir araya getirerek, çevresel ve ekolojik sorunların bir dönüm noktası olmuş, ekonomik ve sosyal gelişmenin çevre ile bağlantısını vurgulayan ilkelerin geliştirilmesi ile, birçok ülkenin çevre politikasını etkilemiştir. Konferansta ulusal ve uluslararası çevre problemleri ile etkili bir şekilde baş edebilmek amacı ile bireylerin aktif katılımının önemi ve çevre korumaya ilişkin kararlara katılma hakkı olduğu vurgulanmıştır (Waite, 1991: 190-193).

Çevre eğitiminin insan eğitiminde yerini alması için bir dönüm noktası teşkil eden, Uluslararası Çevre Eğitim Konferansı 1977 yılında Tiflis’te toplandı. “Tiflis Konferansı” da, “çevrenin oluşumuna, korunmasına ve sorunlarının çözümüne katılımın sağlanması” şeklinde belirlenen amacı ile çevre eğitiminin “katılımcılık” ilkesi ile örgün ve yaygın yollarla tüm topluma ulaştırılması gerektiği bildirilmiştir (Erol, 2012:189). 1977 yılında Tiflis’te yapılan çevre eğitimine ilişkin hükümetler arası konferansta, çevre eğitimi konusunda uluslararası işbirliğinin gereğine işaret edilerek Birleşmiş Milletler Çevre Programı’nın kabul edilmesi ile gönüllü kuruluşların sivil toplumu eğiterek güçlendirmede önem arz ettiği ortaya konmuştur (Ilgar, 2007).

Sınırlı kaynak ve yineleme potansiyeline sahip dünyanın, sınırlarını aşmadan doğal kaynakların korunması ve gelecek kuşaklara yaşanabilir bir çevre bırakma fikri sürdürülebilirlik kavramını doğurmuştur (Yıldırım ve Göktürk, 2004). Sürdürülebilirlik kavramı ilk kez, 1987 yılında Dünya Çevre ve Kalkınma

Komisyonu tarafından “Ortak Geleceğimiz” raporunda tanımlanmıştır. Bu rapora göre, insanlık gelecek kuşakların gereksinimlerine cevap verme yeteneğini tehlikeye atmadan, günlük ihtiyaçlarını temin ederek ve kalkınmayı sürdürülebilir kılma yeteneğine sahiptir şeklinde “Brundtland Raporu” nun yayınlanması ile kullanılmaya başlanmıştır. Brundtland Raporu, basit bir çevrecilik anlayışının çok ötesinde, rasyonel kaynak kullanımını esas alan ekonomik bir kavram olarak karşımıza çıkmaktadır (Atvur, 2009; Bourdeau, 1999).

Çevre ve kalkınma konusunda toplumun bilinçlendirilmesinin aciliyeti, 178 ülkenin katılımı ile 1992’de Rio De Janeiro’da yapılan toplantıda vurgulanmıştır. Konferansa, dünya liderleri, uluslararası ve bölgesel, kuruluşlar, hükümet dışı örgütler, bilim adamları, kadınlar, çocuklar, yerli halklar, çiftçiler, işçiler gibi etkin grup temsilcilerinin de katılması, konferansın bugüne kadar uluslararası düzeyde gerçekleştirilen en büyük toplantı olmasına neden olmuştur (Güner, 2002: 50). Konferansta, dünyadaki kaynakların kullanımı için uluslararası ortak çalışmaların önemi vurgulanmıştır. Ayrıca bundan önceki konferanslardan farklı olarak, merkezi yönetim kurumlarının yanında yerel yönetimler, sivil toplum kuruluşları ve çeşitli kesimlerden temsilcilerin katılımı ile “çok sesli ve katılımcı” bir anlayışın gelişmesi sağlanmıştır (United Nations [UN], 1992). Buradan hareketle, dünya çevre hareketi bakımından önemli bir dönüm noktası olan Rio Konferansı, sürdürülebilir gelişmenin yanı sıra katılım mekanizmalarının ve süreçlerinin BM ve ülkelerin gündemine girmesini sağlamıştır. Diğer önemli bir nokta da, yüzden fazla sivil toplum kuruluşu ilk kez uluslararası bir toplantıda böylesine geniş ve etkin olarak yer almışlardır (Algan, 1995: 60).

Rio toplantısında toplumun katılımını vurgulayan ve kabul olunan 10.madde şöyledir:

“Çevresel konular her düzeyde ilgililerin katılımını gerektirir. Ulusal düzeyde, bireyler kamu otoritelerinin elinde bulunan, yerleşimlerdeki sağlığa zararlı maddeler ve faaliyetler de dahil olmak üzere çevre ile ilgili bilgilere erişme ve karar verme süreçlerine katılabilme fırsatlarına sahip bulunmalıdır. Ülkeler geniş bir biçimde bilgi sağlayarak kamu duyarlılığını ve katılımını teşvik etmeli ve

kolaylaştırılmalıdır. Tashih ve tazmin talebi de dâhil olmak üzere adli ve idari işlemlere başvurma hakkı sağlanmalıdır” (Pallemaerts, 1993).

Rio Konferansı’nda tartışmaya açılan konular “Gündem 21” olarak sunulmuştur. Gündem 21 ile katılımcı ülkeler sürdürülebilirliği desteklemek için kullanılacak önemli araçlardan birini eğitim olarak belirtmiştir (Fien ve Tilbury, 2002:1-12). Gündem 21’in “Başka Grupların Rollerinin Güçlendirilmesi” başlığı altında kadınların, çocuklar ve gençlerin, yerli halkların, sivil örgütlerin aktif katılımına ilişkin hükümler yer almaktadır (Budak, 2008: 26).

“Bugünün ihtiyaçları karşılanırken gelecek kuşakların ihtiyaçlarından ödün verilmemesi” ilkesine dayanan sürdürülebilirlik kavramı, Rio Zirvesi’nde kabul edilen “Gündem 21”in temelini oluşturmaktadır. Gündem 21 ilkesi sürdürülebilirlik yaklaşımını temel alan uygulamalar içinde sorumluluk alma, halkın katılımı ve sivil toplum kuruluşları ve gönüllü grupların katkılarının desteklenmesi öngörülmektedir. Gündem 21’de toplumun tüm kesimini aktif olarak doğanın korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde sürece dâhil etmede gönüllü grupların ve sivil toplum kuruluşlarının eğitimi vurgulanmıştır (Atvur, 2009).

1992 Rio Zirvesi, çevre örgütleri için uluslararası politika süreçlerine erişim ve etkileme fırsatı yaratmıştır. Konferans dünyada o güne kadar görülen en büyük sivil toplum katılımına sahne olmuştur. Zirve Türkiye’de de halkın ve sivil toplum kuruluşlarının çevreyle ilgili karar süreçlerine katılması gereğinin anlaşılması açısından yararlı olmuştur (Cerit Mazlum, 2012).

1.3.2. Sürdürülemezlikten Sürdürülebilirliğe Geçiş için Atılan Ulusal Adımlar

Türkiye’de çevrenin korunması, bunun için çeşitli çevre politikaları oluşturulması ve uygulanması çabaları otuz yılı aşkın bir süredir gündemdedir. 1970 ve 1980’li yıllarda Türkiye’de çevre sorunlarına bireylerin farkındalık göstererek önemli boyutlara ulaşması ile 1982 Anayasası’nda çevre olgusuna yer verilmiş ve çevre ile ilgili politikalar geliştirilmeye başlanmıştır (Budak, 2000).

Türkiye’de çevre ve çevrenin korunması ile ilgili başta Anayasa olmak üzere, çok sayıda yasa, tüzük ve yönetmelik yürürlükte bulunmaktadır. T.C. 1982 Anayasası’nın kabulü ile çevre koruması kavramı ilk defa anayasaya girmiştir. Türkiye Cumhuriyeti Anayasası’nın 56. Maddesi “Herkes, sağlıklı ve dengeli bir çevrede yaşama hakkına sahiptir. Çevreyi geliştirmek, çevre sağlığını önlemek devletin ve vatandaşların görevidir” şeklindedir. 56. Madde’de katılım ve sorumluluk kavramlarına yer verilmemesine karşın, 2872 sayılı Çevre Kanunu’nun 3. Maddesi’nde “çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesinin gerçek ve tüzel kişilerle vatandaşların görevidir” şeklinde katılım kavramına dikkat çekilmiştir (Türkiye Cumhuriyeti Anayasası,1982).

Küresel anlamdaki, çevre koruma eğilimlerinin yansıması, Türkiye’de ilk defa 3. Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda ele alınmıştır. 1973–1977 yıllarını içeren planda 1972 Stockholm Konferansı’ndan sonra Türkiye’de çevre bilincinin gelişmeye başlamasının bir göstergesi olarak, kalkınma planlarında ilk kez çevre sorunlarına ayrı bir yer verilmiştir. Çevrenin korunması ve geliştirilmesi konusunda toplumun aydınlatılması için, halk eğitiminin bir araç olarak kullanılmasına değinilmiştir (Egeli, 1996).

1985-1989 yıllarını kapsayan 5.Beş Yıllık Kalkınma Planı’nda çevre sorunlarının temel nedenleri üzerinde durulmuştur (Erol, 2012:187-188). 5. Beş Yıllık Kalkınma planında temel yaklaşım, doğal kaynakların gelecek nesillerinde yararlanabileceği şekilde kullanılması ve korunarak aktarılmasıdır (Devlet Planlama Teşkilatı [DPT], 1985).

1994 yılında hazırlanan ‘Çevre’ başlıklı Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu Raporu Türkiye’de kamuoyunun çevreye ilişkin uygun bilgi, beceri, tutum ve davranışları sergileyebilmesi için örgün ve yaygın eğitim kapsamında nelerin yapılması gerektiğine ilişkin planlamalar içermektedir. Çevre sorunlarının çözümünde halkın katılımının sağlanması gerektiği vurgulanmaktadır (DPT, 1996).

9. Beş Yıllık Kalkınma Planında çevre sorunlarına çözüm arayışı, örgün ve yaygın eğitimde uygun araçları kullanarak çevre bilincinin geliştirilmesi, çevre eğitiminin

yaşam boyu sürdürülmesi, halkın bilgi eksikliğinin giderilmesi, duyarlılığının ve ilgili süreçlere katılımının genişletilmesi şeklinde ele alınmıştır (Erol, 2012). 9. Beş Yıllık Kalkınma Planı'na göre; gelecek kuşakların ihtiyaçlarını gözeterek, doğal kaynakların koruma ve kullanma koşulları belirlenecek ve bu kaynaklardan herkesin adil biçimde yararlanmasını sağlayacak şekilde çevre yönetim sistemleri oluşturulacaktır (DPT, 2007: 73-75).

Bunların yanında Türkiye, çevresel örgütlenme açısından da ulusal ve uluslararası etkinliklerde bulunmaktadır. Çevre Bakanlığı ve Birleşmiş Milletler Kalkınma Örgütü (UNDP)'nün ortaklaşa çalışmaları, Johannesburg Dünya Zirvesi için başlatılan ulusal hazırlıkların koordinasyonu ve UNDP'nin ortaklaşa yürüttüğü Ulusal Çevre ve Kalkınma Programı çerçevesinde oluşturulan Proje Koordinasyon Birimi tarafından sağlanmaktadır. 1992 yılından itibaren bu birim tarafından, Rio Konferansı'nın kararlarını yaşama geçirmek amacıyla, kapsamlı ve geniş katılımlı çalışmalar bağlamında hazırlanan "Yerel Gündem 21" eylem planı, Türkiye'de birçok ilde aktif rol üstlenmektedir (Türkiye Bilimler Akademisi [TÜBA], 2002).

Yapılan uluslararası ve ulusal toplantılarla çevresel sorunların boyutları ortaya konulup, ilkeler belirlenmiştir. Çağdaş ülkelerin çevre eğitimine giderek artan bir şekilde önem verdikleri bir dönemde, ülkemizde çevre eğitimi, uluslararası platformlarda kabul görmüş gelişmeler doğrultusunda yeni düzenlemelere ihtiyaç duymaktadır. Dünyanın herhangi bir bölgesinde meydana gelen çevre sorunlarının tüm dünyayı da aynı derecede etkilediği dikkate alındığında, ülkemizde bugün ortaya çıkan sorunların ana nedenlerinden biri olarak, bilgi edinme ve bilinçlenme de karşılaşılan eksiklikler olduğu görülmektedir. Türkiye'de çevre politikalarında çevre eğitime ilişkin düzenlemeler yeterli düzeyde değildir. Çevre Kanunu'nda çevre eğitimi ile ilgili herhangi bir düzenleme olmadığı görülmektedir (Hadımoğulları, 2002: 12). Ülkemizde eğitim düzeyinin düşük olması, kişilere sorunlarla ilgili ve çözüm yolları arama bilincinin kazandırılmaması nedeniyle, bugün toplumumuzun büyük bir kısmında çevrenin korunması ilgilenmeye değmeyen bir konu olarak algılanmaktadır. Ulusal çalışmalar çevre sorunlarının yarattığı ciddi boyutları ortaya çıkarmış, birçok çözüm önerileri de getirilmiştir. Bu bağlamda, bireylerin çevreye karşı olan sorumluluğunun geliştirilmesinin en etkili yolunun eğitim olduğu

düşünülmektedir. Çevrenin öneminin hızla artmasıyla çevre eğitiminin okul öncesinden başlayarak sistemli ve düzenli bir şekilde devam etmesi önemli sonuçlar kazandıracığı üzerinde durulmaktadır. Ancak, kamuoyunda çevre bilincinin geliştirilmesi ve yaygınlaştırılması amacıyla ulusal ve bölgesel bazda çevrenin korunması, bozulan çevre değerlerinin yeniden kazandırılması, doğal kaynakların rasyonel kullanımı ve çevre kirliliğinin önlenmesi konularında halkın katılımını sağlamak için kamu kurum ve kuruluşları, sivil toplum kuruluşları, yerel yönetimler ve basın yayın kuruluşları ile işbirliği sağlamak ve ortak çalışmalar yapılmasının kaçınılmaz olduğu görülmektedir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004).

1.4. Sürdürülebilir Yaşam Amaçlı Çevre Eğitimi

Yeryüzünde doğal kaynakların ve ekosistemlerin sürdürülebilirliğinin gittikçe tehdit edilmesi, çevre eğitimi süreçlerinin yeni bir bakışla ele alınmasını zorunlu kılmaktadır. Çevre sorunlarının ortaya çıkmasından temel sorumlu olarak görülebilecek insana, yaşam boyu sürebilecek kapsamlı ve iyi bir eğitim ile sahip olduğu çevreye ilişkin sorumluluklarının ve görevlerinin hatırlatılması gerekmektedir. Bireylerin çevre ile ilgili davranışlarında değişiklikler meydana getirebilmek, ancak çevre eğitimi ile mümkün olabilmektedir. Bu bağlamda; çevre eğitimi; toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif olarak katılımın sağlanması ve sorunların çözümünde görev alma olarak tanımlanabilir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004).

Kızıroğlu (2002)'ye göre, çevre eğitimi, sadece okulda gerçekleştirilen bir eğitim değil, toplumun tüm katmanlarının içinde olması gereken kesintisiz bir eğitim sürecidir. Çevre eğitimi, yeryüzünün doğal kaynaklarını sürdürülebilir bir biçimde yönetmek ve insanlara çevre ile ilgili bilgi, bilinç, beceri ve değerler kazandırarak, çevre koruma konusunda insanların sorumluluk üstlenmelerini sağlayabilecek şekilde biçimlendirilmelidir. Bu bağlamda, çevreye duyarlı bireylerin yetiştirilebilmesi amacıyla, çevre eğitiminin aktif katılımdan geçtiği görülmektedir (İleri, 1998: 9).

1977 yılında Tiflis’te düzenlenen “Uluslararası Çevre Konferansı”nda çevre eğitimi, “eğitimin pratik çevre sorunlarının çözümüne, disiplinler arası bir yaklaşımla ve her bireyin ve toplumun etkin ve sorumlu katılımını sağlayarak yönelmiş bir konusu ve uygulaması” olarak tanımlanmakta ve çevre eğitiminin ilkeleri, amaçları ve uygulanma yolları belirlenmektedir. Özoğul (1993) ise, bu tanımlar ışığında çevre eğitimini, “bireyin ve halkın çevrelerinin bilincini kazanacakları, bugünün ve geleceğin çevresel sorunlarını, birey veya topluluk olarak çözümede gerekli azim ve sebatla eylemde bulunabilmeleri için bilgiler, değerler, beceriler ve deneyimler edinebilecekleri kalıcı bir eğitim süreci” şeklinde tarif etmektedir. Bu eğitim süreci sadece çevre korumanın ve çevre sorunlarının üstesinden gelmenin bir yolu olmayıp, aynı zamanda geleceğe dönük sürdürülebilir toplum yapısına geçişin temel koşulu olarak kabul edilmektedir (Özoğul, 1993; Akt. Özdemir, 2007: 25).

Tanımlar genel olarak ele alındığında çevre eğitimi sürecinde; deneyimleme, aktif katılım, sorumluluk ve görev almanın önemsendiği görülmektedir. Bu anlamda, çevre eğitimi, genel eğitim sistemindeki yerinden öte, çevre içinde uyumlu şekilde yaşama iradesi ve becerisinin kazandırıldığı bir uygulama alanı niteliği olarak anlaşılmaktadır (Özdemir, 2007: 26). Bu bağlamda Geray (2002), çevre eğitimi yaklaşımının etkili olabilmesini, bireyin etkin katılımı ile demokratik uyanışın harekete geçirebilmesi şeklinde ifade etmektedir. Bu çerçevede, doğanın korunması, çevre sorunlarının önlenmesi ve yaşamın sürdürülebilirliğinin olanaklı kılınmasında, toplumsal katılımın bir etki alanı oluşturmasının hedeflendiği görülmektedir.

1990’lı yıllardan itibaren ekonomik kalkınma ve çevre koruma yaklaşımlarında “sürdürülebilir gelişme” modelinin benimsenmesiyle çevre eğitiminin anlamış “sürdürülebilir gelişme amaçlı eğitim”e genişlediği görülmektedir. Bu genişleme, şu ana kadar süregelen çevre eğitimin bazı eğitsel hedeflere ulaşma açısından yetersiz kalmasıyla gerekçelendirilmektedir. Bu bağlamda, çevre eğitiminin yetersiz kaldığı noktalar ya da çözemediği sorunlar, I) Doğru davranışa güdüleme, II) Kompleksliğin üstesinden gelebilme, III) Değer eğitimi, IV) Karmaşık karar alma durumlarının üstesinden gelebilme, V) Olumlu amaç oluşturma, VI) Bilgi derinliği ve becerisini oluşturmaya odaklanma şeklinde belirtilmektedir. Bu anlamda, geleneksel çevre eğitiminin sözü edilen hedeflere yetersiz kalmasının, doğa korumaya odaklı

yeryüzünde yaşamın sürdürülebilirliğinin koşullarının sağlanmasında insan-doğa etkileşiminin olanaklı kılma için, “Sürdürülebilir Yaşam Amaçlı Çevre Eğitimi”nin hayata geçirilmesinden geçtiği kabul edilmektedir. (Özdemir, 2007: 25).

Çevre sorunlarının çözümünde sürdürülebilir yaşam amaçlı çevre eğitiminin bütün koşullarının geliştirilmesini kapsayacak şekilde genişlediği görülmektedir. Bu gelişme doğrultusunda çevre eğitiminin çıkış noktasını oluşturan temel ayaklar, yeryüzünde yaşamın sürdürülebilirliği için “ekolojik taşınabilirlik”, “ekonomik taşınabilirlik” ve “sosyal adalet” boyutları ile bütüncül bir yaklaşımı öne çıkarmıştır (Özdemir, 2007). Ekolojik taşınabilirlik; ekosistemlerin dışarıdan gelen baskı ve etkileri taşıma gücünün sınırlı olduğu, bunun üstündeki etkilerin, ekosistemin varlığı ve işleyişini olumsuz şekilde etkileyeceği gerçeğini ifade etmektedir. Ekonomik taşınabilirlik; ekonomik faaliyetlerin doğal kaynaklara dayanması, yaşamın sürdürülebilirliği için kalkınma faaliyetlerinin, ekosistemin taşıma kapasitesi ve sürdürülebilirliğine göre sınırlandırılmasını gerektirmektedir. Sosyal adalet; kaynak kullanımı açısından nesiliçi ve nesillerarası dengenin sağlanmasını öngörmektedir (Özdemir, 2007: 7).

Çevre eğitiminin temel dayanakları doğrultusunda eğitim süreçlerine yön verecek ilkelerin çerçevesini Özdemir (2007: 30), “sürdürülebilir yaşam amaçlı disiplinlerarasılık, bütünsellik, süreklilik, yaşantısallık, sorgulayıcılık, esneklik, kapsayıcılık, küresellik ve yerellik, katılımcılık, yapılandırmacı öğrenme, yenilikçi öğrenme, antizipatif öğrenme, partizipatif öğrenme” şeklinde belirtmiştir. Çevre eğitimi ilkeleri genel olarak ele alındığında, tüm bireylerin sorumlulukları bakımından büyük önemi olan çevre bilincinin, duyarlılığın geliştirilmesi ve davranış değişikliği yaratılması için, çevre eğitiminin ciddi bir şekilde ele alınıp, uygulanması gerekmektedir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004). Bu doğrultuda izlenmesi gereken stratejinin temel unsurları; tutumluluk, verimlilik ve etkinlik, devamlılık ve doğaya uygunluk şeklinde olduğu görülmektedir. Tutumluluk, gerektiği kadar kaynak kullanımı; verimlilik ve etkinlik, daha az enerji ve kaynak kullanımını olanaklı kılan yeni üretim teknolojilerinin geliştirilmesi; devamlılık ve doğaya uygunluk, ekosistemlerin kendi içindeki kesintisiz ilişki ve etkileşiminin önemini ortaya koymaktadır. Sürdürülebilir gelişme yolunda yürütülecek çevre eğitimine yön veren

bu unsurlar, yeryüzünde sürdürülebilir yaşamın koşullarının sağlanması için izlenmesi gerekli temel stratejiyi oluşturmaktadır (Özdemir, 2007: 32).

Çevre eğitiminin problem çözmeye odaklı ve kararlara katılımı destekleyen yönünün olduğu kadar ekolojik, politik, ekonomik, sosyal, estetik ve etik yönlerinin olduğu da göz ardı edilmemelidir. Çevre eğitimi ile çevre ile ilgili mevcut sorunları çözmek ve önlemek konusunda, insanlarda tutum ve davranış değişiklikleri oluşturulması hedeflenmektedir. Çevre eğitimi ile ulaşılmak istenen asıl amaç, yeryüzünün kaynakları ve güzelliklerinin sürdürülebilirliği için insanlardaki sorumluluk duygusunu açığa çıkarıp geliştirmek. Çünkü sürdürülebilir bir çevre, tüm canlıların yaşaması için bir ön koşuldur. Çevre eğitiminin temeli doğayı ve doğal kaynakları korumaya dayalı olup, çevre eğitimi bilgi vermenin yanında insan davranışını da etkilemektedir. Bu bağlamda olumlu ve kalıcı davranış değişiklikleri kazandırmak ve sorunların çözümünde bireylerin aktif katılımını sağlamak çevre eğitiminin temel hedefi olarak belirtilebilir. Çevre bilincinin geliştirilmesi ve bir yaşam biçimine dönüştürülmesi için, devamlı ve etkili bir çevre eğitiminin, okul içi ve okul dışı programların birbirini destekler ya da tamamlar nitelikte uygulanmalıdır (Güler, 2009: 33). Bu kapsamda; çevre eğitimi; örgün eğitim ve yaygın eğitim olmak üzere iki dizgede ele alınmıştır.

1.4.1. Standart Örgün Çevre Eğitiminin Sınırlılığı

Örgün eğitim, belli bir yaş grubundaki bireylere, Milli Eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitim olup, okulöncesi öğretim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden meydana gelmektedir (Fidan, 2012: 5).

Eğitim sisteminde çevre eğitimi açısından gerekli tutum, değer, anlayış ve becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesi örgün eğitim kurumlarında verilen eğitimle geliştirilmesi gerekmektedir (Tanrıverdi, 2009). Ülkemizde 1992-1993 örgün eğitim döneminden başlayarak okullarda çevre ile ilgili derslere ağırlık verilmiştir. Milli Eğitim kapsamında çevre ile ilgili konulara, ilköğretimde 1-3. sınıflarda hayat bilgisi, 4-8. sınıflarda ise fen ve teknoloji ve sosyal bilgiler dersleri çerçevesinde yer

verilmektedir. Ortaöğretimde başta biyoloji dersi olmak üzere sosyal bilimler derslerinden de coğrafya dersinde çevre içerikli konular yer almaktadır (Çakmak ve Akçöltekin, 2012: 145). 9-12. sınıfları kapsayan liselerin öğretim programlarında biyoloji ve coğrafya dersleri kapsamında çevre ile ilgili konulara yer verilirken, Anadolu Sağlık Meslek Lisesi, Çevre Sağlığı Alanı dışındaki tüm liselerde, gerek ortak zorunlu gerekse seçmeli olarak, tamamen çevre konularını içeren ayrı bir çevre dersi bulunmamaktadır (Milli Eğitim Bakanlığı, 2012). Yükseköğretimde ise çevreye yönelik olarak belirlenmiş temel içerik ve dersler bulunmamaktadır. Eğitim fakültelerinde okutulan öğretim programları incelendiğinde, az sayıda anabilim dalında çevre içerikli derslerin okutulduğu görülmektedir. Bu anabilim dalları Fen Bilgisi, Sosyal Bilgiler, Biyoloji, Coğrafya ve Sınıf Öğretmenliği anabilim dallarıdır. Okutulan dersler ise Çevre Bilimi, Çevre Sorunları, Çevre Eğitimi ve Günümüz Dünya Sorunları gibi birkaç dersten öteye gitmemektedir. Bu olumsuz tablonun öğretmen adaylarında çevre duyarlılığı ve farkındalığı oluşturmak için yeterli olduğu söylenemez (Meydan ve diğerleri, 2009: 156). Fen bilimleri bölümlerinde okuyan öğrenciler için de çevre, çevre sorunları ve etkileri ile ilgili edindikleri bilgiler, daha çok soyut ve karmaşık bilgiler olmasından dolayı, öğrencilere çevre konularında yorum yapabilmeleri için yeterli gelmemektedir (Çakmak ve Akçöltekin, 2012: 145). Kısacası, Türkiye’de örgün eğitim çerçevesinde, çevre eğitimine ilişkin özel bir öğretim programı bulunmamakla birlikte, çevre ile ilgili temel bilgiler ilköğretim ve lise eğitim programlarının içinde yer alan farklı dersler kapsamında verilmektedir. Yükseköğretime ilişkin olarak da, ulusal olarak benimsenmiş ya da uygulanan belirli bir çevre eğitimi politikası bulunmamaktadır (Erdal, Erdal ve Yücel, 2013: 58). Oysa, eğitim kurumlarında çevre eğitiminin disiplinler arası nitelikte ele alınarak, bir yandan fen bilimleri, diğer yandan sosyal bilimlerin bilgi kapsamından yararlanması gerekmektedir (Kızıroğlu, 2002: 32).

Çevre eğitiminin teorik düz anlatım yerine uygulamalı olarak yaşayarak öğrenmeyi esas alması, öğrenilen kavramlar ve keşfedilen bilgilerin öğrenciler tarafından anlamlandırılmasını sağlayabilecektir. Öğrencilerin çevre ve canlılar arasındaki ilişkileri yaşayarak gözlemleyerek, içinde yaşadıkları ortamı tanıyarak, bu ortamın döngü ve dinamiklerini algılayarak yani somut gerçeklerle öğrenmeleri daha iyi

sonuçların alınmasına neden olabilecektir. Günümüzde örgün eğitim kapsamında okullarda yapılan çevre eğitimi ne yazık ki teorik ve ezbere dayalı olarak uygulanmaktadır. Oysa öğrenmenin en çok gözlem ve temasa dayalı olduğu özellikle 8-12 yaş arasındaki ilköğretim çocukları için çevre eğitiminin, ezber anlayışından uzak ve öğrencilerin öğrenme sürecine etkin olarak katılmalarını sağlayarak yapılması gerekmektedir (Ünlü ve Acar, 2010: 1155-1157).

İnsanın doğayı, doğada meydana gelen olayları, canlıları ve canlıların doğa ile olan ilişkilerini tanıyıp bilmesi, bitki ve hayvanlara karşı olan ilgisinin küçük yaşlardan itibaren arttırılması, onu çevreyi koruyucu davranışlara yönlendirebilecektir. Ancak sadece teorik çevre bilgisinin, çevreye yönelik pozitif tutumlara olan etkisinin oldukça düşük olduğu, bunun da bireylerde arzu edilen çevreye yararlı davranışların ortaya çıkmasında yeterli olamayacağı unutulmaması gerekmektedir. Bu eksikliğin giderilmesi için bilgilerle birlikte görsellik ve uygulamaların da beraber yürütülmesi, geziler düzenlenmesi öğrenciler açısından yararlı sonuçlar alınmasına neden olabilecektir (Karataş, 2013). Etkili bir çevre eğitiminin, okul içi ve okul dışı programların birbirini destekler ya da tamamlar nitelikte uygulanmasıyla gerçekleştirilebileceği söylenebilir. Bireyler ekosistemlerin işleyişi ve insan faaliyetlerinin bu sistemlerin devamlılığına yaptığı olumlu ve olumsuz etkileri öğrendikçe, doğayla ilgili daha sorumlu davranışlar geliştirebilmektedirler. Ekolojik felsefeye göre de, insan doğada kendisini bulur, doğa ile özdeşleşir ve doğa ile olan ilişkilerinde kendi istek ve çıkarlarını düşünürken de doğanın istek ve çıkarlarını da hesaba katmayı öğrenebilir. Doğal çevrenin anlamı da onunla etkileşimdeyken öğrenilebilmektedir. Bu görüş ışığında çevre eğitimi, doğal çevrede gerçekleştiğinde doğaya ilgiyi arttırması ve yaşama doğa ile empati kurarak bakmayı sağlaması nedeniyle önem taşımaktadır (Güler, 2009: 33).

Çevre konularına duyarlılığın çok ufak yaşlarda başlatılması, ileride çevre sorunlarına gerçekten ilgi duyacak ve pratik çözüm yollarını zorlayacak bir kamuoyu oluşması açısından zorunlu görünmektedir (Orhon ve diğerleri, 1998: 92). Tüm eğitim kurumlarında, çevre eğitiminin planlı ve sürekli bir anlayışla verilmesi, toplumu daha bilinçli ve duyarlı bir duruma getirebilecek ve toplum bireyelerine

yaşadıkları çevreden yararlanırken, doğal dengeleri bozmadan sürdürülebilir davranış kalıpları ve biçimleri kazandırabilecektir (Çolakoğlu, 2010).

Bireylerin çevreyi doğayla girecekleri doğrudan etkileşimlerle derinliğine kavramalarını ve içselleştirmelerini olanaklı kılacak zengin öğrenme yaşantıları, sınıf ortamında doğadan kopuk bir çevre eğitimiyle mümkün olmadığı görülmektedir. Bu durumda, çevre eğitiminde öğrencilerin doğayla doğrudan etkileşime girerek, doğadaki ilişkiyi ve bütünlüğü kavrayabilmelerine fırsat verecek öğrenme ortamları sunulması gerekmektedir. Çevre eğitimine ilişkin benimsenen ilkeler doğrultusunda sorgulayıcılık, süreklilik, esneklik, yenilikçilik ilkelerinin etkililiğinin güncel gelişmelerden kopuk olmayan çevre eğitimi mümkün olduğu anlaşılmaktadır. Bu durumda, okul dışındaki yaygın eğitim ortamlarından kopuk olmayan bir çevre eğitimi süreci örgün ve yaygın eğitim arasından bütünlüğü gösteren bir programa dayalı olarak verilebilir (Özdemir, 2007).

1.4.2. Yaygın Eğitimde Sürdürülebilir Yaşam Amaçlı Çevre Eğitimi

Çevre eğitimi, yalnızca resmi öğretim kurumlarının görevi değildir. Toplumun tüm kesimlerini çevre konusunda bilinçlendirmek, bilgilendirmek, olumlu ve kalıcı davranış değişikliklerini kazandırmak ve bireylerin aktif katılımları ile sağlanmalıdır. (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004:455; Tombul, 2006). Çevre eğitiminin etkililiği aktif katılım sağlayacak olan uygulama boyutundaki kısımdır, yani halkın katılımını sağlayan yaygın eğitimidir (İlgar, 2007: 41).

Yaygın eğitim örgün eğitim sistemine hiç girememiş ya da bu eğitimin herhangi bir kademesinde bulunan veya herhangi bir kademesinden ayrılmış fertlere belli bilgi, beceri ve davranışları kazandırmak, değişik hayat şartlarına uyumun sağlanabilmesi için hayat boyu yapılan eğitim ve öğretimin tümüdür. Yaygın eğitim kapsamında çevre eğitimi ise, çevrenin rasyonel kullanılabilmesi ve böylelikle sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere bozulmadan aktarabilmesi için gerekli pozitif tutum ve davranışları bireylerde oluşturmayı hedeflemektedir (Doğan, 1997). Bu hedefle bağlantılı olarak çevre eğitiminin, çevre değerlerinin bütünsel bir şekilde ve disiplinlerarası bir yaklaşımla ömür boyu süren bir eğitim süreci olarak düşünülmesi gerekmektedir. Bu

eğitim basamağı, örgün eğitimin yanında ve ondan yararlanma şansı olmayan bireylerin izlediği bir eğitim basamağıdır (Kızıroğlu, 2002: 35).

Yaygın çevre eğitimi çevre sorunlarının güncelliği ve etkinliği oranında sürekli yapılan bir eğitim basamağıdır ve tüm toplum katmanlarını ilgilendirir. Türkiye’de yaygın eğitim kapsamında yer alan bireylerin çevre konusunda daha duyarlı hale getirilebilmesi mutlaka sağlanmak durumundadır. Bu bağlamda, toplumsal katılımın sağlanmasında; gönüllü kuruluşların ve yerel yönetimlerin çevre duyarlılığını, çevre bilincini geliştirici, kamuoyunu oluşturucu, karar süreçlerine katılımın sağlanmasındaki katkısı büyüktür (Tombul, 2006: 92).

Bu eğitim basamağı hedef kitlelerde; doğal kaynakların sürdürülebilirliği öneminin algılanması, doğal kaynakların korunması ve gelecek nesiller aktarımının öneminin vurgulanması konusunda çevre bilinci ile nasıl hareket edilmesinin gerektiğinin irdelenmesidir. Çevre sorunlarının farkına varma ve çevre sorunları hakkında bilgi sağlama, çevre ile ilgili olumlu ve gerçekçi tutumlar geliştirilmesini sağlama, çevrenin korunması ile ilgili bilgileri uygulamaya geçirebilme ve sorunların çözümünde katılımın sağlanmasında yardımcı olur (Ilgar, 2007). Sorunların çözümüne katılımın sağlanmasında, yaşam boyu çevre olaylarının irdelendiği ve ortak düşünce platformunun oluşturulduğu bir eğitim sürecidir (Ilgar, 2007: 42; İleri 1998). Halkın doğayı ve doğal kaynakları korumaya duyarlı hale getirilmesi yaygın çevre eğitiminin esas amacıdır (Doğan, 1997).

Yaygın eğitim, hedef gruplara ulaşacak şekilde, uygulanabilir yararlı sonuçları vurgulayarak, sürekli ve teşvik edici ve caydırıcı önlemlerle desteklenerek yapılmalıdır. Yaygın eğitimde eğiticiler, yöresinde halkın yakından tanıdığı, güvendiği ve sevdiği, halka daha iyi hizmetler sunan ve toplumun değerlerini iyi bilen ve bunları yapıcı olarak kullanan kişiler olmalıdır (Doğan, 1997).

Günümüzde çevre için eğitimin hedeflerine ulaşılabilmesi için gönüllü kurum ve kuruluşların rolü yaygın eğitim sürecinde önemlidir. Çevreye duyarlı bireyler tarafından çıkan çevreci hareketler birey katımlı çevre için eğitim modelinin daha etkin olduğunu göstermektedir (Balkaya, 2012). Bu konuda gönüllü kuruluşlar ve

çevreye duyarlı bireylerin inisiyatifinde çevreye katılım kavramının önemi vurgulanmaktadır (Doğan, 1997).

Çevre eğitiminin bütüncül bir bakış açısıyla tüm toplumu kapsamı büyük önem taşımaktadır. Bu bağlamda çevreye karşı sürdürülebilir yaşam için daha bilinçli bireyler yetiştirmek adına, çevre eğitimi faaliyetlerinin yaygınlaştırılarak, toplumda yaşam boyu eğitimin bir parçası haline getirilmesi gerekmektedir (Karataş, 2013).

1.5. Çevrecilik, Çevreye Katılım ve Sivil İnisiyatiflerin Yaygın Çevre Eğitimde Yeri

Bireylerin, yeryüzünün geleceği hakkındaki kaygı ve endişeleri artmıştır. 1960'lar ve 1970'lerin başlarındaki çevre hareketleri ve uyanışlar, insanların doğal ve yapay çevre üzerindeki etkilerini göstermek üzere çevre eğitimine insan boyutunun da eklenmesini sağlamıştır. Bu nedenle yerel, bölgesel, küresel çevre sorunlarına karşı yükselen toplumsal hareketler gerekli tutum, değer, anlayış ve becerilere sahip bireylerin yetiştirilmesi en önemli unsurlardan birisi haline gelmiştir (Tanrıverdi, 2009).

Çevrenin bir toplumsal sorun olarak kazandığı önemi, çevre örgütlerinin toplumsal alanda edindiği rol ortaya koymaktadır. Bu anlamda çevreci hareketler, dengesiz nüfus artışı, hava, su kirliliği, canlı türlerinin ortadan kalkması, ormanların ve toprağın bozulması, dünya kaynaklarının dengesiz dağılımı gibi, dünyanın dolayısıyla toplumların karşı karşıya kaldığı sorunlara bir tepki olarak doğmuşlardır. Çevre hareketleri yaşadıkları yerde baraj yapımına, maden işletmeciliğine, kirlletici tesis kurulmasına karşı, mücadele veren gruplardan, nükleer enerjiye karşı çıkan gruplara, iklim değişikliğine karşı hakça ve etkin önlemler alınmasını ya da doğal alanların korunmasını talep eden gruplara kadar, geniş bir toplumsal örgütlenme alanını kapsamaktadır. Çevrenin çıkarlarını korumak amacıyla ortak eyleme katılan kişi ve örgütler çevre hareketlerini oluşturmaktadır (Rootes, 199: 2). Bu bağlamda, Castells (2010: 72), çevreciliği “çağımızın en kapsamlı ve etkili hareketi” olarak

nitelendirmektedir. Bu doğrultuda çevrecilik, bir dünya görüşü, yaşam biçimi ya da bireysel kimlik olarak yaygın bir desteğe kavuşurmuştur (Cerit Mazlum, 2012: 229).

Çevrecilik, bir kimlik ve duruş olarak bireysel düzeyde çevre konusunda duyarlı ve bilinçli olmaktan, doğal çevre ve insan sağlığına zarar verici etkinliklere karşı geliştirilen toplumsal hareketlere, geniş bir yelpazeye yayılan düşünce ve etkinlikleri kapsayan geniş anlamda kullanılmaktadır. Çevre mücadelelerini toplumun tabanına yayan yereldeki çevre hareketleri, çevresel mücadelenin en yaygın ve dirençli katmanını oluşturur. Uluslararası ve Ulusal ölçekte çevrenin korunması ve çevre kirliliğinin önlenmesi konusunda başarılı sonuçlar alınmasında, gönüllü kuruluşların çalışmaları ve mücadeleleri önemli bir rol oynayacaktır. Çevre konusunun uluslararası resmi politikaların gündemine girmesi ile sürdürülebilir yaklaşımın çevreci örgütler tarafından içselleştirilmesi çevreciliği ön plana çıkarmıştır (Özlüer, 2006).

Çevreyi korumak ve sorunlarının ortaya çıkmasını önlemek amacıyla sivil toplum kuruluşları, örgütler, gönüllü kuruluş ve bireyler yaygınlaşmaya başlamıştır. Çevre bilincinin geliştirilmesinde ailenin, eğitim kurumlarının, kitle iletişim araçlarının yanında sivil toplum örgütlerinin etkin ve önemli rolleri bulunmaktadır. Çevrenin geliştirilmesi ve korunması alanında sivil toplum örgütlerinin çalışmaları ulusal, uluslararası ve yerel boyutlarda yansıma bulmaktadır.

Günümüzde bireylerin çevre sorunlarına katılım modelinin daha etkin olduğu gerçeği anlaşılmıştır. Çevre sorunlarına aktif katılımı sağlayan, sorumlu ve duyarlı bireylerin oluşması, bir yaygın yapılanma ve örgütlenme sürecidir. Yaygın yapılanmanın en önemli ilkesi, çalışmalara aktif olarak katılamasa bile sorumlu ve duyarlı her bireyi yapılanmanın içine çekmektedir (İlgar, 2007). Gönüllü kuruluşların ve sivil toplum örgütlerinin çevre duyarlılığını ve çevre bilincini geliştirici, kamuoyu oluşturucu, karar süreçlerine ağırlıklarını koruyucu nitelikteki ve sürekli yöre halkının eğitim etkinliklerinin katkısı yaygın eğitimde büyük önem taşımaktadır. Çevrenin korunması toplumun değişik kesimleri arasında yaşanan dayanışmayı sağlamaktadır. Böylece, çevre korunması adına başarılı sonuçlar alınmasına, gönüllü kuruluşların çalışmaları ve mücadeleleri önemli rol oynayacaktır (Tombul, 2006).

Çevre bilincinin geliştirilmesinde gönüllü kurum ve kuruluşların çevre hareketlerine katılımın sağlanmasında kitle iletişim araçlarına da önemli ölçüde ihtiyaç duyulmaktadır. Gönüllü kuruluşlar, çevre konusunda toplumsal duyarlılığın oluşturulmasında kitle iletişim araçları ve basın yayın organları ile eşgüdüm ve birliktelik sağlamalıdır (Doğan, 1997). Çevrenin korunması ve çevre için eğitim konusunda faaliyet yapan gönüllü kurum ve örgütler gazete, televizyon dergi gibi basın yayın yoluyla yeterli kamuoyu oluşturmaları gerekmektedir. Çevre eğitimi verilmesinde ve çevre duyarlılığının halka kazandırılmasında faaliyet gösteren sivil toplum kuruluşlarının birer yayın organının bulunması geniş kitlelere ulaşmalarında büyük kolaylık sağlamaktadır. Dolayısıyla, çevresel tanıtımlarda ve çevre için eğitimde önemli bir fonksiyonu yerine getirebilecek potansiyele sahiptirler (Tombul, 2006: 119).

1.6. HES Mücadelelerinin Geçmişi ve Önemi

Türkiye’de büyüyen su ihtiyacı ve su kaynaklarının kullanım yöntemleri sıklıkla gündeme gelmektedir. “Su, tüm dünyada ve üzerinde bulunduğumuz coğrafyada, yaşamın temel koşuludur. Yaşam, suyla başlamıştır. Su olmadığında sona erecektir. Su alınıp satılacak ticari bir mal değildir, tüm canlıların ulaşmaya hakkı olan doğal bir varlıktır” (Türkiye Su Meclisi “Su Manifestosu”, 2010).

HES’lerin geçmişi 1882’de Amerika’da yapılan ilk santrale dayanmaktadır ve HES’lere karşı ilk büyük doğa koruma mücadeleleri yirminci yüzyılın başlarında ABD’de yapılmıştır. Hetch Hetchy gibi büyük mücadeleler çevre hareketinin erken dönemlerini simgelemektedir. Cumhuriyet döneminden itibaren Türkiye, ülkenin kalkınma politikaları içinde büyük baraj projelerine önem vermiştir. Türkiye’de barajlara karşı ilk büyük mücadeleler Ilisu, Munzur ve Çoruh gibi projelere karşı doksanlı yıllarda başlamıştır. Öte yandan baraj projesi çerçevesinde su altında kalan yerleşim yerlerinin taşınması, yerinden edilen insanların yeni yerleşim alanlarında yaşadıkları sorunlar barajlara yönelik tepkileri artırmıştır. Barajların sorgulanması sürecinde kamuoyunun bilinçlendirilmesinde Ilisu ve Yortanlı barajlarının inşaatına

karşı ortaya çıkan tepki ön plandadır. İki mücadelede de Hasankeyf ve Allionoi gibi kültürel miras açısından büyük önem taşıyan tarihi yerleşimlerin sular altında kalmasının engellenmeye çalışılması, barajların sosyal ve ekolojik etkilerinin ulusal kamuoyunda tartışılmaya başlanmasında etkili olmuştur. Ayrıca bu iki mücadelede de uluslararası kamuoyunu harekete geçirecek girişimlerde bulunulmuştur (Yeşil Gazete, 2010). Türkiye’de barajların olumsuz etkilerinin tartışılmaya başlaması, yerel HES projelerine karşı gelişen toplumsal hareketlerin de tabanını güçlendirmiştir. Yapılan barajların yanı sıra, küçük barajsız HES’lerin o dönemde temiz, yenilenebilir enerji seçeneği olduğu söylenmektedir. Munzur Vadisi’nin de yer alan, doğanın bütün canlılığıyla ayakta olduğu Mercan vadisinden akması gereken Mercan suyu kaynağına yakın bir yerde, vadinin oldukça yukarılarında önce küçük bir havuzda toplanmaktadır. Vadide akması engellenip beton tünellerle yatay olarak birkaç kilometre götürülüyor ve bir uçurumdan aşağı düşürülüp kinetik enerjisi artırılarak aşağıdaki santralde elektrik üretilmesi sağlanmamaktadır. Üretilen enerjinin bedeli Mercan vadisinin ekosisteminin bozulmasına neden olmaktadır. Günümüzde birçok vadi ve su kaynağında yapılmak istenen HES projeleri de Mercan vadisindeki örneklerden birini temsil etmektedir. HES’lere karşı başlayan mücadele bu nedenle son derece önemli bulunmaktadır (Yeşil Gazete, 2010). Bu çerçevede Şahin’ne (2010) göre, HES’lere karşı mücadeleler insanların yaşadıkları yerlerle, kendi kaderleriyle ve gelecekleriyle ilgili söz söyleme haklarına dair bir mücadele olarak nitelenmektedir.

Su hakkını savunan, suyun ticarileşmesine karşı çıkan suyun kamu tarafından sahiplenilmesini sağlayan bir su politikasının oluşturulmasını ve suyla ilgili yanlış uygulamaların düzeltilmesini sağlamak amacıyla bir araya gelen sivil oluşumlar ve bireyler bulunmaktadır. Bu oluşumlar ulusal düzeyde kampanyalar yürütmekte, HES’lere karşı çıkma nedenlerini ortaya koymakta ve taleplerini kabul ettirebilmek için direnmektedir. Nisan 2011 tarihinde başlatılan “Büyük Anadolu Yürüyüşü” eylemi HES’lere ve suyu ticarileştiren politikalara karşı girişilen en önemli eylemlerden biridir. Nisan ayı başında “Anadolu’yu Vermeyeceğiz” sloganı ile ilk adımı Artvin’den atılan eylemin hedefi, Türkiye’nin 7 farklı bölgesinden kervanlar ile yola çıkan grupların 40 günlük yürüyüş sonunda Ankara’da bir araya gelmesidir.

Türkiye çapında ses getiren bu eylem geniş katılımlı, ulusal ölçekli ve farklı hareketleri bir araya getiren bir mücadele olmuştur (Atvur, 2014).

HES'lere karşı başlatılan mücadeleler Doğu Anadolu, Akdeniz ve Ege bölgelerinde yoğunlaşmaktadır. Farklı bölgelerdeki benzer sosyal, ekolojik ve kültürel kaygılar toplumun farklı kesimlerinin bir araya geldiği etkili bir mücadeleyi doğurmaktadır. HES'lere yönelik eleştirilerin temelinde inşaatların ekolojik ve toplumsal yaşam üzerinde yaratacağı olumsuz etkiler yer almaktadır. HES inşaatı öncelikle bölgenin flora ve faunasında tahribat yaratmakta, akarsuda ciddi bir kirlilik gözlenmektedir. İnşaatın başlamasından HES'in işleme açılmasına kadar akarsu seviyesinde ve rejiminde yaşanan değişim sucul ekosistemi bozmakta, can suyunun yetersizliği ekolojik yaşamı tehdit etmektedir. HES'lerle birlikte akarsudaki bozulma, bölgenin su kaynaklarına bağlı yaşam tarzını, kültürü ve ekonomik faaliyetlerini doğrudan etkilemektedir. Bu durumda, HES karşıtı hareketlerde köylülerin aktif katılımı önem taşımaktadır (Özalp ve diğerleri, 2010).

HES'lerin olumsuz etkilerini ortaya koyan uzman raporlarına ve mahkemelerin yürütmeyi durdurma kararlarına karşın Türkiye'nin farklı bölgelerinde HES inşaatları sürdürülmektedir. Benzer amaçlarla mücadele eden örgütlerin, ortak bir amaç için bir araya gelebilmesi, ortak mücadele edebilmesi; HES'leri durdurmakta, suya erişimi ve doğal dengeyi korumakta daha etkili olabilmektedir (Atvur, 2014). Günümüz itibarıyla, Türkiye'de bulunan 535 Hidroelektrik Santrallerinin 516'sı aktif olarak bulunmaktadır (Enerji Atlası, 2015).

Terim olarak hidroelektrik; düşen veya akan suyun, yerçekimi kuvvetinin kullanımı yoluyla elektrik enerjisi üretimine yapılan atıftır. "Hidroelektrik Santraller" ise sözü geçen bu elektrik enerjisinin üretildiği kompleksleri temsil etmektedir. Hidroelektrik santraller basitçe suyun belli bir kottan düşürülüp türbinleri döndürmesi yolu ile elektrik üretirler. Hidroelektrik santrallerin doğaya en az zarar veren enerji üretim yöntemlerinden biri olduğu varsayılmaktadır. İşletilmesi aşamasında herhangi bir zehirli atık oluşmamakta ve bu haliyle enerji üretiminde fosil yakıt kullanan enerji santrallerine göre sera gazı salımı oldukça düşük bir seviyededir. Bu sebeple güneş, rüzgar ve jeotermal kaynaklarla birlikte son yıllarda yenilenebilir enerjinin en yaygın

olarak kullanılan şeklidir. Hidroelektrik santraller doğaya verdikleri zararlar açısından o kadar da temiz değildirler. Öncelikle inşaat aşamasında, buldukları alana göre, çok büyük çevresel etkileri olabilmektedir. Su alma yapıları olan regülatörler küçük birer baraj gibi davranarak akarsuların bütünlüklerini bozmaktadır. Su alma yapıları ile suyun yeniden akarsuya verildiği alan arasında suyun çok büyük miktarını alarak akarsuyun doğal akımını değiştirmektedir (Ürker ve Çobanoğlu, 2012: 67).

HES'lerin çevreye olan etkileri genel olarak su alma yapıları (regülatörler) nehrin bütünlüğünü bozarak balıkların geçişlerini ve göç hareketlerini etkilemekte, açık kanal biçiminde yapılan su iletim hatları hayvan geçişlerini etkileyerek habitat bölünmesine yol açmakta, inşaat yapılan tüm alanlarda toprak yüzeyi sıyrıldığından arazide çok büyük tahribatlar oluşmakta ve erozyona maruz kalmakta, akım hızı ve debilerdeki değişime bağlı olarak tüm sucul yaşam tehdit altına girmektedir. Bunun yanı sıra tarımsal sulama sıkıntısına bağlı olarak tarımsal üretimde düşüşler yaşanmakta ve su tutulmasına bağlı olarak da mikro klima değişmektedir. Ayrıca proje alanlarında yüksek miktarlarda ağaçların kesilmesine bağlı olarak orman kalitesinde düşüşler yaşanmakta, su miktarındaki değişimle ilişkili olarak taban suyu ve yer altı su seviyelerinde değişimler yaşanmakta bu da hem jeolojik yapıyı hem de ormanları etkilemektedir (Ürker ve Çobanoğlu, 2012).

HES'lerin sosyoekonomik etkileri istihdamı artırma, ticari yaşamı zenginleştirme, tarımsal faaliyetlerde iyileşme, ormancılık ve turizm gibi sektörlerde yaşanan gelişmelerle yerel ekonomiye katkı sağlandığı iddia edilmektedir. Bu söylemlere rağmen HES projelerinde, arazinin açılması ve inşaat aşamasında yaklaşık 50-60 kişi, işletme aşamasında ise ortalama 8-10 kişi çalışmakta olup bu personelde çoğunlukla teknik ve kalifiye özelliklere sahip olduğu için genelde alan dışından gelmektedir. Bunun yanı sıra sel ve toprak kaymaları, karbon döngüsü, doğal yaşam ve ekosistem döngüleri bağlamındaki daha dolaylı etkilerin ise, niceliksel olarak ölçümleri daha zor olmakla birlikte, HES Firmaları tarafından iddia edilen faydaların sağlanması hususunda ciddi sıkıntıların olacağı açıktır (Ürker ve Çobanoğlu, 2012: 67).

HES'ler ile ilgili diğer bir sıkıntı ise Çevre Etki Değerlendirilmesi Raporları (ÇED) hazırlanırken katılımcılık ilkesinin projelerde göz ardı edilmesidir. Projeden etkilenecek yöre halkının ilgili karar alma sürecinde pasif bırakılması oldukça sık rastlanan bir durumdur. 25 MW'ın altındaki projeler için yöre halkının görüşü bile sorulmamaktadır. 25 MW'ın üzerindeki projelerde ise ÇED süreci devam ederken "Halkın Katılımı Toplantısı" yapılmaktadır ancak bu toplantılar daha çok proje sahibi firma yetkilileri tarafından proje hakkında bilgi vermekten öteye geçmemektedir. Şu haliyle hem bu toplantılar hem de ÇED Raporu hazırlama süreci göstermelik bir işlemden ibaret gibi bir algı oluşmaktadır (Ürker ve Çobanoğlu, 2012:67).

Kaynakların sürdürülebilir kullanımına teşvik ve çevreyle ilgili sürdürülebilir uygulamaların desteklenmesi ışığında, ulusal ve uluslararası adımlar göze çarpmaktadır. Türkiye'de HES sürecinin ekonomi politiğini incelediğimizde, ilgili süreçte özellikle devletin büyük rol oynadığı görölmektedir. Yatırımcı firmalara yapılan teşvikler, projeye başlamak için gerekli olan çeşitli lisansları ve ÇED raporu gibi belgelerin acele bir şekilde hazırlanması, faaliyet aşamasında yapılan denetleme ve izleme-değerlendirme çalışmalarının yetersizliği, Halkın Katılımı Toplantıları'nın göstermelik bir hale dönüştürölmektedir (Ürker ve Çobanoğlu, 2012: 67).

HES'lerle ilgili yargının verdiği iptal kararlarını incelediğimiz zaman, konunun daha çok "ÇED Olumludur Kararı" alınmış projelerin çevre politikası ilkelerini göz ardı etmesinden kaynaklandığı görölmektedir. Bu dava örneklerine geçmeden önce daha farklı bir örneğe bakmak yararlı olacaktır. Muğla 1. İdare Mahkemesi tarafından 30.03.2010 tarihinde görölen 2010/342 Esas No'lu davada; Muğla İli Köyceğiz İlçesi'nde bulunan Yuvarlakçay üzerinde yapılması planlanan 3,40 MW gücündeki "Yuvarlakçay Regölatörü ve HES" projesinin, faaliyet gücü 10 MW'ın altında olduğu için ilgili ÇED Yönetmeliği'ne dayanarak projenin ÇED kapsamından çıkartılmasına dair 21.01.2008 tarih ve 262 sayılı işlemin iptali kararı alınmıştır. Bu kararın alınmasının temel nedeni ise dava konusu işlemin belirtilen değerlerin altında olsa bile (10 MW) çevreye geri dönüşümsüz tahribatlar doğuracağıdır. İlgili değer (10 MW) bilimsel ya da başka yollarla tespit edilip bunun altındaki güçlerde kurulacak santrallerin çevreye nispeten zararlarının olmayacağı öne görölse bile

alınan bu karar ile olası yaşanacak sorunların önüne geçilmiştir (Ürker ve Çobanoğlu, 2012: 67).

HES'lerin Türkiye su politikasının uluslararası süreçte Avrupa Birliği ile olan görüşmelerde ele alınmıştır. Ramsar Sözleşmesi (Özellikle Su Kuşları Yaşama Ortamı Olarak Uluslararası Öneme Sahip Sulak Alanlar Hakkında Sözleşme), Bern Sözleşmesi (Avrupa'nın Yaban Hayatı ve Yaşam Ortamlarını Koruma Sözleşmesi) ve Cites Sözleşmesi (Nesli Tehlike Altında Olan Yabani Hayvan ve Bitki Türlerinin Uluslararası Ticaretine İlişkin Sözleşme) gibi uluslararası sözleşmelerle koruma altında olan çeşitli yaban hayata dair (su samuru, kurt, çakal, ayı, çengel boynuzlu dağ keçisi vb.) yaşam alanlarının, söz konusu HES inşa tesisleri nedeni ile rahatsız edilmesi sonucu söz konusu türlerin ortamdaki uzaklaşması veya türlerin azalmasına neden olduğundan, HES projeleri sürecinde uluslararası hukuka aykırılık meydana gelmesi söz konusudur. HES çalışmalarında diğer canlıların yaşam hakkı ve yaşamın sürdürülebilirliği ilkelerinin teminatını sağlayan Biyolojik Çeşitlilik Sözleşmesi ayrı bir önem taşımaktadır. Bu sözleşmede esasen HES gibi projeler yapılırken 'ekosistem yaklaşımı'nın benimsenmesi tavsiye edilmektedir. Ekosistem yaklaşımı, organizmalar ve çevreleri arasındaki önemli yapı, süreçler, işlevler ve etkileşimleri içeren, biyolojik organizasyon düzeylerine odaklanmış olan uygun bilimsel metodolojilerin uygulanışına dayanmaktadır. Uluslararası mevzuatta; tüm dünya ülkelerinin kalkınma ve çevre arasında denge kurulmasını hedefleyen, "sürdürülebilir gelişme" kavramının yaşama geçirilmesine yönelik küresel uzlaşmanın ve politik taahhütlerin en üst düzeydeki ifadesi olan "Gündem 21 Eylem Planı" içerisinde HES sürecine ilişkin beklentilere yer almaktadır. Gelecek yüzyıla açılan yolda "sürdürülebilir gelişme" konulu Gündem 21'in çıkış noktası, Haziran 1992'de Rio de Janeiro'da yapılan ve "Yeryüzü Zirvesi" olarak adlandırılan Birleşmiş Milletler Çevre ve Kalkınma Konferansı'dır. Gündem 21 içerisinde "Kalkınma için Kaynakların Korunması ve Yönetimi" bölümü içerisinde "Tatlısu kaynaklarının temini ve kalitesinin korunması: Su kaynaklarının geliştirilmesi, yönetimi ve kullanımında bütünlük yaklaşımının uygulanması" bölümünü bulmaktadır. Burada hem bütünlük havza planlamalarına hem de kaynakların koruma-kullanma ilkesine vurgu yapılmaktadır (Ürker ve Çobanoğlu, 2012: 67).

Bu çerçevede, HES projelerinden doğa bir bütün olarak etkilenmektedir. Bitki ve hayvan türleri yaşam alanlarını kaybedecek, doğanın dengesinde önemli değişimler meydana gelecek, insanlar zorunlu göç ve beraberinde getireceği sorunlarla yoksullaşacaktır. HES'ler ile ortaya çıkan olumsuz etkiler, bir bütün olarak çevresel ve toplumsal kırım olarak değerlendirilebilir. Bu bağlamda, doğal su kaynaklarının ve su ekosistemlerinin sürdürülebilir olarak kullanımı sağlanmalıdır.

1.7. Araştırmanın Amacı

Araştırmanın amacı, Muğla-Köyceğiz ilçesi Beyobası beldesinde Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan hidroelektrik santrali (HES)'ne karşı, sivil inisiyatiflerin desteği ile Yuvarlakçay halkı tarafından yürütülen mücadelenin, bölge insanının doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi kapasitesi üzerine etkisini ortaya koymaktır.

1.8. Araştırmanın Önemi

Yapılan çalışmalar ve yaşanan gelişmeler, doğal kaynakların sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesinde “yerinden katılımın” ön koşul olduğunu göstermektedir (Özdemir 2007). Ancak, örgün çevre eğitimi süreçleri bunu sağlamada yetersiz kalmaktadır. Buradan hareketle, Yuvarlakçay bölgesinde HES'lere karşı yürütülen mücadelenin bölge halkının çevreye katılım üzerine etkisinin belirlenmesi, örgün çevre eğitim süreçlerinin bıraktığı boşluğun giderilmesinde önemli katkı sağlayacaktır.

Çalışma, aynı zamanda katılımcı çevre yönetim süreçlerinin önemini anlaşılması ve yaygınlaşması için de katkı sağlayabilecek niteliktedir.

Ayrıca araştırma Türkiye’de ve dünyada çevre eğitimi araştırmaları ve uygulamalarında katılımın üzerinde daha fazla durulmasına katkı getirecektir.

1.9.Araştırmanın Problemi

Araştırmanın problemi, Muğla Köyceğiz Yuvarlakçay'da HES'e karşı verilen mücadelenin yöre halkının doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesine yönelik kapasitesi üzerindeki etkilerini araştırmaktır.

1.9.1.Alt Problemler

1. Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının *çevresel kaynakların farkındalığı* üzerine etkisi nedir?
2. Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının *sorumluluk alma* iradesi üzerine etkisi nedir?
3. Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının çevre korumaya *aktif katılım* üzerine etkisi nedir?
4. Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesine etkisi nedir?
5. Yöre halkının demografik özelliklerinin (Cinsiyet) doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı üzerine etkisi nedir?
6. Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadeleye katılan aktivistlerin çevreye ilişkin görüşleri nedir?
7. Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadeleye katılan aktivistlerin motivasyon ve rolleri nelerdir?
8. Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadeleye müdahil olan yerel yöneticilerin ve bilim insanlarının bakışları ve yaklaşımları nedir?

1.10. Sayıtlar

Araştırma, kuram ve uygulama bütünlüğünü sağlama açısından aşağıdaki sayıtlardan hareket edecektir:

- i) Bu çalışmada uygulanacak olan yöntem ve teknikler araştırmanın modelini gerçekleştirecek güçtedir.
- ii) Derinlemesine görüşme yapılan katılımcıların yarı yapılandırılmış soruları içtenlikle yanıtladıkları düşünülecektir.

1.11. Sınırlılıklar

Bu araştırmada elde edilecek veriler, araştırmaya katılanların verecekleri cevapların doğru olduğu varsayımıyla sınırlı olacaktır. Araştırma belli bir evren üzerinde ve belli bir zaman diliminde yapılacağı için araştırmada elde edilecek sonuçlar da bu anlamda kendi evreni ve olayın geçtiği zamanla sınırlı tutulacaktır.

1.12. Tanımlar

Araştırmada kullanılan terimlerin anlamları araştırmaya özgü ve işlevsel şekilde verilecektir. Araştırmada sıkça kullanılacak bazı ifadeler, kısaltılarak kullanılacaktır. Sembol veya kısaltmalar kullanıldığında, ayrı sayfada, liste halinde ve alfabetik sırada verilecektir.

Çevre: Bir canlının yaşam ortamı olarak tanımlanmaktadır. Ekolojik anlamda, bireyle ilişkili canlı- cansız her şeyi kapsayan bir terimdir (Berkes ve Kışlalıoğlu, 1993: 42).

Çevresel Bozulmalar: Yaşamla ilgili gereksinimlerin karşılanmasını güçleştiren veya olanaksızlaştıran engellere ilişkin çevre sorunlarıdır (Çevre Bakanlığı Yayınları, 1994).

Çevre Eğitimi: Toplumun tüm kesimlerinde çevre bilincinin geliştirilmesi, çevreye duyarlı, kalıcı ve olumlu davranış değişikliklerinin kazandırılması ve doğal, tarihi, kültürel, sosyo-estetik değerlerin korunması, aktif olarak katılımın sağlanması ve sorunların çözümünde görev alma olarak tanımlanabilir (Çevre ve Orman Bakanlığı, 2004).

Çevre Politikası: Bir ülkenin, çevre sorunlarının çözümü yönündeki ve bu alandaki, tercih ve hedeflerinin belirlenmesi olarak tanımlanabilir (Torunoğlu, 2006).

Ekolojik Ayak İzi: Çevresel sürdürülebilirliğin ölçüsünü göstererek, tükettiğimiz doğal kaynakların yeniden üretimi, bu arada açığa çıkan atıkların geri kazanımı için ne kadar kara ve su sahasına ihtiyaç duyulduğunu ortaya koyan bir ölçü birimidir (Schaller, 1999).

Hidroelektrik: Düşen veya akan suyun, yerçekimi kuvvetinin kullanımı yoluyla elektrik enerjisi üretimine yapılan atıftır (Ürker ve Çobanoğlu, 2012: 67).

Karbon Ayak İzi: Birim karbondioksit cinsinden ölçülen, üretilen sera gazı miktarı açısından insan faaliyetlerinin çevreye verdiği zararın ölçüsüdür (Schaller, 1999).

Örgün Çevre Eğitimi: Belli bir yaş grubundaki bireylere, Milli Eğitimin amaçlarına göre hazırlanmış eğitim programlarıyla okul çatısı altında düzenli olarak yapılan eğitim olup, okulöncesi öğretim, ilköğretim, ortaöğretim ve yükseköğretimden meydana gelmektedir (Fidan, 2012: 5).

Yaygın Çevre Eğitimi: Çevrenin rasyonel kullanılabilmesi ve böylelikle sağlıklı bir şekilde gelecek nesillere bozulmadan aktarabilmesi için gerekli pozitif tutum ve davranışları bireylerde oluşturmaktır (Doğan, 1997).

Anahtar Kavramlar: Çevre Eğitimi, Çevre Mücadelesi, HES, Sivil İnişiyatif, Katılım

2. KURAMSAL AÇIKLAMALAR VE İLGİLİ ARAŞTIRMALAR

Yaşadığımız çağ, insanın doğa üzerindeki baskılarının giderek yoğunlaşmaya başladığı, doğal kaynakların aşırı ve yanlış kullanımı toplumların gündeminde yer alan sorunlar arasına girmeye başlamış bulunmaktadır. 1970’li yıllardan bu yana, toplumsal kurumlarda çevre sorunları konusunda gelişen duyarlılık, toplumsal kesime de yansımıştır. Doğal kaynakların talan edilmesinden dolayı çevre bilinci de yaygınlaşmaya başlamıştır. Öncelikle sanayileşmiş toplumlarda kendini göstermeye başlayan doğal kaynak tahribatı ile beraber çevreye yönelik gönüllü örgütlenmeler de bu toplumlarda ortaya çıkmış ve çeşitli etkinliklerde bulunmaya başlamışlardır. Doğal kaynaklar üzerindeki olumsuz etkilerin kendini hissettirmesi ve bu sorunların geleceğine ilişkin olarak yapılan araştırmalar, gelişmiş-gelişmemiş ayrımı yapmaksızın tüm dünyanın işbirliği içinde hareket etmesi gerekliliğini ortaya koymuştur.

Doğal kaynakların korunması ve gelecek nesillere aktarımın öneminin algılanmaya başlaması ile birlikte çevre sorunlarına karşı bir strateji oluşturma gerektiği ve çevre bilinci ile nasıl hareket edilmesi gerektiği irdelenmiştir. Ulusal ve uluslararası düzeyde alınan her türlü stratejinin yanında çevre bilinç düzeyi yüksek toplumlara ihtiyaç duyulmaktadır. Bu bilinç düzeyinin yükseltilmesi ise çeşitli kurum, kuruluş, örgüt ve gönüllü bireyler tarafından gerçekleştirilen etkinliklerle sağlanmaya çalışılmıştır (Çakır Sümer, 2007). Dolayısıyla bu bölümde, insanların yaşam alanlarında meydana gelen çevre sorunları ve doğal kaynakların tahribinin çözümünde yaygın çevre eğitiminin önemli bir etkiye sahip olduğuna inanılan ulusal ve uluslararası benzer araştırmalara yer verilecektir.

2.1. Doğal Kaynakların Korunmasında Sivil İnisyatiflerin Katılımı ile Dünya’da Gerçekleştirilen Çalışmalar

Doğal kaynaklar, tarih boyunca toplumların kalkınmasında önemli rol oynamıştır. Dünya nüfusunun artması ve toplumsal ihtiyaçların çeşitlenmesi doğal kaynaklara olan talebi hızlandırmıştır. Bu yüzden ülkelerde doğal kaynaklara sahip olma ve kontrol etme giderek önem kazanmaktadır. Sanayileşmenin yarattığı çevresel sorunlardan; nükleer santraller, asit yağışları, zehirli atıklar, kirlilik, yaşam kalitesinin bozulması çevre konusundaki duyarlılığı arttırmıştır.

Doğal kaynakların korunmasında gönüllü kuruluşlar, çevreye duyarlı bireyler ve halkın katılımıyla gerçekleşen araştırmalara bakıldığında Dünya’da birçok faaliyetin olduğu görülmektedir. 1970’lerde gelişen nükleer karşıtı hareketlerde yurttaş girişimlerinin etkililiği pek çok Avrupa ülkesinde görülmektedir (örn., Özdemir, 1988). Dünyadaki yaşamın temelini oluşturan suyun doğal döngüsü için son derece önemli olan nehirleri korumak için başlatılan baraj karşıtı mücadeleler önemli çevre hareketlerinden olmuştur (örn., Özdemir, 1988; Demirer, 1985; Kök, 2011; Kılıç, 2011; Kılıç, 2013). Doğal yaşam alanlarının bozulması, yeryüzünün dengesini ve insanların yaşamını tehdit etmektedir. Yaşam kalitesinin bozulması sonucunda toplumsal tepkiyi meydana getiren araştırmalar incelenmiştir (örn., Mc Kean, 1981; Löwy, 2013). Sanayi devrimiyle başlayan ekonomik etkinliğin yerel, bölgesel ve küresel çevre sorunlarına yol açan ilk çevre hareketleri incelenmiştir (örn. Özdemir, 1988). Ağaçların kesilmesine karşı çıkan çevresel hareketler (örn., Martinez ve Alier, 2002) ve havaalanı yapım çalışmalarına karşı başlatılan hareketler (örn., Zeka, 1985) incelenmiştir. Çevre sorunlarına yönelik toplumsal bilincin oluşturulması (örn., Allen ve diğerleri, 1996; Hassan ve Pudın, 2011; Sulaiman, Chun ve Samah, 2012) üzerine yapılan göze çarpan tarama araştırmalarıdır.

Özdemir (1988: 64), çalışmasında 1970’lerde Almanya’nın Breisach kasabasında kurulması planlanan nükleer enerji santralının yaratacağı çevre sorunlarını ilk direniş hareketleri içerisinde ele almıştır. Olayın duyulması üzerine yöredeki çiftçiler, üreticiler, öğrenci ve öğretim üyeleri karşı tepki göstermişlerdir. Bu hareket, santralin

yapılmasını engelleyememesine rağmen, çevre konusundaki duyarlılığın gelişmesine ve kamuoyunun dikkatlerinin konuya çekilmesinde önemli bir katkıda bulunduğunu ifade etmektedir.

Özdemir (1988: 68), Çernobil nükleer santral kazası'ndan sonra, 1986 yılında Almanya'nın Wackesdorf yakınlarından yapılması planlanan nükleer santral çevreci gruplar tarafından tepkiyle karşılandığını söylemektedir. Ülkenin birçok yöresinden santral yapılması planlanan alanda vatandaşların toplanarak, çadır kurmaya başladıkları görülmektedir. Halkın bu tepkisi nükleer enerji karşı olan duyarlılığı göstererek, durumun ciddiyetini vurgulamıştır.

Özdemir (1988), çeşitli grupların çevreyi korumaya yönelik direnişlerini, 1979 'da Almanya'nın Gorleben kasabasında görülen nükleer enerji karşıtı harekette incelemiştir. Gorleben'de atom artıklarının nakledilmesinde "ara istasyon" kurulması ile yöre halkı oluşabilecek tehlikeyi öngörmüşlerdir. Yöredeki vatandaşların inisiyatifi ile başlayan kampanyalar, kadınların ve çevre koruma gruplarının katılmasını sağlamıştır. İstasyonun yapılacağı alana yaşam alanı kurarak kamuoyunun da ilgisini arttıran bir direniş olduğu görülmektedir.

Özdemir (1988: 71-74) Fransa'da hızlı sanayileşmesinin yarattığı çevre sorunlarını incelediğinde, Almanya'da yaşanan çevre mücadelelerinin, Fransa'da çevre bilincinin oluşmaya başlamasına ve giderek kitlelerin çevre konusunda daha duyarlı olmalarına sebep olduğunu araştırmıştır. Rhine Nehri'nin Fransa kıyısında, nükleer enerji santrali yapılmaya başlanması üzerine, çevre korumacı grupların öncülüğünde, yöresel bilincin kitle gösterileri yapacak düzeye ulaştığını vurgulamaktadır. Bu çevre hareketinde, çevre korumacı gruplar, bölgedeki köylüleri işin tehlikesi konusunda uyarmaya başlamışlardır. Yapılan faaliyetler, santralin yapılmasını engelleyemese de, önemli ölçüde kamuoyu oluşumuna ve çevre bilincinin gelişmesine büyük katkısı olarak, daha sonraki mücadelelerine de bir örnek oluşturmuştur. Özdemir (1988) araştırdığı bir başka çalışmada, İsviçre'nin yukarı bölgesi Rhine Nehri kıyısında nükleer santral kurulması mücadelesi halkın çevre konusunda gösterdikleri duyarlılık örnekleri olarak ele alınmıştır. Nükleer santralin kurulacağı haberini alan çevre korumacı grupların halkı bu konuda aydınlatmaları üzerine, protestolar yapılmıştır.

Yapılan mücadeleler sonunda, bir anlaşmaya varılamamış, ancak bu olay yöre halkının istekleri dışında çevreyi kirletici bir sanayi kuruluşunun İsviçre’de kurulamayacağını göstermiştir.

Özdemir’in (1988: 65) bir başka araştırması, 1973 yılı’nda Almanya’nın Rhine Nehri kıyısında kurulması planlanan 1300 MW gücündeki su reaktörünün yörede yurttaş inisiyatifi olduğu üzerinedir. Kurulması planlanan santrale karşı, yurttaş inisiyatif gruplarının direniş çalışmaları kamuoyunun dikkatini çekmek için önemli bir katkıda bulunduğu belirtilmektedir. Direnişin gücünün yöre halkından alındığını savunan çalışma, başka yörelerde ortaya çıkan çevre sorunlarına örnek bir mücadele oluşturmuştur.

Demirer (1985: 24) çalışmasında Avusturya’da 1984 yılında hidroelektrik santrali yapım çalışmalarının başlaması üzerine, santralin kurulacağı alandaki ormanların büyük zarara uğrayacağı ve çevredeki taban suyunun alçalacağı gerekçesini ileri süren çevreci grupların, yöredeki köylüler ile beraber hareket ettiklerini ele almıştır. Santral yapılması planlanan alanda çevreci grup ve yöre halkının yaşam alanı kurarak, bölgeye sahip çıkmaları santralin yapımı ertelenerek, başarı sağlandığını göstermiştir.

Atvur (2014) araştırmasında, Hindistan ve Türkiye’deki baraj politikalarına karşı toplumsal hareketlerin karşılaştırılmasını çalışmıştır. Çalışma, Hindistan ve Türkiye farklı politik, toplumsal ve kültürel dinamiklere sahip olsalar da, baraj karşıtı mücadelelerde ortak noktaların olduğunu söylemektedir. Hindistan’da Narmada Vadisi üzerine yapımı planlanan Sardar Sarovar Projesi, toplumsal hareketlerin tetikleyicisi olmuştur. Su ve elektrik ihtiyacını karşılamak amacıyla taşıyan 30 büyük, 135 orta ve 3000 küçük ölçekli barajdan oluşan Narmada Vadisi Baraj Projeleri, barajların sosyal ve ekolojik etkilerine maruz kalacak kesimlerin büyük tepkisi ile karşılaşmıştır. Rajagopal’a (2004: 14-15) göre resmi rakamlar Sardar Sarovar Barajı’nın üç eyalette yer alan 245 köyü ve 41.000 aileyi etkileyeceğini öne sürmektedir; fakat bu rakama topraksız köylüler, yerliler ve göçebeler dâhil edilmemiştir. Baraj inşaatları pek çok yönden yöre halkının yaşamını etkilemektedir. Baraj sadece insanların yaşam alanını değil verimli tarım alanlarını da sular altında

bırakmaktadır. Buna bağılı olarak göç eden halkın ekonomik etkinlikleri de değişmektedir. Öte yandan akarsu yatağındaki değişimin, su kalitesini düşürerek, insanlar dışında diğer canlıların ve ekosistemlerin yaşamını etkilemesi, ekolojik yıkımlara ve hastalıklara neden olabilmektedir. Biyolojik çeşitliliğin azalması, örneğin balıkçılıkla geçinen kesimlerin yaşamlarını kökten değiştirmektedir. Barajın yaratacağı kültürel yıkım da tepkilerin önemli nedenleri arasında yer almaktadır. Yöre halkının yüzyıllardır edindiğı ve yaşam alanlarıyla bağlantılı pratikler göçle birlikte değişime uğramaktadır. Baraj projelerine ilk kitlesel tepkiler, olumsuzluklardan doğrudan etkilenecek, yerli halklardan değil, kent düzeyindeki, öğrencilerin ya da eğitimli kesimlerin üye olduğı örgütlerden gelmiştir. Çalışma bulgularına göre, yerli halkların örgütlenmesinde çevre ve insan hakları aktivistlerinin önemli rolü olduğı söylenmektedir. Bu sebeple, baraj karşıtı toplumsal harekete, barajlardan en çok etkilenen yerli halk, çeşitli örgütlerin mücadelesi içinde yer almıştır. Baraj karşıtı toplumsal hareket ile Hindistan toplumunun en alt tabasındaki halk da dâhil olmak üzere, kadınlarda aktif bir rol alarak seslerini duyurabilmişlerdir. Mücadelede, kitlesel yürüyüş, açlık grevi, oturma eylemi, su altında kalacak bölgelerde düzenlenen gösteriler gibi yöntemleri kullanarak toplumsal tepkiler dile getirilmiştir. Mücadele çerçevesinde, barajların etkilerini, sürdürülebilir alternatifleri değerlendiren raporlar yayımlanmıştır. Alanda yapılan doğrudan eylemler ile yerli halkların hakları, yaşam alanları ve kültürleri savunulmaya çalışılmıştır. Bunun yanında, yerel ekolojik düzenin korunması için ağaç dikme, alternatif enerji projeleri geliştirme, tarımsal faaliyetleri düzenleme gibi girişimlerde bulunulmuştur. Baraj karşıtı mücadele, imza kampanyaları, eğitim faaliyetleri, araştırma projeleri ile uluslararası bir desteğe sahip olmuştur. Farklı etnik kökenden, cinsiyetten, sınıftan gelen; farklı diller konuşan üyelerini birleştiren bir hareket olduğı görülmektedir. Baraj projelerinin iptali yönündeki toplumsal taleplere karşın, mahkeme devletin öncelikleri, ulusal çıkar gibi gerekçelerle barajın tamamlanması yönünde görüş bildirmiştir. Mücadele içinde yer alan aktivistlere göre, yerel düzeyde başlatılan hareket ve direniş ulusal ve uluslararası alana yaygınlaştırılarak önemli bir başarı elde etmiştir. Küresel desteğe sahip hareket, yöre halkının durumunu iyileştirecek düzenlemelerin gerçekleştirilmesinde önemli rol

oynamasına karşın baraj projesinin durdurması ya da alternatif projelerin yürürlüğe konması yönünde bir etki yaratamamıştır.

Kök (2011) Bolivya’da hükümetin yapmasını planladığı otoyol projesine yöre halkı ve yerel örgütlerin karşı çıkış mücadeleleri olarak araştırmıştır. TIPNIS isimli milli parktan geçmesi planlanan otoyola bu bölgede yaşayan yerli halk ekolojik yapıda yaratacağı tahribat ve kendi hayatları üzerindeki olumsuz sonuçları nedeniyle karşı çıkmıştır. Yapılması planlanan proje alanında yöre halkının karcı çıkış nedeni ormanların yok edilecek olması, zengin bir ekolojisi olan bölgede hayvan ve bitkilerin olumsuz etkileneceğinin tahmin edilmesi ve özellikle de yerlilerin hayatı üzerinde yaratacağı olumsuz sonuçlardır. Yöre halkının ve yerel örgütlerin protestoları sonucunda, projenin askıya alınması söz konusu olarak, milli parkı koruma amaçlı yasa teklifi gündeme gelmiştir. Ormanlarını ve yerel kültürlerini yok etmesinden endişe ettikleri otoyol projesine karşı 2 ay boyunca protesto yürüyüşü başlatmışlardır. Böylelikle halk, otoyol inşaatının uluslararası gözlemciler tarafından takip edilmesini sağlayan durdurma ve yeniden değerlendirme sürecini elde etmişlerdir.

Kılıç (2011), Amazon Nehri’ni besleyen ana damarlardan biri olan Şingu Nehri üzerinde inşa edilmesi planlanan Belo Monte Baraj bölgesinin, “temiz enerji” üretme iddiasıyla nehirleri kurutulan, ormanları yok edilen, köyleri boşaltılan bölgelerden biri olduğunu söylemektedir. Projenin etkileri sadece yerelle sınırlı olmayıp, “dünyanın akciğerleri” diye anılan yağmur ormanlarının büyük bir kısmının yok olmasına sebep olarak, ekolojik dengenin bozulmasına neden olacaktır. İnşa edilmek istenen Belo Monte barajı, dünyanın en büyük doğa katliamı olacaktır. Amazonda yer alan endemik balıklar, nesli tehlike altından olan kaplumbağa ve maymun türleri barajın yok edeceği canlıların başında gelmektedir. Belo Monte barajının tıpkı Hasankeyf ve Dicle Vadisi’ni tehdit eden Ilısu Barajı gibi bir UNESCO Dünya Mirası, Amazon’un yağmur ormanlarını yok edecektir. Aynı zamanda bölgede yaşayan 24 farklı etnik kökene sahip, en az 20 bin insanın göç etmesine ve özellikle Amazon yerlilerinin Amazon’daki yaşamının yok olmasına neden olacaktır. Baraj Şingu Nehri’ni 100 km boyunca kurutacağı öngörülürken, yılda 7 ay boyunca nehirde su kalmayacağı raporlanmıştır. Nehir yatağının kurumasından dolayı,

bölgedeki sinek ve böcek varlığını artıracak, sıtma ve sarı humma gibi pek çok hastalığı da beraberinde getirecektir. Belo Monte baraj karşıtları ve aktivistler kararlı mücadeleleri ile yıllardır Brezilya’da ve Dünya’da çeşitli gösteriler ve etkinlikler protesto edilmektedir. Dünyadaki yaşamın temelini oluşturan suyun doğal döngüsü için son derece önemli olan nehirler ve bu nehirleri tehdit eden baraj projelerinin doğa, kültürel miras ile yöre halkına olan etkilerine dikkat çekmeyi amaçlayan Dünya Nehirler Konferansı’nda seslerini duyurmuşlardır. Nehirler Konferansına katılan Mapuçi halkının liderleri “Toprak olmadan var olamayız. Doğadan bir parça yok olursa kültürümüzden de bir parça yok olacak demek” diyerek kendini ifade etmiştir. Baraj için hazırlanan ÇED raporuna fauna verileri, su kalitesi ve sosyo-ekonomik değerlendirme gibi konularda itiraz edilmektedir. Mahkeme, Belo Monte elektrik santrali inşaatını durdurma kararı almıştır. Ancak karar Yüksek Mahkeme tarafından bozulmuştur. Hükümet ise dev baraj projesinden vazgeçmeyeceğini belirtmektedir. Son durdurma kararını, kısmen de olsa hızla yok olmakta olan Amazon ormanları için başarı olarak yorumlamaktadır.

Kılıç (2013) çalışmasında, amazon ormanlarında yaşayan yerli toplulukların yaşam mücadelesinin, gezegenin doğasının korunmasına dönüştüğünü öne sürmektedir. Doğanın yağmalanmasına karşı en ilginç direnişlerden biri de Ekvador’da yaşanmıştır. Ekvador’da yapılması planlanan büyük bir baraja karşı mücadeledir. Mücadeleyi sona erdirmek için devlet ve şirketlerden görevliler gelmiştir. Yerli halkın görevlilere karşı direnişi ve kararlılığı sonucu şirket ve devlet barajı yapmaktan vazgeçmiştir.

Kılıç (2013) yerliler doğa savaşçıları adlı derlediği çalışmada Brezilya’da yaşayan Şaninka yerlileri, tropik ormanlarda yaşamaktadır. Şaninka yerlileri geçimlerini avcılık, balıkçılık, tarım ile sağlamaktadırlar. Yaşadıkları ormanlarının 19. Yüzyılda kauçuk üretimine açılmasına ve köleleştirilmelerine karşı direnmişlerdir. Ardından ağaçların kesilmesi, petrol şirketlerin gibi tehditlere karşı savaşmışlardır. Bu mücadelelerde hayatta kalmak için hep ormanın derinliklerine sığınmışlardır. Bölgede yaşayan bir yerli, nehirlerine ve ormanlarına yapmak istedikleri projelere izin vermediklerini söylemektedir. Yerli, evlerini, yiyeceklerini ve ilaçlarını doğadan sağladıklarını söylemektedir. Süreç esnasında yasal haklarını elde etmişlerdir ve

Pakitapango Barajı'nı durdurmuşlardır. Ardından gelen petrol şirketlerine izin vermeyeceklerini ve bunun için savaşıacaklarını söylemektedirler.

Kılıç (2013) doğası için yaşam mücadelesi veren bir başka yerli topluluk olarak Kanada'nın doğu ucunda yaşayan İnnular'ı araştırmıştır. Yerli halk, ormanlar, göller ve nehirlerin arasında binlerce yıldır çadırlarda yaşayarak ve avlanarak yaşamlarını sürdürmektedirler. 20. yüzyılda başlayan maden ve ormancılık faaliyetleri nedeniyle yerli halk, doğası için bir mücadelenin içine sürüklenmiştir. Ardından madencilik ve baraj çalışmalarıyla bölgelerini bölen yol çalışmalarına karşı geleneksel yaşam biçimleri olan göçerliğe geri dönmek için hala mücadele etmektedirler. 2010 yılında maden şirketlerinin kullandığı yolu bloke eden madencilik çalışmalarının sadece kendi yaşamlarına değil bölgedeki canlıların yaşam haklarına müdahale ettiğini ifade etmişlerdir. Madencilik çalışmalarını durdurmak için halen kararlı mücadelelerini devam ettirmektedirler.

Mc Kean (1981: 31) 1970'lerde Japonya'da ileri derecede sanayileşme ile birlikte çevre kirlenmesi olduğunu ve bunun sonucunda Japonya'da tarihinin en anlamlı toplumsal hareketlerinin gerçekleştiğini söylemektedir. Japonya ile ilgili çevre sorunları araştırmasında, Daha 19. yüzyılda çevre kirlenmesinden rahatsız olmaya başlayan yöre halkının tepkilerini göstermeleri çevre bilinci konusundaki duyarlılığın bir göstergesi olan çevre eylemlerinin kökenlerini oluşturduğunu söylemektedir. Araştırmacının Japonya çevre hareketleri önemli gördüğü gelişmelerden 1890'larda Ashio bakır madeninin, çevreyi önemli ölçüde kirleten bir teknikle işletilmekte olduğundan, balıkçı ve çiftçilere büyük zararlar verdiği görülmüştür. Bunun üzerine balıkçı ve çiftçiler, yerel yöneticilere başvurarak çözüm getirilmesini talep etmişlerdir. Çözüm olmadığını gören yöre halkının, protestoları devam etmiştir. Alınan geçici önlemlerle kirlenme sorunu hafiflemiştir. Aynı yıllarda benzer olaylar Besshi ve Hitachi'de de yaşanmıştır. Maden kirlenmesinden zarar gören yöre halkı, protesto eylemlerinde bulunmuşlardır. Yetkililer gerekli önlemleri alarak, işletmenin çevreye verdiği zararı azaltmak için, fabrikayı kıyıya yakın bir adaya taşımıştır. Ancak, fabrika adada faaliyete geçmeye başlayınca, anakarada kükürt dioksit gazı ve duman çevreye büyük zarar vermeye başlamıştır. Sonunda yöre halkı, davalarını açmış ve şirket bu durumda üretimini kısarak, hasat dönemlerinde de üretimini

tamamen durdurmayı kabul etmiştir. Kirlenme halen daha yöre halkını olumsuz yönde etkilenmeye devam ettiğinden, şirket zarar görenlerin uğradıkları zarar ziyanı ödemeyi kabul etmiştir. Kirlenmeyi önlemede çevre konusunda duyarlı yöre halkının gösterdikleri tepkilerin katkısının önemli gelişmeleri getirdiği söylenmektedir.

Mc Kean (1981: 46) çevre kirlenmesi konusunda özel bir anlam taşımakta olan “Dört Büyük Kirlenme Davası Kararları”nı araştırmıştır. Bunlardan ilki 1920’de Japonya Tayama bölgesinde, kadmiyumla kirlenmiş bulunan Jinzū Nehri’nin olduğunu araştırmıştır. Araştırmaya göre, Jinzū Nehri’nin suladığı pirinçleri yiyenlerde İtai İtai Hastalığı görülmüştür. Jinzū Nehri’ndeki kadmiyum kirlenmesinin kaynağını, bölgedeki sanayi kuruluşları oluşturuyordu. Zarar gören yöre halkı kendi arasında örgütlenerek, zarar-ziyanın karşılanması için yerel yöneticiler ve sanayi kuruluşlarından isteklerde bulunmuşlardır. Açılan davaların sonucu davacıların lehine sonuçlanarak, hükümet kirlenme olayını kabul etmiştir. Yöre halkının sağlık denetimleri yapılmaya ve sağlık giderleri karşılanmaya başlanmıştır. Sularının kirlenmiş olmasına karşı çıkan yöre halkının, kazanmış bir zafer olduğu söylenmektedir. İkinci kirlenme hastalığı, Kumamoto ve Niigata bölgelerinde, sanayi atıkları ile Minamata Körfezi’ndeki balıklarda birikmiş bulunan cıva atıklarının hastalığa neden olduğu ortaya konulmuştur. Bu durumdan olumsuz yönde en çok etkilenen balıkçılar, kirliliğin önlenmesini istemişlerdir. Yöre halkı nöbet tutmaya başlayarak protestolarına devam ettiler. Ayrıca deniz üstünde eylem yaparak, atıklarını denize vermelerini de protesto etmişlerdir. Şirket protesto ve görüşmeler sonunda hem zarar ziyanı ödeyerek hem de atıkları arıtmadan denize boşaltmama istemini kabul etmiştir. 1965 yılında, Japonya’nın başka bir bölgesi Niagata’da Agaro Nehri boyunca Minamata hastalığının çıkmaya başlamasının üzerine yöre halkı ve yerel yöneticiler birlikte harekete geçerek tepkilerini göstermişlerdir. 24 yerel örgütün birleşmesiyle oluşturulan baskı grubunun ardından, hükümet fabrikadan çıkan atıklardaki cıvadan kaynakladığını açıklamıştır. Yöre halkı bunun üzerine yargı organlarına başvurarak seslerini duyurmuşlardır. Davaların sonuçlanmasında karar halkın lehine olduğu görülmüştür. Araştırmacı, elde edilen bu başarının da kendi dönemi içerisinde küçümsenmeyecek bir başarı olduğunu söylemektedir. Dördüncü büyük kirlenme davası, 1955 yılında Yakkaichi kenti

yakınlarında kurulmuş olan büyük bir ağır sanayinin yarattığı hava kirliliğinin neden olduğu astım olayıdır. Sorun bölgedeki balıkçılar tarafından yerel yöneticileri dikkatine sunulmuştur. Mie Üniversitesi ile birlikte, sorun üzerinden çalışmak için komisyon oluşturulmuştur. Komisyon, astımın sanayinin kirlettiği havadan kaynakladığını doğrulamıştır. Bunun üzerine yöre halkı harekete geçerek, sanayicilerden önlem almalarını istemişlerdir. Önlem alınmadığını gören yöre halkı, işçi sendikalarının desteğini alarak bölgesel ve ulusal düzeyde başvuruda bulunma kararı almışlardır. Açılan davalardan yöre halkı karlı çıkmıştır. Araştırmanın sonucunda Japonya’da yöre halkı lehine sonuçlanan “Dört Büyük Kirlenme Hastalığı” ülke düzeyinde çevre kirlenmesi konusunda önemli sonuçlar doğurduğu söylenmektedir. Bu sonuçlar yasal desteğin sağlanması, sorumluların ihmalkârlıklarına son verme zamanının gelmesi, çevrenin uğradığı zararları, zarara neden olanların karşılamak zorunda oldukları sonucu görülmüştür. Japonya çevre eylemleri, bu konuda deneyimi bulunmayan ülkelere toplu bir uyarı ve bir model oluşturmaktadır.

Löwy (2013) 1984 yılındaki Brezilyalı kırsal işçilerin örgütlenmesi, bilinçlendirilmesi konusundaki çalışmalarını bu hareketin kökenleri ve sosyolojik nedenlerine inerek araştırmıştır. Brezilya topraksız tarım işçileri hareketi, Brezilya’nın en büyük sosyal hareketidir. Tarım reformu için mücadele etmek isteyen herkesi içine alır. Dolayısıyla hareket yalnızca topraksız köylülerden oluşmaz. Aynı zamanda hali hazırda toprağı bulunan, ancak toprağı üretmek için halen mücadele içerisinde olan yerleşik köylü, tarım bilimci, tarım teknisyeni, ekonomist, rahip, emekli avukat ve Brezilya’nın bütün topraksız köylülerin sorununu nihayetinde çözebilmesi için istekli herkesi içine alan bir mücadeledir. Savunma ağında aktörler, ulusal ve uluslararası hükümet dışı örgütler, sosyal hareketler, medya, kiliseler, sendikalar ve hükümet temsilcilerinde oluşmaktadır. Örgütlenme; mücadeledeki deneyimleri, toplumsal zaferin ancak kitlesel mücadele sayesinde, halkın kitlesel katılımıyla kazanılabileceğinin anlaşılmasına yardımcı olmuştur. Süreç içerisinde kadınlar, temsiliyetin her düzeyine çıkabilmek için olanak ve teşvik olarak, kadınların aktif katılımı da teşvik edilmiştir. Yöre halkının, tarım reformu mücadelesi doğal kaynakların kamu yönetimi açısından değerlendirilmesidir.

Böylece topraksız aileler topraklarını aldıktan sonra bile hareket içerisinde yer almışlardır. Köylüler, tarım arazilerinin atıl duruma bırakılması sebebi ile işsiz konuma gelmişlerdir. Mücadelelerinde çeşitli, sağlıklı ve ekolojik ürünlerin pazarını genişletmek isteyen köylüler, aynı zamanda stratejilerini genişleterek eğitim ve kadın meselelerine de odaklanmışlardır. Brezilya topraksız tarım işçileri hareketi 30 sene boyunca devlet, bankalar ve büyük toprak sahipleri tarafından elde tutulan verimsiz tarım arazilerine yerleşmek için ve aktivistlerin önderliğinde düzenledikleri kampanyalarla tek tip tarıma, genetiği değiştirilmiş ürünlere, orman koruma politikalarına ve adaletsizliğe karşı haklarını elde edebilmek için mücadele etmektedirler. Topraksız kır işçilerinin toprakları işgal ederek, bölgeye yerleşmeleri ve kitlesel mücadelelerindeki kararlılık sayesinde politik gündemi toprak reformu oluşturmuştur. 30 yıllık süreç içerisinde medyanın da etkisini göstermesinden sivil toplumun desteği hissedilebilir boyutlara ulaşmıştır. Buradaki kazanç, sürekli mücadele ve bölgeye sahip çıkmak olmuştur (Yeşil Gazete, 2014).

Özdemir (1988: 63), çevre sorunları konusunda katılımın araştırıldığı çalışmasında Federal Almanya'nın çeşitli yörelerinde de aktif duyarlılığın başladığını incelemiştir. Çalışmada, Almanya'nın Rhine Vadisi'nin sanayileşmesiyle birlikte giderek kirlenmesi üzerine yöre balıkçılarının ve doğaseverlerin tepkileri üzerinde durulmuştur. Yöresel çevre bilincinin, 1970'ler de yurttaş inisiyatifleri olarak oluşmaya başladığı ifade edilmektedir.

Çevre konusunun kamuoyunun dikkatlerini çekmesini Özdemir (1988), bir başka çalışmasında kırsal alandaki kirlenme ve gösterilen tepkileri, 1960 yılındaki Mississippi Nehri örneğinde ele almıştır. Sanayinin giderek kırsal alanlara yönelmesinin, kırsal çevreyi olumsuz yönde etkilemesi üzerine kirlilikten doğrudan etkilenen yöre halkı, tepki göstermeye başlamıştır. Bölgede bulunan çevre korumacı bir grup tarafından imza kampanyası başlatılmasıyla, çevre konusu, kamuoyunun üzerinde durduğu bir konu haline geldiği belirtilmiştir.

Martinez ve Alier (2002) toplumları asıl harekete geçiren asıl dürtünün geçimlerinin temelini oluşturan doğal çevrenin olduğunu söylemektedirler. Yöre halkının yaşamlarını sürdürebilmek için gereksinimleri olan çevresel alanı savunan bu

hareketlerin ekolojik ve sosyal adalet temelli olduğunu söylemektedirler. Tarım alanlarına ve meralarına zarar veren, yer altı sularını kirleten maden arama ve işletme faaliyetlerine; insanların yerlerinden edilmesine yol açan barajların kurulmasına, yerli tohumların ve geleneksel tarım yöntemlerinin yok olmasına neden olan genetiği değiştirilmiş tohum ve ürünlere karşı direnişi örgütleyen hareketler, çevreciliğin Güney kesimde çıkan örgütlenme hareketlerini yansıttığını söylemektedir. Buna örnek olarak, Hindistan'da Chipko hareketi katılımcılarını örnek vermektedir. 1973'te Himalaya bölgesindeki köylülerin yaşadıkları ve geçimlerini sağladıkları ormanlardaki ağaçların, ormanı işletmek için devletle anlaşan şirket tarafından kesilmesini ağaçlara sarılarak durdurması sonrasında başlayan hareket kısa sürede bölgede yöre halkına yayılmıştır. Bu çevreci harekette kadınların rolü hareketin doğuşunda önemlidir. Bölgede yaşayan topluluk ve kadınlar açısından daha yaşamsal bir işleve sahip bir protestodur. Araştırmacılara göre bu çevreci hareket birçok benzer mücadeleyle benzer özellik taşıyarak öncü olmaktadır.

Zeka (1985) çalışmasında, yurttaşların kitlesel bir biçimde tepkide bulunmalarını 1970'lerde başlayıp 1973'e kadar devam eden Almanya Nordhorn Havaalanı protestolarında ele almıştır. Çalışmada, havaalanı yapım çalışmalarından rahatsız olan halkın tepkilerinin örgütlü bir mücadeleye dönüştüğü ifade edilmektedir. Oluşan tepkiler, yurttaşların kendi inisiyatiflerini kullanmaları gerektiğini göstermiş olup, halkın bölgede yaşam alanı kurmaya başlamıştır. Yerel yöneticiler ve çevreye duyarlı bireyler tarafından desteklenen mücadelenin, kamuoyunun dikkatini çeken önemli bir çevre sorunu olduğunu göstermektedir.

Allen ve diğerleri (1996) yaptıkları çalışmada, Malawi'de son yıllarda çevre sorunlarına karşı eğilimin arttığını vurgulamışlardır. Malawi'de çevre sorunlarının ortaya çıkması üzerine çeşitli toplantılar ve çalıştaylar yapılmış, protokoller imzalanmıştır. Bu doğrultuda Malawi Eğitim Bakanlığı, üniversiteler ve okullarla birlikte çevre bilincinin oluşmasını içeren etkinlikler sağlamaktadır. Bu kapsamda Malawi'de su kirliliğini önleme çevre eğitiminde sivil toplum örgütleri ve medya etkili olduğu bulgularına ulaşmıştır. Bu kuruluşların çeşitli yayın, kampanya ve çevre programları yaparak çevre bilincinin oluşmasında etkililiği vurgulanmaktadır (Artun ve Bakırcı, 2012'den aktarılmıştır).

Hassan ve Pudın (2011: 19-28)'göre; Malezya'nın Sabah eyaletinde ilköğretim okulu öğretmenleri tarafından yetişkinlere informal eğitim verilmiştir. Çevre eğitim faaliyetlerinde sivil toplum örgütleri bilinçlendirme kampanyaları düzenlemişlerdir. Ayrıca sivil toplum örgütleri ve öğretmenler; sergi, seminer, çalıştay, açık hava etkinlikleri hazırlamışlardır. Yarı yapılandırılmış görüşme ile yapılan araştırmanın tüm faaliyetleri sonucunda çevre koruma ile ilgili halkın bilincinin arttığı bulunmuştur.

Benzer şekilde Sulaiman, Chun ve Samah (2012); Malezya'da nehir koruma ile ilgili halkın katılımındaki başarı ve başarısızlığı araştırmıştır ve nehrin sürdürülebilir akışı için halkın katılımının gerekliliğini vurgulamıştır. Su kirliliğinin nedenleri ile ilgili yapılan anket çalışması için 200 katılımcı seçilmiştir. Nehir havzası boyunca stratejik açıdan 5 değişik bölgeyi 40 katılımcı temsil etmiştir. Anketin ilk bölümünde katılımcılara 10 kapalı uçlu soru ve çok tan seçmeli kategorik sorular yöneltilmiştir. Anketin ikinci bölümünde katılımcıların memnuniyet durumuna göre likert ölçeği ile 10 kapalı uçlu soru sorulmuştur. Anket sonucunda halkın nehrin korunmasındaki tutumunun zayıf olduğu görülmüş; genç nesil ve kadınların çevreye karşı daha duyarlı olduğu belirlenmiştir.

2.2. Doğal Kaynakların Korunmasında Sivil İnisyatiflerin Katılımı ile Türkiye'de Gerçekleştirilen Çalışmalar

Türkiye'de çevreciliğin gelişimi dünyadakine koşut bir seyir izlemiştir. Dünyanın geri kalanın olduğu gibi, 1970'lerde oluşmaya başlayan çevre konusundaki duyarlık, 1980'lerin ortalarından itibaren özellikle 1990'larda yükselmiştir. Sanayileşme, hızlı ve çarpık kentleşme, artan nüfusun ve büyüyen ekonominin gereksinmesini karşılamak için yapılan enerji yatırımları sonucunda yoğunlaşan ekolojik bozulma ve iklim değişikliği gibi küresel sorunlar toplumdaki farkındalık ve bilinç düzeyinin yükselmesine yol açmıştır (Cerit Mazlum, 2012).

Türkiye’deki çevreci hareketler, ulusal düzlemde faaliyet gösteren çeşitli sivil toplum kuruluşlarının desteğini almaktadır. 1990’ların hemen başında doğan ve dikkate değer çevresel tehditler içeren altın madenciliğine ilişkin bir itirazı dile getiren Bergama hareketi, Türkiye’deki çevre hareketlerinin etkili örneklerindedir. Bundan sonra gerçekleşen çevre mücadele deneyimlerinin şekillenmesinde kritik bir yol oynamıştır. Termik santraller ile başlayan çevre mücadeleleri, gereksinim duyulan enerji açığının çeşitli yollardan temin edilmesine karşılık yerini HES karşıtı mücadelelere bırakmıştır.

Cangı (2013) çevre mücadelelerinin çıkış noktasını araştırmıştır. 1990’lı yılların başında Bergama’nın Ovacık, Çamköy ve Narlıca köyleri arasında altın madeni işletmesine karşı başlatılan çevre mücadelesi, yöre halkının doğal kaynaklarına ve yaşam alanlarına sahip çıkma konusunda Türkiye’deki çevreci hareketlerin toplumsallaşmasını sağlayan odak noktasıdır. Bergama hareketi, başta altın madenciliği olmak üzere doğal çevre ve geçim kaynaklarına tehdit oluşturmasından dolayı, yurttaşların demokratik yoldan tepkilerini dile getirdikleri toplumsal hareketlenmedir. Bergama halkı, bilim insanları ve aktivistler tarafından, altın madeni işletmesinin tehlikelerini öğrenmişlerdir. Yöre halkı, altının çıkartılması için toprağın kazılmasının, işletmede uygulanacak siyanürün topraklarının, sularının, havalarının kirlenmesine yol açacağını öğrendiler. Sağlıklarını kaybetme, ürün yetiştiremem, yetiştirdiklerine de alıcı bulamama kaygıları mücadeleye başlamak için etkilemiştir. Yöre halkının, topraklarına, sularına, havalarına, yaşam alanlarına sahip çıkma eylemleri hiç şiddete başvurmaya yönüyle kamuoyunun dikkatini çekmeyi başarmıştır. Mücadelenin baş aktörleri, Bergama köylüleri, ülkenin her bölgesinden, her kesimden ve yurtdışında büyük destek almıştır. Hukuksal tüm yolları deneyen yöre halkına, kendilerini haklı bulan mahkeme kararları verilmiştir. Bergamalı köylülerin hiçbir dayatma olmaksızın referandum, maden sahasına girme, nüfus sayımına katılmama, yürüyüş gibi birçok eylemleri çevre bilinci ve hak arama konularındaki duyarlılıklarını kanıtladıklarını göstermektedir. Hareket; yöre halkı, akademisyenler, hukukçular ve çevre örgütlerini bir araya getirerek Türkiye’de çevre hareketinin toplumsallaşmasını sağlamıştır.

Cön- Şakar (2014), Gökova Termik Santralini, Türkiye’de başlayan ilk çevre eylemi olarak araştırmıştır. Gökova (Kemerköy) Termik Santrali için eylem, ilk olarak 1984 yılında santralin yapımının kesinleşmesi ile birlikte Türkevleri köy kadınları tarafından başlamıştır. Santralin karşı çıkan köylüler; Gökova Körfezi’nin çok verimli topraklara sahip bulunduğunu, koyun kıyısında “mavi yolculuk şeridi” bulunduğundan tarım topraklarının ve turizmin büyük zararlara uğrayacağını ileri sürmüşlerdir. Aktivistler; Muğla’nın termik santraller saldırısıyla karşı karşıya kaldığını belirterek, bacalardan savrulan kükürt dioksit ve asit yağmurları, uranyumlu kömür yakılması, önce doğaya, sonra da insan sağlığına zarar verdiği ve doğal dengenin bozulması, Gökova Körfezi’ndeki su altı yaşamının tümüyle yok olacağını söylemişlerdir. Yatağan, Gökova ve Yeniköy santrallerinin çevreye çok zarar verdiği, ulusal ve uluslararası yasalara aykırı olarak çalışıldığı için Türkiye’de ilk çevre davaları açılmıştır. Dava dilekçelerini Anayasa’nın 56. Çevre Yasası’nın 3. ve 30. maddelerine dayandırmıştır. Yöre halkının başlattığı direniş, çevre örgütleri ile birlikte nöbet, kampanya, açlık grevleri yapılarak kısmen de olsa başarıya ulaşılmıştır. Araştırmacı, niceliğinde çok niteliğinin önemli olduğunu söyleyerek, en önemli başka bir etkenin de basın yer alması, kamuoyu oluşturması, dikkat çekmesi olarak söylemektedir. Mücadele, basında çeşitli slogan ve mizah konusu olan tartışmalara yer vermiştir. Yöre halkı, bilim insanları, uzmanlar, çevreciler ve kitle örgütlerinin desteğiyle hukuk yoluyla verilen direniş mücadelesi hükümetin kararını değiştirmeyi başaramamış olsa da, Türkiye’de çevresel hareketlerin tarihi içerisinde önemli bir kazanımdır.

Cerit Mazlum (2012), 1990 yılının başında Aliğa’da yapılması planlanan termik santrale karşı gösterilen direniş dönemin iz bırakan toplumsal hareketi olarak değerlendirmiştir. Hukuk mücadelesi ve protesto eylemleri sonucunda termik santralin yapılmasını önlemek amacıyla İzmir’i Aliğa’ya bağlayan 50 kilometrelik yol boyunca gerçekleştirilen “sevgi zinciri” gibi özgün eylem türleri ile bir insan zinciri oluşmuştur. Hukuk mücadelesi sonucunda, termik santralin yapılması durdurulmuştur. Aliğa termik santral mücadelesi, çevreyi kirletecek bir yatırımı durdurmak amacıyla yapılan örnek bir başarı öyküsü olarak değerlendirilmektedir. Bu başarı öyküsündeki aktörler yöre halkı, sivil toplum örgütleri ve aktivistlerdir.

Çevreye duyarlı bireyler bölgede yaşayan halka, bilgi ve argüman sağlayarak katkıda bulunmuşlardır. Buradan hareketle araştırmacı, mücadelenin etkili olmasında yerel ve ulusal düzeyde kurulan birleşmelerin önemli bir rolü olduğunu söylemektedir.

Yeşil Gazete (2015), 2009 yılında Sinop ilinin Gerze ilçesindeki Yaykıl köyü civarında kurulması planlanan enerji santraline karşı verilen çevre mücadelesi haberini yapmıştır. Santralin elektrik üretimi amacıyla 1200 MW kurulu gücünde ve 8,7 milyar kilowatt-saat elektrik üretimi yapması planlanmaktadır. Santralin baca gazı emisyonlarının Sinop'u olumsuz etkileyeceği gerekçesiyle fiilen durdurulmuştur. Altı yıllık direniş sürecinde santral yapımı, iki kez şirket tarafından yeniden başlatılmak istenmişti. Termik santrale karşı başlayan direniş, Çevre ve Şehircilik Bakanlığı'nın projenin ÇED sürecinin durdurulduğuna dair açıklama yapmasıyla resmen sona ermiştir. Gerze halkının, santral karşısındaki kararlı çevre mücadeleleri şirketin yeni bir adım atmasını zorlaştırmıştır. Bu mücadele sürecinde, Gerze ve Yaykıl köyü halkı, Türkiye'nin dört bir yanından çeşitli sivil toplum örgütü ve aktivistler tarafından desteklenerek, birlikte hareket etmişlerdir. Gerze halkı, şirketlerin ÇED uygulamalarına, yürütülen ceza soruşturmalarına ve davalarına rağmen katılım ilkesinin önemini göstermiştir. Gerze halkının ÇED sürecine aktif katılımları sonucunda; dava aşamasına gerek kalmadan, sonlandırılmıştır. Mücadele içerişinde yer alan aktivistler, Gerze halkının direnişinin tüm dünyaya örnek olacağını söylemektedirler.

Cırık (2015), Barajlara karşı ilk mücadeleleri araştırdığı yazısında, Ilısu, Munzur ve Çoruh gibi projelerin 90'lı yıllarda başladığını söylemektedir. Dünyanın en tartışmalı baraj projelerinden biri olan Ilısu Barajı, 310 kilometre karelik bir alanı sular altında bırakarak, uluslararası öneme sahip kültür ve doğa mirası olan Hasankeyf'i yok edecektir. Dünya çağında nesli tehlike altında olan nadir türlerin yaşam alanları da bu barajın yapılması ile birlikte tehlike altındadır. Ilısu Barajı'na karşı çıkmak amacıyla Hasankeyf'i kurtarmak isteyen yöre halkı, aktivistler, bilim insanları, uzmanlar ve sivil toplum kuruluşları basın açıklamaları, kampanya, eylem, yürüyüş, bilimsel raporlar ve hukuk mücadelelerini sürdürmektedirler. Hukuk mücadelesi sonucunda Hasankeyf antik şehrini yok edecek olan Ilısu barajında yürütmeyi durdurma kararını kazanmışlardır. Türkiye'nin üstünde baraj bulunmayan son doğal nehir olan Dicle ile

12 bin yıllık Hasankeyf'i tehdit eden Ilisu baraj projesi ulusal ve uluslararası kanunlar ve sözleşmelere tamamen aykırı olmasına rağmen, baraj yapılması yeniden gündemdedir. Hasankeyf'in korunması konusunda yürütülen mücadele ulus-ötesi bağlar kurmakta da başarılıdır. Amazon'da yapılmak istenen Belo Monte Barajı'na karşı yürütülen hareket ile sergilenen dayanışma bunun en somut göstergesidir. 2013 yılında tamamlanan "Damocracy" belgeseli ile iki mücadelenin ortak noktaları üzerinden büyük barajların olumsuz etkileri irdelenmiştir. Nehirlerin su döngüsünde önemli bir yere sahip olduğunu düşünen bölge halkı, çevresel, kültürel ve doğa miraslarının sular altında bırakılmasına karşı mücadele edeceklerini söylemektedirler.

Radikal Gazetesi (2015) tarafından, Doğu Karadeniz Bölgesi'nde yer alan 8 ilin yaylalarını birbirine bağlayacak olan 2 bin 600 kilometre uzunluğundaki Yeşil Yol Projesi protestosu haber olarak ele alınmıştır. Proje hem yöre halkı hem de birçok kesim tarafından projenin iptaline yönelik karşı tepki oluşturmuştur. Yöre halkı ve aktivistler, yapılması planlanan Yeşil Yol Projesinin Karadeniz bölgesinin ekosistemini parçalayacağı için ve vadilerinin geleceğini tehdit ettikleri için karşı çıkmaktadır. Yaylalarda yol yapımının doğal mirasın korunmasına aykırı olduğu gerekçesi öne sürülerek, yaylacılık yapan halk tarafından davalar açılmış ve sonunda yürütmeyi durdurma kararı çıkmıştır. Yeşil Yol Projesini protesto edenlerden Havva Ana isimli kadın mücadele aktif rolüyle ön plana çıkarak "yaşadığım yere sahip çıkmak zorundayım" şeklindeki söylemiyle kamuoyunun dikkatini çekmiştir.

Atvur (2014), HES karşıtı ilk kitlesel tepkileri Doğu Karadeniz Bölgesi'nden yükseldiğini söylemiştir. 1990'lı yılların ortasında Fırtına Vadisi'ne inşa edilmesi planlanan HES'e karşı yerli halk tepki göstermiş; ulusal ve uluslararası düzeyde kamuoyu oluşturmayı başarmıştır. Mayıs 1998 yılında, santralin temelini atılması planlansa da ÇED raporunun onaylanmaması ve yükselen tepkiler sonucu inşaata başlanamamıştır. Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu'nun (KTVKK) Fırtına Vadisi'nde pek çok noktayı doğal ve arkeolojik sit ilan eden kararlarına karşın, Haziran ayında Çevre Bakanlığı projenin ÇED olumlu raporunu imzalamış ve temeli atılmıştır. Yürütmeyi durdurma davaları açılarak, imza kampanyası başlanmıştır. WWF (Dünya Doğayı Koruma Vakfı) International Genel Başkanı da

hükümete konu ile ilgili mektup göndermiştir. Bu durum bölgedeki toplumsal hareketin uluslararası ses getirdiğinin de göstergesidir. Yerelde başlatılan toplumsal mücadele, hukuk kurallarının uygulanmasıyla başarıyla sonuçlanmıştır. Fırtına Vadisi'ndeki mücadelenin etkililiği HES inşaatı planlanan Doğu Karadeniz'in ve Türkiye'nin farklı bölgelerinde toplumsal hareketlere örnek olarak cesaretlenmiştir. Artvin (Borçka, Şavşat, Arhavi), Rize (Hemşin, Fındıklı, Şenoz, İkizdere), Trabzon (Tonya, Solaklı), Kastamonu (Loç), Tunceli (Munzur), Erzurum (Tortum), Muğla (Yuvarlakçay), Antalya (Alakır, Ahmetler) gibi bölgelerde yerli halk, yaşam haklarının veya suya erişimlerinin kısıtlanmaması için HES'lere karşı protesto eylemlerine girişmişlerdir.

Yeşil Gazete (2014), Artvin Şavşat ilçesinde Arpalı deresi üzerinde kurulması planlanan HES'e karşı yöre halkı ve aktivistleri haberini yapmıştır. Bölgelerinde HES istemeyen 28 köyü temsil eden çevreciler ve halk "Bütün derelerin borulara alındığında, doğanın dengesi bozulacaktır. İklim değişecektir. Bitki örtüsü değişecektir. Canlılar susuz kalacaktır. Sularımızın alınmasına razı olmayacağız. Yasal haklarımızı sonuna kadar kullanacağız" diyerek kendilerini ifade etmişlerdir. Kararlı mücadelelerini sürdüren halk, HES projesi için yürütmeyi durdurma ve iptal davasındaki hukuk mücadelelerini kazanmıştır. Halk, ileride bu projelerin hayata geçmesiyle bugün dahi zor olanaklarla karşılanan içme ve kullanma suyu hiç karşılanamaz bir hale geleceğini söylemektedirler.

Yeşil Gazete (2014), Rize kent merkezi dâhil 9 ilçe ve beldesi ile 26 köyün içme suyunun sağlandığı Andon İçme Suyu Tesisleri bünyesinde yapımı planlanan HES projesini haber almıştır. Herhangi bir izin alınmadan yapılmaya çalışılan HES'e karşı köylüler hukuki süreci işleterek, bölgede eylemlere devam etmişlerdir. Açılan davalar sonucunda ÇED raporuna iptal kararı verilmiştir. İçme suyuna takviye amaçlı tesis içerisinde HES yapımının planlandığı gerekçesiyle yürütmeyi durdurma kararı verilmiştir. Bölgede yaşayan gönüllü bir yöre sakini, hukuki süreç için maddi kaynak sağlayarak zaferin simgesi 'Yurttaş Kazım' şeklinde anılmıştır. Yurttaş Kazım, vadilerde, yaylalarda, köylerde geliştirilen HES projelerinin "sürdürülebilir kalkınma" ya da "sürdürülebilir çevre" ile ilgisi olmadığını belirtmiştir.

Yeşil Gazete (2014), Ordu'nun Fatsa ilçesindeki Bolaman Çayı-Şahsen Deresi üzerinde yapılması planlanan HES'e karşı yürütülen mücadelenin olumlu sonuç verdiğini yazmaktadır. Mahkemenin yürütmeyi durdurma kararına rağmen, usulsüzce çalışmalarını yürüten şirkete karşı halk, şirketin çalışmalarını durdurmak ve yaşam alanlarını korumak için günlerce dere kenarında nöbet tutmuştur. Kendisine has bitki örtüsü ve su samurları ile ünlü Şahsen deresini koruyan ve hakların savunan halk, kararlılıkla mücadelelerini sürdürmüşlerdir. Bu süreçte yöre halkına, yerel yöneticilerin ve aktivistlerin de destek olmuşlardır. HES inşaatı "hukuka uygun olmadığı" gerekçesiyle iptal edilmiştir.

Yeşil gazete (2012) Erzurum'un Tortum ilçesine bağlı Bağbaşı beldesi'nde yapılacak olan HES'e karşı çıkan yöre halkı ve aktivistler mücadele ederek tepkilerini gösterdiğini haber yapmıştır. Yöre halkı, HES kurulması planlanan Ödük Çayı'nı tarım arazilerini sulamada, meyvecilik ve sebzeçilikte kullanmaktadırlar. Yöre halkı, Ödük Çayı'nın aynı zamanda bölgede yaşayan tüm canlıların hayat suyu olduğunu söylemektedir. Ödük Çayı, 80 çeşit kuş türüne ev sahipliği yapmaktadır. Çayın, elektrik enerjisi üretmek için kesintiye uğratılması bölgedeki tarımsal, sosyal ve doğal yaşamın sona ermesi demek olacaktır. Yaşam haklarını savunan yöre halkı sırasında yöre halkından 17 yaşındaki bir çocuk direnişçi hakkında dava açılmıştır. Direnişin sembolü haline gelen Leyla isimli genç kız, suçundan beraat etmiştir. HES'e karşı protesto, oturma eylemi, iş makinalarını engelleme, yürüyüşler ve hukuk mücadelesi sonucunda halen yürütmeyi durdurma kararı bekleyişi devam etmektedir.

Yeşil gazete (2011), Rize'nin Fındıklı ilçesinde Arılı Vadisi'nde HES çalışmalarına karşı nöbet tutan halkın haberini yapmıştır. Arılı Vadisi'nde HES projelerinin iptali için ve yürütmenin durdurulması için çalışmalar yapılmıştır. Civar bölgelerden de gelen destek ile halk nöbet devam etmişlerdir. Köylüler, HES çalışmaları durdurulmadan eylemlerine son vermeyeceklerini belirterek kararlılıklarını göstermişlerdir. HES yapmak isteyen şirket vadinin sit alanından çıkarılması veya alanın daraltılması için dava açmıştır. Ancak, Trabzon Kültür ve Tabiat Varlıklarını Koruma bölge kurulunca vadi 1. ve 3. dereceden doğal sit alanı ilan edilmiştir. Dereleri Koruma Platformu sözcüsü, halkın Arılı Vadisi'nde ve diğer derelerin etrafında yaşayan köylülerin, yaylacıların, yöre insanların doğal yaşam

alanlarından göçe zorlandıklarını savunmuştur. Bir başka yöre insanı; “HES’ler ile birlikte şirketlerin suları kontrol altına alarak hapsedecekler. Sucul yaşam yok edilmektedir” şeklinde tepkisini belirtmiştir.

Gürkan (2010) Rize ili Fındıklı İlçesi’ne bağlı Çağlayan vadisinde yaptığı çalışma da kurulması planlanan hidroelektrik santralinin doğal kaynakların tahribine yol açacağını ve canlıların yaşam alanlarını daraltacağını vurgulamaktadır. Mücadelede, çevreye duyarlı bireyler, bilim adamları ile beraber çalışarak, yapılacak hidroelektrik santralinin etkilerini yöre halkına toplantılar yaparak bildirimler ile sunmuşlardır. Çevreye duyarlı bireyler ve yöre halkı işbirliği ile hazırlanan afiş, pankart ve basın açıklamaları kitle iletişim araçları ile katılımın artmasını desteklemiştir.

Erol (2012), Akdeniz Bölgesi’nde çevre politikası aracı olarak eğitim ve bilinçlendirme çalışmaları üzerinde araştırma yapmıştır. Akdeniz’de hassas ekosistemlerin bulunması ve biyolojik çeşitliliğin zengin olması doğal kaynakların sürdürülebilirliğinin sağlanması için çevre eğitimi ve toplumun bu konuda bilinçlenmesinin önceliğini vurgulamaktadır. Çalışma sonucunda halkın desteği olmadan doğal kaynakları korumanın mümkün olmadığı görülmüştür. Halkın çevre ve doğal kaynaklar ile ilgili eğitim düzeyinin geliştirilmesi ile çevrenin ve doğal kaynakların sürdürülebilir değerlendirilmesi sağlanabilecektir.

Türkiye’de çevre hareketlerinin geçmişi ve izlediği seyir ile ilgili yukarıda verilen bilgiler genel olarak değerlendirildiğinde, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi için sivil katılım potansiyelinin harekete geçirmeye yönelik önemli ölçüde birikim oluştuğu söylenebilir. Ancak, Türkiye’de sözü edilen çevreci hareketlerinin özelde yöre halkının, genelde toplumun doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesi üzerinde etkilerini araştıran her hangi bir akademik çalışmaya rastlanmamıştır. Bu anlamda, yapılan çalışma Türkiye’de ilk olma özelliğini taşımaktadır.

2.2.1. Yuvarlakçay HES Mücadelesi

Muğla İli, Köyceğiz İlçesi, Beyobası beldesine bağlı Pınar köyü içerisinde yer alan Yuvarlakçay, doğduğu yer olan Topgözü mevkiinden 15 km kadar sonra Köyceğiz Gölü'ne dökülmektedir. Bölgedeki doğanın yanı sıra, 6 köy ve bir belde de yaşayan 14 bin nüfusa, 1. derecede kaliteli içme suyu, kullanma suyu ve tarımsal sulama suyu olarak hayat vermektedir. Aralık 2009'da Yuvarlakçay'da HES projesi yapımı için ağaçlar kesilmeye başlanmıştır. Yuvarlakçay'a HES projesi yapmayı planlayan firmaya göre, santral 3,4 MW kurulu gücünde elektrik üretecek olup, 10 bin nüfuslu yerleşim yerinin elektrik ihtiyacını karşılayacağı öngörülmüştür. Proje alanının tamamı Köyceğiz- Dalyan Özel Çevre Koruma Bölgesi içinde kalmaktadır. Kaynak bölgesi Topgözü mevki ise Kültür ve Tabiat Varlıkları Koruma Kurulu tarafından Anıt Ağaç Topluluğu koruma bölgesi olarak tescil edilmiştir. Yıl boyu su akışı olması sebebiyle zengin biyolojik çeşitliliği bulunmaktadır. Çayın beslediği doğal alanda zengin bitki örtüsü, koruma altında bulunan su samuru ve daha bir çok tür yaşamaktadır (Çobanoğlu, Demirci, Karaağaç ve Babaoğlu Ulutaş; 2014).

Bölgede o an tespit edilen 875 Kızılcım, 8 adet Anıt Doğu Çınarı ve 17 adet Doğu Çınarı'nın kesimi ile fark edilen projeye halk karşı çıkmıştır. Santralin kurulacağı bölgede raporlarda yer almayan koruma altındaki endemik tür olan en az 3 adet Sığıla Ağacı da kesilmiştir. Bu durum üzerine, Yuvarlakçay halkı, sivil toplum kuruluşları ile birleşerek, çevresel duyarlılık ve yöre insanının yaşam haklarının savunulması noktasında, Yuvarlakçay'ı koruma adına birlikte karar almak için Yuvarlakçay'ı Koruma Platformu kurmuşlardır. Platform ve bölgede yaşayan halk, kadın- erkek, genç- yaşlı herkes Yuvarlakçay'da suyun gözünde kendilerine yaşam alanı kurarak nöbet tutmaya başlamışlardır. HES projesine karşı, protesto yürüyüşleri, bilgilendirme toplantıları, Yuvarlakçay'ı tanıma gezileri, flora ve faunaya yönelik araştırma yürüyüşleri, kesilen anıt ağaçların tespiti, piknik, tiyatro, kermes, konser, basın açıklamaları ve destek ziyaretler gibi birçok etkinlik düzenlenerek mücadele gündemde kalmıştır. Böylece, kamuoyunun dikkati çekilerek suya sahip çıkmak hedeflenmiştir. Aynı zamanda belgesel çekimleri yapılarak ve medyada yer verilerek bölgeye dikkat çekilmiştir. Yapılan etkinlikler arasında, Yuvarlakçay yöre insanı,

sembolik bir mezar yaparak ağaçlardan birini gömmüşlerdir. Fethiye Sağlık Meslek Yüksekokulu öğrencileri, stetoskop ve tansiyon aletleriyle sembolik olarak anıt ağaçlarının kalbini dinleyerek çürük olmadığı söylemişlerdir. Bilgilendirme toplantılarında Karadeniz'deki halkın HES karşıtı mücadeleleri örnek alınmıştır. Yöreye gelen bilim insanlarının yaptıkları incelemeler sonunda, doğal ortamın kontrolsüz kesimle tahrip olduğu, orman ekosistemi ve su ağzından oluşmuş sucul ekosistemde önemli derecede tahrip olduğu tespit edilmiştir. Köyceğiz Belediye Başkanı ve Beyobası Belediye Başkanı yöre halkı ile birlikte HES projesine isyan edenler arasında yer almışlardır (Çobanoğlu ve diğerleri, 2014).

Projeden etkilenecek olan köylerden imzalar toplanarak hukukin sürecin adımı atılmıştır. Bu süreçte şirketin, santral alanında kurum uzmanlarınca, çevre açısından ve arazi kullanımı açısından gerekli çalışmaların bulunmadığı tespit edilmiştir. Yuvarlakçay halkı, 11 aylık mücadele sonucunda açılan 17 davanın 15'ini kazanarak, şirketin kendi isteği ile geri çekilmesini sağlamıştır. Böylece Türkiye'de halkın kararlılığı ve bölgeye sahiplenmesi sonucu iptal edilen ilk HES projesi olmuştur. Yuvarlakçay direnişinin başarılı ile sonuçlandırılmasında büyük katkısı olan yöre insanı, Yuvarlakçay'ın atalarından çocuklarına bir emanet olduğunu düşünmektedir. (Çobanoğlu ve diğerleri, 2014)

3.YÖNTEM

Bu bölümde sırasıyla, araştırmanın modeli, katılımcıları, veri toplama araçları ve verilerin analizi ile ilgili bilgi verilmektedir.

3.1 Araştırmanın Modeli

Uygulamalı saha araştırması olarak planlanan bu çalışma, yüz yüze görüşme tekniğine dayalı tarama çalışması şeklinde gerçekleştirilmiştir. Çalışmada bir durum derinlemesine incelenmeye çalışıldığı için nitel araştırma yaklaşımı benimsenmiştir. Nitel araştırma, “gözlem, görüşme ve doküman analizi gibi nitel veri toplama tekniklerinin kullanıldığı, algıların ve olayların doğal ortamda gerçekçi ve bütüncül bir biçimde ortaya konmasına yönelik nitel bir sürecin izlendiği araştırma” olarak tanımlanır Nitel araştırma, ele alınan konu hakkında, katılımcılardan alınan görüşlerin derinlemesine anlaşılmasına yardım eder. Nitel araştırmalarda elde edilen sonuçlar evrene genellemekle birlikte, konuya ilişkin bir bakış açısı sağlaması bakımından önemlidir (Yıldırım ve Şimşek, 2008: 48-65).

3.2. Çalışma Grubu

Araştırmada çalışma grubu, yöre halkı (N=22), çevre aktivistleri (N=12), yerel yöneticiler (N=3) ve bilim insanlarından (N=4) oluşan 41 kişiden oluşmaktadır. Çalışma grubu, Yuvarlakçay HES süreciyle ilgili ulaşılabilen bütün paydaşları temsil etmektedir.

Çalışma grubu seçiminde seçkisiz olmayan örnekleme yöntemlerinden kullanılmıştır. Bu yöntem sistematik örnekleme, amaçsal örnekleme ve uygun örnekleme alt kategorilerinden oluşmaktadır. Bu kategorilerden amaçsal örnekleme yöntemi

kullanılmıştır. Patton (1987: 90)'a göre, amaçsal örnekleme zengin bilgiye sahip olduğu düşünülen durumların derinlemesine çalışılmasına katkıda bulunmaktadır. Bu anlamda, amaçsal örnekleme yöntemleri birçok durumda, olgu ve olayların keşfedilmesinde ve açıklanmasında yararlı olmaktadır. Başlıca amaçlı örnekleme yöntemleri şu şekilde sıralanabilir: Aşırı veya aykırı durum örnekleme, maksimum çeşitlilik örnekleme, benzeşik örnekleme, tipik durum örnekleme, kritik durum örnekleme, kartopu veya zincir örnekleme, ölçüt örnekleme, doğrulayıcı veya yanlışlayıcı örnekleme ve kolay ulaşılabilir durum örnekleme (Patton, 1987: 93). Örneklemin araştırma problemi ile ilgili olarak evrende yer alan, zengin bilgi kaynağı olabilecek birey veya durumların saptanabilmesi için kartopu zincirleme yöntemi ile katılımcılar belirlenmiştir. Bu yöntemde süreç “Bu konuda en çok bilgi sahibi kimler olabilir? Bu konuyla ilgili olarak kim veya kimlerle görüşmemi istersiniz?” sorularıyla başlar. Süreç ilerledikçe elde edilen isimler veya durumlar kartopu gibi büyümeye devam eder (Yıldırım ve Şimşek 2005). Araştırma etiği çerçevesinde çalışma grubunun isimleri kullanılmamıştır. Bu nedenle çalışma grubu yöre halkı H₁, H₂, H₃, H₄, H₅, H₆, H₇, H₈, H₉, H₁₀, H₁₁, H₁₂, H₁₃, H₁₄, H₁₅, H₁₆, H₁₇, H₁₈, H₁₉, H₂₀, H₂₁, H₂₂ kodlarıyla isimlendirilmiştir. Aktivistler A₁, A₂, A₃, A₄, A₅, A₆, A₇, A₈, A₉, A₁₀, A₁₁, A₁₂ kodlarıyla isimlendirilmiştir. Yerel yöneticiler Y₁, Y₂, Y₃ kodlarıyla isimlendirilmiştir. Bilim insanları B₁, B₂, B₃, B₄ kodlarıyla isimlendirilmiştir.

Araştırmanın gerçekleştirildiği çalışma grubuna ilişkin demografik özellikler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Araştırma çalışma grubunun cinsiyetlerine ilişkin bulgular Tablo 3.1.'de sunulmuştur.

Tablo 3.1. Araştırma çalışma grubunun cinsiyetlerine ilişkin dağılım

Cinsiyet	Çalışma Grubu			
	Yöre halkı	Aktivistler	Yerel yöneticiler	Bilim insanları
Kadın	11	5	-	-
Erkek	11	7	3	4
Toplam	22	12	3	4

Tablo 3.1.'de verildiği gibi, araştırma grubu, 16 kadın ve 25 erkek olmak üzere 41 katılımcıdan oluşmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların yaş dağılımı Tablo 3.2.'de belirtilmiştir.

Tablo 3.2. Araştırma çalışma grubunun yaş dağılımı

Yaş	Çalışma Grubu			
	Yöre halkı	Aktivistler	Yerel yöneticiler	Bilim insanları
0-15 yaş	-	-	-	-
15-25 yaş	-	1	-	-
25-45 yaş	2	6	1	-
45-60 yaş	7	3	2	1
60 ve üstü yaş	13	2	-	3
Toplam	22	12	3	4

Tablo 3.2.'de araştırma grubu yaş dağılımı verilmiştir. Araştırma grubunda 15-25 yaş arası 1 katılımcı, 25-45 yaş arası 9 katılımcı, 45-60 yaş arası 13 katılımcı, 60 ve üstü yaş arasında 18 katılımcı bulunmaktadır. Araştırmaya katılan katılımcıların meslek dağılımı Tablo 3.3.'de belirtilmiştir.

Tablo 3.3. Araştırma çalışma grubunun meslek dağılımı

Meslek	Çalışma Grubu			
	Yöre halkı	Aktivistler	Yerel yöneticiler	Bilim insanları
Ev hanımı	11	1	-	-
İşçi	1	-	-	-
Çiftçi	6	-	2	-
Serbest meslek	-	3	-	-
İşletme sahibi	3	2	-	-
Öğretmen	1	1	1	-
Araştırmacı	-	2	-	-
Öğretim üyesi	-	-	-	4
Danışman	-	2	-	-
Öğrenci	-	1	-	-
Toplam	22	12	3	4

Tablo 3.3.'de katılımcıların meslek dağılımına ilişkin bulgulara yer verilmiştir. Meslek dağılımında ilk sırayı 12 kişi ile ev hanımı almaktadır. Katılımcıların diğer meslek grupları şöyledir; 8 kişi çiftçi, 5 kişi işletme sahibi, 4 kişi öğretim üyesi, 3 kişi serbest meslek(avukat, mühendis vb.), 3 kişi öğretmen, 2 kişi araştırmacı, 2 kişi danışman, 1 kişi işçi ve 1 kişi öğrencidir. Araştırmaya katılan katılımcıların eğitim düzeyi Tablo 3.4.'de belirtilmiştir.

Tablo 3.4. Araştırma çalışma grubunun eğitim düzeyi dağılımı

Öğrenim durumu	Çalışma Grubu			
	Yöre halkı	Aktivistler	Yerel yöneticiler	Bilim insanları
İlkokul	19	-	1	-
Ortaokul	-	-	-	-
Lise	1	4	-	-
Üniversite	2	5	2	-
Master	-	3	-	-
Doktora	-	-	-	4
Toplam	22	12	3	4

Katılımcıların öğrenim durumları Tablo 3.4.'de belirtilmiştir. Çalışma grubundan eğitim düzeyleri incelendiğinde 20 kişi ilkökul, 9 kişi üniversite, 5 kişi lise, 4 kişi

doktora, 3 kişi master eğitim seviyesindedir. Katılımcıların tümü gerekli olan temel eğitimi almıştır. Araştırmaya katılan katılımcıların sosyal güvence durumları Tablo 3.5.'de belirtilmiştir.

Tablo 3.5. Araştırma çalışma grubunun sosyal güvence durumu

Gelir durumu	Çalışma Grubu			
	Yöre halkı	Aktivistler	Yerel yöneticiler	Bilim insanları
Emekli sandığı	6	4	2	3
Bağkur-SSK	6	4	1	-
Gelirim yok	8	1	-	-
Diğerleri	2	3	-	1
Toplam	22	12	3	4

Tablo 3.5.'de katılımcıların sosyal güvence durumlarına ilişkin verilere yer verilmiştir. Görüşülen kişilerin 15'i emekli sandığı, 11 kişi bağkur-SSK olarak gelir durumunu belirtmiştir. Katılımcıların 9'u gelir durumunun olmadığını belirtirken, 6 katılımcı diğer seçeneği ile yanıt vermiştir. Araştırmaya katılan katılımcıların gelir düzeyleri Tablo 3.6.'da belirtilmiştir.

Tablo 3.6. Araştırma çalışma grubunun gelir düzeyleri dağılımı

Gelir durumu	Çalışma Grubu			
	Yöre halkı	Aktivistler	Yerel yöneticiler	Bilim insanları
0-500 arası	8	1	-	-
500-1000 arası	9	-	-	-
1000-1500 arası	3	4	1	-
1500-2000 arası	1	3	-	-
2000-2500 arası	-	1	1	-
2500 ve üzeri	1	3	1	4
Toplam	22	12	3	4

Tablo 3.6.'da gelir dağılımını ilişkin verilere yer verilmiştir. Katılımcılardan 9 kişi 0-500 arası, 9 kişi 500-1000 arası, 9 kişi 200 ve üzeri, 8 kişi 1000-1500 arası, 4 kişi 1500-2000 arası, 2 kişi 2000-2500 arası gelire sahip oldukları belirlenmiştir. Araştırmaya katılan çalışma grubundan yöre halkının Yuvarlakçay'da ikamet durumu Tablo 3.7.'de belirtilmiştir.

Tablo 3.7. Araştırmaya katılan yöre halkının Yuvarlakçay’da ikamet durum dağılımı

Zaman	Yöre halkı
Doğduğumdan beri	18
Diğer	4
Toplam	22

Tablo 3.7.’de yöre halkının Yuvarlakçay’da ikamet durumu belirtilmiştir. Araştırmaya katılan yöre halkının 18’i doğduğundan beri Yuvarlakçay bölgesinde yaşadığını, 4’ü ise Yuvarlakçay bölgesine daha sonra yerleşmeye geldiklerini belirtmişlerdir.

3.3 Veri Toplama Araçları

Araştırmada ölçme aracına ilişkin literatür taraması yapılmış, ancak doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde sivil inisiyatiflerin rolünü bütüncül bir şekilde ele alan herhangi bir ölçme aracına rastlanılmamıştır.

Nitel veri toplama ve çözümleme süreçlerine göre tasarlanan bu çalışmada veriler yüz yüze görüşme formu ile toplanmıştır. Çalışmada, Yuvarlakçay’da HES’e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesi kapasitesi üzerine etkisini belirlemek için araştırmacı tarafından geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Görüşme formu, “çevresel farkındalık”, “sorumluluk alma” ve “aktif katılım” boyutlarına karşılık gelen yarı yapılandırılmış sorulardan oluşmaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmenin görüşülene kendini ifade etme imkânı, derinlemesine bilgi sağlama imkânı ve analizlerin kolaylığı gibi avantajları bulunmaktadır (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010).

Yarı yapılandırılmış görüşme soruları geliştirilirken öncelikle konu uzmanlarının görüşlerine başvurularak, içerik geçerliği üzerinde durulmuştur. Geliştirilen taslak ölçme aracı bir grup katılımcı üzerinde pilot uygulama şeklinde denenmiştir. Görüşme formu kapsam geçerliği alan yazın taraması ve alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda sağlanmıştır. Bu şekilde görüşme formuna son şekli verilmiştir. Bir ölçme aracında bulunması gereken bir diğer özellik de kullanılabilirliktir. Bu bağlamda

geliştirilen ölçme aracının, ekonomiklik, uygulanabilirlik özelliklerine uygun olması o ölçme aracının kullanılabilirliğini ifade eder (Atılğan, Kan ve Doğan; 2009: 103). İlgili ölçme aracı bu özelliklerde göz önünde bulunarak geliştirilmiştir.

Görüşme formu araştırmacı tarafından, Yuvarlakçay'da HES mücadelesine katılan yöre halkı için, çevre aktivistleri, yerel yöneticiler, bilim insanları için olmak üzere her bir paydaş için ayrı ayrı hazırlanmıştır.

Yuvarlakçay'da HES mücadelesine katılan yöre halkı için geliştirilen yarı yapılandırılmış görüşme formunda 7 kişisel bilgi sorusu ve 12 açık uçlu soru yer almaktadır. Yöre halkı için yer alan demografik sorular cinsiyet, yaş, meslek, öğrenim durumu, ne zamandan beri Yuvarlakçay'da yaşadıkları, aylık gelir durumu ve gelir düzeyleri ile ilgilidir. Diğer açık uçlu sorular ise Yuvarlakçay'ın onlar için ne ifade ettiği, Yuvarlakçay'dan nasıl yararlandıkları, bölgedeki koruma altında bulunan canlılar, santral hakkındaki düşünceleri, karşı çıkış veya kabul ediş nedenleri, engellemek için ne yaptıkları, süreç içerisinde nasıl desteklendikleri, mücadele sonu kazançları ve benzer durumda ne yapacaklarına dair düşünceleri istenmiştir. Uygulamaya geçmeden, taslak görüşme formu bir grup yöre halkı üzerinde denenmiş, uygulama çıktıklarına uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilmiştir (EK 1).

Yuvarlakçay'da HES mücadelesine katılan çevre aktivistleri için geliştirilen ayrı bir görüşme formu geliştirilmiştir. Çevre aktivistlerine yönelik geliştirilen görüşme formunda, 14 kişisel bilgi sorusu ve 6 açık uçlu soru yöneltilmiştir. Çevre aktivistleri için yer alan demografik özellikler; cinsiyet, yaş, meslek, öğrenim durumu, çocukluk dönemlerini nerede geçirdikleri, gelir durumları, gelir düzeyi, çevre dünya görüşü, çevre etik yaklaşımları, doğal kaynakları kullanmadaki değerleri, çevre eylemlerine katılma nedenleri, çevresel kaynakların değerlendirilmesinde yer alan aktörler, kamu görevlilerinin yaklaşım ve tepkileri, çevresel kaynakların sürdürülebilir değerlendirilmesindeki araçlarının etkililik düzeyi ile ilgilidir. Diğer 6 açık uçlu soru; katılımcıların motivasyonları, süreçteki rolleri ve katkıları, çevre mücadelelerinde duyarlı hale gelme, yöre halkının eğitilmesine yönelik faaliyetler ve yöre halkında yaşanan değişim ile ilgili yarı yapılandırılmış sorular geliştirilmiştir. Uygulamaya

geçmeden, taslak görüşme formu bir grup çevre aktivisti üzerinde denenmiş, uygulama çıktıları ve uzman görüşleri doğrultusunda son şekli verilmiştir (EK 2).

Ayrıca, sürece müdahil olan, ilgili yerel yöneticilere ulaşılmıştır. Yapılan pilot çalışma çıktılarına göre, yerel yöneticilere çevre aktivistlerine yönelik hazırlanan yarı yapılandırılmış görüşme formu kullanılmıştır. Yerel yöneticiler, Yuvarlakçay bölgesinde yaşayan halktan birileri olup, görevleri gereği halkı bilinçlendirme ve bilgilendirme rolünde bulunarak aktivistlerle birlikte hareket etmişlerdir (EK 3).

Bunun dışında, Yuvarlakçay'da HES'in yapımı hakkında bilimsel veri toplamak amacıyla ulaşılan ilgili bilim insanları için geliştirilen 6 kişisel bilgi sorusu ve 6 açık uçlu sorudan oluşan yarı yapılandırılmış görüşme formu hazırlanmıştır. Demografik değişkenler cinsiyet, yaş, meslek, öğrenim durumu, aylık gelir durumu, gelir düzeyi ile ilgilidir. Açık uçlu sorular, Yuvarlakçay bölgesine yönelik başka çalışmalar var mı, bölgenin ekosistemi hakkında bilgilendirilme, endemik türler, HES'in bölgeye etkileri, HES'e karşı yöre halkının tutumu, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesine yönelik görüşleri yer almaktadır (EK 4).

3.4. Uygulama Süreci

Çalışmaya ilişkin veriler Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi (MSKÜ) Bilimsel Araştırma Projeleri Birimi'nin (BAP) desteğiyle 22.03.2014-08.06.2014 tarihleri arasında 38 katılımcı ile yüz yüze görüşme tekniği ile yürütülmüştür. Diğer 3 katılımcının buldukları konumdan dolayı internet yoluyla veriler toplanmıştır. Veri toplama süreci başlamadan önce pilot çalışmadan dolayı katılımcıların birçoğu ile ön görüşmeler yapılmıştır. Yüz yüze görüşme tekniği, görüşme sürecinde görüşmeyi gözlemlene, doğru ve ayrıntılı derinlemesine yanıtlar alma, esnek ve verimliliğini artıran bir görüşme tekniğidir. Görüşmeyi yapan kişi ve görüşme yapılan kişi de derinlemesine görüşme sürecine aktif olarak katılmaktadır (Yıldırım ve Şimşek, 2008).

Yüz yüze görüşme sürecinde soruların açık ve anlaşılır bir şekilde katılımcıya yöneltilmesi ve gerekli durumlarda ek sorularla araştırılan konunun derinleştirilmesi sağlanmıştır. Görüşmelerin tamamı araştırmacı tarafından ve birebir olarak yapılmıştır. Her görüşme öncesinde araştırmacı, bireylere araştırmanın amacı belirtilmiştir. Görüşmelerde katılımcılara, sunduğu bilgilerin doğru ve güvenilir biçimde aktarılması için ses kayıt cihazı ile kaydedileceği ifade edilmiştir. Görüşülenlerin rızası alınarak yapılan görüşmeler araştırmacı tarafından çözümlenmiştir. Ses kayıt cihazına kaydedilen görüşmeler sırasında notlar alınmıştır. Katılımcıların 38'i ile yapılan görüşme ortalama 29 dakika sürmüştür. Yöre halkı ile yapılan görüşme ortalama 25 dakika, çevre aktivistleri ile yapılan görüşme ortalama 49 dakika, yerel yöneticiler ile yapılan görüşme ortalama 22 dakika, bilim insanları ile yapılan görüşme ortalama 18 dakika sürmüştür.

3.5. Verilerin Analizi

Çalışma grubuna dahil edilen bütün paydaşlarla gerçekleştirilen yüz yüze görüşme sonucunda toplanan veriler içerik analizi yoluyla çözümlenmiştir. İçerik analizinde temel amaç, toplanan verileri açıklayabilecek kavramlara ve ilişkilere ulaşmaktır. Yıldırım ve Şimşek'e (2008) göre içerik analizi şu şekilde gerçekleşir: Veriler derin analize tabi tutulur. Bu amaçla toplanan verilerin önce kavramsallaştırılması daha sonra da ortaya çıkan kavramlara göre mantıklı bir biçimde organize edilerek temaların saptanması gerekmektedir. Bu aşamada araştırmacı, elde ettiği bilgileri inceleyerek, anlamlı bölümlere ayırır ve her bölümün kavramsal olarak ne anlam ifade ettiğini anlamaya çalışır. Oluşturulan anlamlı bölümlere tanımlayıcı isimler yani kodlar verilir. Verilen bu kodlar; araştırmacının kendisinden, okuduğu literatürden ya da verinin içinden gelebilir (Büyüköztürk ve diğerleri, 2010).

Bu çalışmada verilerin toplanması gerçekleştikten sonra, ses kayıtlarının yazıya dökümü yapılmıştır. Kayıtların dökümünde tüm görüşme notları düzeltme yapılmadan olduğu gibi kayda aktarılmıştır. Verilerin doğruluğunu kontrol etmek

amacıyla kayıtlar bir kez daha dinlenerek sayfalara aktarılan veriler okunmuş ve verilerin tam doğru olduğu görülmüştür.

Kategorilerin oluşturulmasında ilk olarak görüşmede kullanılan sorular göz önünde bulundurulmuştur. Daha sonra verilen cevaplar, her bir soru için katılımcıların ifadelerinde öne çıkan özelliklerden kodlar oluşturulmuştur. Bu kodlar belirlenirken her bir kodun açık uçlu sorularda belirtilen ifadeyi yansıtacak şekilde oluşturulmasına özen gösterilmiştir. Tüm veriler incelenerek oluşturulan bu ilk kodlar yeniden içerik analizine tabi tutulmuştur. Son olarak katılımcıların verdikleri cevaplar analiz edilmiştir.

Katılımcıların dile getirdikleri görüşler, alan uzmanlarının görüşleri doğrultusunda araştırmacı tarafından kodlanarak düzenlenmiş ve yorumlanmıştır. Kodların daha iyi anlaşılabilmesi için katılımcıların örnek ifadelerine yer verilmiştir.

Araştırmaya katılan katılımcıların kendilerine yöneltilen sorulara verdikleri cevapların kodlaması, aşağıdaki kodlama anahtarına göre gerçekleştirilmiştir. Araştırmaya katılan yöre halkının açık uçlu sorulara verdikleri cevapların kodlama anahtarı Tablo 3.8.'de sunulmuştur.

Tablo 3.8. Yöre halkıyla yapılan görüşmeye ilişkin kodlama anahtarı

Veriler		Kodlar			
Soru 1	Hayatın anlamı	Yaşam kaynağı	Her şeyi ifade etme	-	-
Soru 2	İçme suyu	Tarım	Hayvancılık	Her şeyimiz	İşletme
Soru 3	Narenciye	Her türlü meyve sebze	-	-	-
Soru 4	Küçükbaş	Büyükbaş	Çeşitli hayvanlar	Su ürünleri	-
Soru 5	Evet	Hayır	Sit alanı	Bilmiyorum	-
Soru 6	Suyun kaybolması	Kesinlikle hayır	Kullanılma amacı	Fark etme	Diğerleri
Soru 7	Zarar	Üretim	İstihdam	Diğerleri	-
Soru 8	Su yatağı	Su kullanım hakkı	Doğal yaşam	Amaç	-
Soru 9	Mücadele	Hukuki süreç	Yaşam alanı	-	-
Soru10	a	Çevreciler	Bilim insanları	Yerel yöneticiler	-
	b	Bilgilendirme	Yardım	Etkinlik	-
Soru 11	Su kazanımı	Gelecek nesil	Birlik beraberlik	Diğerleri	-
Soru 12	Aynı tepki	Başka mücadeleler	Gelecek nesil	-	-

Araştırmaya katılan aktivistlerin açık uçlu sorulara verdikleri cevapların kodlama anahtarı Tablo 3.9.'da sunulmuştur.

Tablo 3.9. Aktivistler ile yapılan görüşmeye ilişkin kodlama anahtarı

Veriler	Kodlar			
Soru 1	Yer aldım	Yer almadım	-	-
Soru 2	Bölgeye ziyaret	Haber alma	Diğerleri	-
Soru 3	a	Karşı çıkma	Anlaşılmaması	Farklı tepki
	b	Yaşam alanı	Suyun önemi	Şirkete verilmemesi
Soru 4	Kendi inisiyatiflerinde	Bilgilendirme	İkna oldu	Görüşlerinin alınmaması
Soru 5	İnsanlarla etkileşim	Yuvarlakçay	Örnek mücadele	-
Soru 6	a	Örgütlenme	Etkileşim	Kişisel
	b	Kamu otoritesi	Medya	Bilinçlenme
			Halkın bilgilendirilmesi	Çıkarlar

Araştırmaya katılan yerel yöneticilerin açık uçlu sorulara verdikleri cevapların kodlama anahtarı Tablo 3.10.'da sunulmuştur.

Tablo 3.10. Yerel yöneticiler ile yapılan görüşmeye ilişkin kodlama anahtarı

Veriler	Kodlar	
Soru 1	Yer aldım	Yer almadım
Soru 2	Haber alma	-
Soru 3	a	Karşı çıkma
	b	Yaşam alanı
Soru 4	Bilgilendirme	Suyun önemi
Soru 5	Yuvarlakçay	İkna oldu
Soru 6	a	Kamu otoritesi
	b	Doğal kaynak
		Kişisel
		-
		-

Araştırmaya katılan bilim insanlarının açık uçlu sorulara verdikleri cevapların kodlama anahtarı Tablo 3.11.'de sunulmuştur.

Tablo 3.11. Bilim insanları ile yapılan görüşmeye ilişkin kodlama anahtarı

Veriler	Kodlar			
Soru 1	HES raporu	Su kalitesi	Lisans çalışması	-
Soru 2	İnsan tehdidi	Alabalık çiftliği	İçme suyu	-
Soru 3	Endemik tür	Koruma	-	-
Soru 4	Ekosistem	Ekonomi	-	-
Soru 5	Mücadele	Eğitim	-	-
Soru 6	Koruma	Medya	Bilinç	-

Araştırma süreci Tablo 3.12.'de sunulmuştur.

Tablo 3.12. Araştırmanın yöntem akış tablosu

1) Literatür taraması	Doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde sivil inisiyatiflerin rolü hakkında literatürde yapılmış olan yerli ve yabancı çalışmalar incelendi. Bu çalışmaların ne tür çalışmalar olduğuna ilişkin olarak araştırmalar sınıflandırıldı ve araştırmamız süresince izleyeceğimiz yol belirlendi. 7 Ocak 2013-
2) Ölçme aracının oluşturulması	Literatür taraması ve uygulama sahası doğrultusunda, 2 farklı ölçme aracı oluşturulmuştur. 20 Şubat 2013
3) Uzman görüşlerinin alınması	Uzman görüşleri doğrultusunda ölçme aracına, son hali verilerek, ölçme aracının güvenilirliğinin analizi için pilot uygulama yapılmıştır. 18 Mart 2013
4) Pilot uygulama	Pilot uygulama, Muğla'nın Köyceğiz ilçesi ve Dalyan Beldesinde yaşayan yöre halkı, çevre aktivisti ve yerel yöneticilerden oluşan 9 katılımcı ile gerçekleştirilmiştir. Pilot uygulama sonrasında hazırlanan ölçme aracı geliştirilerek son hali verilmiştir. 23 Mart 2013- 20 Nisan 2013
5) Ölçme aracına son halinin verilmesi	Pilot uygulama sonucunda elde edilen veriler dikkate alınarak düzeltmeler yapıldıktan sonra ölçme aracı son hali verilmiştir. 24 Mayıs 2013
6) Uygulama	Geliştirilen ölçme aracı uygulanmıştır. 22 Mart 2014-08 Haziran 2014

7) Verilerin analizi	Toplanan veriler; 1) Demografik özelliklerin analizi 2) Açık uçlu soruların analizi olmak üzere 2 başlık altında analiz edilmiştir. 24 Temmuz 2014- 10 Ağustos 2014
8) Tezin yazımı	Uygulamanın analizinden sonra tez yazımı aşamasına geçilmiştir. Ekim 2014- Eylül 2015

4. BULGULAR VE YORUM

Bu bölümde Yuvarlakçay HES mücadelesine katılan yöre halkı, çevre aktivistleri ile ilgili yerel yöneticiler ve bilim insanları ile yapılan yüz yüze görüşmelerden toplanan verilerin analizinden elde edilen bulgular sunulmuştur. Bu çerçevede, çalışma grubuna yüz yüze görüşme sırasında yöneltilen sorulara verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular özgün ifadelerle örneklendirilerek aktarılmıştır.

4.1. Çalışma Grubunun Açık Uçlu Sorulara Verdikleri Yanıtların Bulguları

Bu bölümde araştırmanın alt problemlerine ilişkin yöre halkı, aktivistler, yerel yöneticiler ve bilim insanlarına yöneltilen açık uçlu soruların nitel çözümlenmeleri sonucunda elde edilen bulgulara yer verilmiştir.

4.1.1. Yöre Halkı İle Gerçekleştirilen Görüşmeye İlişkin Bulgular

Yöre halkının “Yuvarlakçay size ne ifade etmektedir?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.1.’de sunulmuştur.

Tablo 4.1. “Yuvarlakçay size ne ifade etmektedir?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Hayatın anlamı	10
Yaşam kaynağı	5
Her şeyi ifade etmesi	4
Toplam	19

Tablo 4.1’e göre, Yuvarlakçay size ne ifade etmektedir sorusuna yöre halkından 10’unun hayatın anlamı, 5’i yaşam kaynağı, 4’ü ise her şey şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay’ın “*hayatın anlamı*” olduğunu düşünen, H₁₅ kodlu yöre halkı “*Yuvarlakçay demek hayat demek. Bütün*

köylerin bütün insanların hayat kaynağı”, “Su olmazsa hayat olmaz.6 köye bakıyor bu. Su olmazsa yeşillik olmaz hayat biter” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay’ın “yaşamın kaynağı” olduğunu düşünenlerden H₈ kodlu yöre halkı “Yaşam kaynağımız bizim. Yuvarlakçay olmazsa yaşayamayız biz”, H₁₀ kodlu yöre halkı “Bu köylerin hepimizin yaşam kaynağı” şeklinde ifade etmişlerdir. Yuvarlakçay’a “her şey ifade etmesi” şeklinde anlam yükleyenlerden H₁₁ kodlu yöre halkı “Her şeyi ifade ediyor. Bu, burada olmazsa; bu ev burada olmaz. Hayat kaynağı, yaşam kaynağı” şeklinde dile getirmiştir. Buna göre, görüşmeye katılan yöre halkı sakinlerinin HES yapılmak istenen Yuvarlakçay’a ekolojik ve ahlaki kaygılar özel bir önem attedikleri anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “Yuvarlakçay’dan nasıl yararlanmaktasınız?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.2.’de sunulmuştur.

Tablo 4.2. “Yuvarlakçay’dan nasıl yararlanmaktasınız?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
İçme suyu	8
Tarım	8
Hayvancılık	1
Diğerleri	4
Toplam	21

Tablo 4.2.’ye göre Yuvarlakçay’dan nasıl yararlanmaktasınız sorusuna yöre halkından 8’i içme suyu, 8’i tarım, 4’ü diğerleri ve 1 kişi ise hayvancılık şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay’dan “içme suyu” olarak yararlananlardan H₁ “İçme suyumuzu buradan kullanıyoruz” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay’ı “tarım” için kullananlardan H₁ “8000 dönüm arazi bu sudan besleniyor” H₁₉ “Sulama suyu olarak biz tarımla uğraşan insanız” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. “Diğerleri” şeklinde ifade edenlerden H₁₄ “Restoranım var maddi yararlanma bu. Manevi boyutu da çevrenin güzel görünmesi” ve H₁₇ “bir kadın olarak bizim elimiz sudan çıkmıyor” şeklinde ifade etmişlerdir. Yuvarlakçay’dan yararlanmayı “Hayvancılık” şeklinde ifade eden H₁ “İneklerimizi, keçilerimizi, koyunlarımızı bu sudan suluyoruz” şeklinde görüşünü dile getirmiştir.

Buna göre, görüşmeye katılan yöre halkının Yuvarlakçay'dan günlük yaşamlarında ve geçimlerini sağlayabilmek için sıklıkla Yuvarlakçay suyunu kullandıkları anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “Yuvarlakçay’da hangi ürünleri yetiştirmektesiniz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.3.’de sunulmuştur.

Tablo 4.3. “Yuvarlakçay’da hangi ürünleri yetiştirmektesiniz?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Narenciye	14
Her türlü meyve sebze	9
Toplam	23

Tablo 4.3.’e göre Yuvarlakçay’da hangi ürünleri yetiştirmektesiniz sorusuna yöre halkının 14’ünün narenciye, 9’unun her türlü meyve sebze şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay’da “*narenciye*” ürünü yetiştirenlerden H₈ “*Narenciyelerimiz var, olduğu gibi portakal bahçesi*” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay’da “*Her türlü meyve sebze*” olduğuna dair kodlar verenlerden H₁₄ “*Burada her türlü meyve sebze bulunur. Sınırlandırması yok bunun. Çilekten muza, elmadan armuta, buğdaydan patlıcana hepsini içeriyor*” ve H₁₅ “*Her tarım ürünü yetişiyor. Domates, patlıcan, kavun, karpuz, meyve*” şeklinde ifade etmişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan yöre halkının HES yapılmak istenen Yuvarlakçay’dan ve bölgeden verimli ürünler aldıkları anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “Yuvarlakçay’da hangi hayvanları yetiştirmektesiniz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.4.’de sunulmuştur.

Tablo 4.4. “Yuvarlakçay’da hangi hayvanları yetiştirmektesiniz?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Küçükbaş	10
Büyükbaş	9
Çeşitli Hayvanlar	3
Toplam	21

Tablo 4.4.’e göre Yuvarlakçay’da hangi hayvanları yetiştirmektesiniz sorusuna yöre halkından 10’unun küçükbaş, 9’unun büyükbaş, 3’ünün çeşitli hayvanlar şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay’da “küçükbaş” hayvan yetiştirmekte olan yöre halkından H₂ “Keçi var, inekler var, tavuklar var, kuzular var, bu sudan besleniyorlar” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay’da “büyükbaş” hayvan yetiştirmekte olan H₁ kodlu yöre sakini “İneklerimizi, keçilerimizi, koyunlarımızı bu sudan suluyoruz. Süt inekçiliği, keçi, koyun tamamı bu Yuvarlakçay’ından besleniyor” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay’da “çeşitli hayvanlar” olduğunu düşünen H₅ “Çok çeşit hayvanlarımız kedimiz köpeğimiz var. Dağ hayvanlarımız tavşanlarımız var. Cıvık cıvıl öten kuşlarımız. Su olmazsa bu hayat biter, su olmazsa ne kuş sesi ne insan sesi olur” ve H₁₄ “Yuvarlakçay’da yaşayan balık türleri var. 7-8 çeşit varda ben bilmiyorum. Susam balığı, yılan balığını biliyorum” şeklinde dile getirmişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan yöre halkı sakinlerinin Yuvarlakçay’dan yararlanarak hayvanlarını besleyip, yetiştirdikleri anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “Bu bölgede koruma altında bulunan bitki ve hayvan türlerinden haberdar mısınız?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.5.’de sunulmuştur.

Tablo 4.5. “Bu bölgede koruma altında bulunan bitki ve hayvan türlerinden haberdar mısınız?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Haberdarım	6
Haberdar değilim	4
Sit alanı	1
Bilmiyorum	3
Toplam	14

Tablo 4.5.'e göre, bu bölgede koruma altında bulunan bitki ve hayvan türlerinden haberdar mısınız sorusuna yöre halkından 6'sı haberdarım, 4'ü haberdar değilim, 3'ü bilmiyorum, 1'i ise sit alanı şeklinde kodlanan yanıtlar vermişlerdir. Bu çerçevede, bölgede koruma altında canlı olduğuna dair “*haberdarım*” diyen yöre sakini H₁₄ “*Bitki var. Hayvan susam balığı yaşıyor ama koruma altına alınmadı. Bitkiler Çınar ağaçları, Anıtların kayıt altına aldığı*” ve H₇ “*Koruma altına alınan, Karakulak diyorlar, o koruma altında*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Bölgedeki koruma altına alınan canlı olmadığına dair “*haberdar değilim*” diyen yöre sakini H₁₁ “*Koruma altında hayvan yok*” şeklinde ifade etmiştir. Bölgede koruma altına alınan canlıların varlığını “*bilmiyorum*” şeklinde düşünen yöre sakinlerinden H₂ “*Koruma altında bitki ya da hayvan var mı, ben bilmiyorum*” şeklinde ifade etmiştir. Bölgenin “*sit alanı*” olduğunu düşünen H₁₆ “*Tabi tabi olmaz olur mu hiç. Topgözü Yuvarlakçay'ına sit alanı diye yazdım Avrupa Birliği'ne, o şekilde yazdım ben. Birgün orayı koruma altına kourma altına almak için*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, bölgede yaşayan yöre halkından bazılarının yaşadığı alandaki canlıların biyolojik çeşitliliği ve öneminin farkında olduğu görülmektedir. Yöre halkından bazı sakinlerin ise henüz yaşadıkları çevrenin çeşitliliği hakkında yeterince bilgi sahibi olmadıkları anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “Buraya yapılmak istenen santral hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.6.'da sunulmuştur.

Tablo 4.6. “Buraya yapılmak istenen santral hakkında ne düşünüyorsunuz?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Suyun kaybolması	4
Kesinlikle hayır	4
Kullanılma amacı	2
Fark etme	2
Diğerleri	5
Toplam	24

Tablo 4.6.'ya göre, buraya yapılmak istenen santral hakkında ne düşünüyorsunuz sorusuna yöre halkından 4'ü suyun kaybolması, 4'ü kesinlikle, 2'si kullanılma amacı, 2'si fark etme, 5'i diğerleri şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'e karşı "suyun kaybolması" şeklinde nedenlerini belirten H₁ "Suyumuzun gözüne santral yapıp suyumuzun tamamen kaybolacağını düşünerek orada bir eylem ve direnişe başladık" ve H₁₇ "Suyumuzu kaybedeceğimizi düşündük. Çünkü suyumuz bizim dipten çıkıyor. Önü de kapandığı için arkadan kaybolur diye" şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yuvarlakçay'a yapılması planlanan HES'e karşı "kesinlikle hayır" diyenlerden H₅ "Hayır dedik. Hemen gittik engel olmaya. Suyu aldıkları zaman biz göremeyeceğiz" bir diğer yöre sakini H₆ "Biz kesinlikle hayır cevabı geldi, kesinlikle mümkün değil, olacak diye hiç düşüncemiz olmadı" ve H₁₈ "Santrale biz hayır dedik. Şimdi şöyle söyleyeyim, Şu çakılda su durur mu, önünü kapatsak altı durmaz" şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yuvarlakçay'a yapılması planlanan HES'in "kullanılma amacı"ni düşünenlerden H₉ "Oraya yapılacak santral iş görmeyecek. İş görecektir birşey olsa tamam. Oradan çıkan su Pınarköy beldesini bile idare etmiyor.Suyu şişeleyip satmak" şeklinde görüşünü belirtmiştir. Yuvarlakçay'a yapılması planlanan HES'i "fark etme" şeklinde yanıt verenlerden H₁₁ "Biz iyi birşey sanmıştık. Sonra uyandık" şeklinde görüşünü dile getirmiştir. Yuvarlakçay'a yapılması planlanan HES'i "diğerleri" koduyla farklı düşünenlerden H₃ "Zamanla bu sudan istifade eden köylüler bu sudan mahrum kalırlar diye düşündüm. Çünkü bir şirkete, bir kişiye ait olduğu zaman bu çay o kişiye ya da şirkete hizmet edecek, istediği gibi kullanabilecek. Dolayısıyla bu köy halkı bu sudan istifade edemeyecek diye düşündüm" ve H₁₆ "Ben kendim için düşünmüyorum. Ben halkım için düşünüyorum. Gelecek çocuklarımızın nesillerine varana kadar, bu su bizim doğal hakkımız yani" şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre görüşmeye katılan yöre sakinlerinin bazılarının yapılması planlanan HES'i ilk başta anlayamadıkları ve HES'in amacını saptayamadıkları görülmektedir. Bilgisi olan ve amaçlarını öğrenen yöre sakinlerinin ise karşı duruşlarını ilk anda gösterdikleri anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “Buraya yapılmak istenen HES’in faydaları ve zararları hakkında ne biliyorsunuz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.7.’de sunulmuştur.

Tablo 4.7.“Buraya yapılmak istenen HES’in faydaları ve zararları hakkında ne biliyorsunuz?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Zarar	11
Üretim	3
İstihdam	3
Diğerleri	2
Toplam	19

Tablo 4.7.’ye göre, buraya yapılmak istenen HES’in faydaları ve zararları hakkında ne biliyorsunuz sorusuna yöre halkından 11’inin zarar, 3’ü üretim, 3’ü istihdam, 2’si diğerleri şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay bölgesine yapılmak istenen HES’in “zarar” olduğunu düşünenlerden H₁ “Ben önceden de biliyorum. Yapılması planlanan santralin hiçbir faydası yok. Zararına gelince bu santral yapıldığı zaman zaten bu suyun % 20’si buhar olarak havaya gidiyor. Biz zaten şu anda 40-45 günde bahçemizi sulayabiliyoruz. Santral yapıldığı zaman 70-80 günde bahçemizi sulayabileceğiz”, H₅ “Bütün canlı telef olacak. Santralin faydası bize yok. Santral yapcaz diye diye içme suyumuzu alacaklar götürecekler” ve H₁₂ “Ne faydası olacak. Faydasından çok zararı olacak” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yuvarlakçay bölgesine yapılmak istenen HES ile ilgili “üretim” şeklinde düşünenlerden H₉ “Şu kadar üretim olacakmış. Şu kadar böyle böyle olacakmış. Santral yapalım diye uğraştılar. Ama milletin suyu gidecek. Milletin derdi santral değil su” ve H₁₁ “Elektrik üretecek dediler. Su yerin altına tünele girecek dediler” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Yuvarlakçay bölgesine yapılmak istenen HES’in “istihdam” olduğunu düşünenlerden H₂ “İşçi alacaklarmış, çok işçi alınacakmış” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay bölgesine yapılmak istenen HES’in “diğerleri” şeklinde düşünenlerden H₃ “Daha çok suyun elimizden alınması şeklinde düşündüm. Bir şirkete verilmesi şeklinde 49 yıllığına, + bir 49 yıl daha olduğu söyleniyor. Bu süreler zarfında bu insanların elinden alınınca bağı bahçesi

bu sudan mahrum bırakılacak bunları düşündüm ben” ve H₄ “*Hiç o tarafı ile ilgili bilgim yok*” şeklin yanıtlar vermişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan yöre halkı sakinlerinin yapılmak istenen HES’in daha çok sularının kaybolma tehlikesi ile karşılaşacağından ve yaşadıkları çevreye zarar geleceğinden dolayı olumsuz bakmaktadırlar.

Yöre halkının “HES’e karşı mısınız? Neden?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.8.’de sunulmuştur.

Tablo 4.8. “HES’e karşı mısınız? Neden?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Su yatağı	4
Su kullanım hakkı	3
Doğal yaşam	2
Amaç	1
Toplam	10

Tablo 4.8.’e göre, HES’e karşı mısınız? Neden? sorusuna yöre halkından 4’ünün su yatağı, 3’ü su kullanım hakkı, 2’si doğal yaşam, 1 kişi ise amaç şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, HES’e karşı çıkış nedeni “*su yatağı*” olarak düşününenlerden H₁ “*Bizim bu HES’e karşı çıktığımız konuda bizim bu suyun bahçede olması, suyun yön yetiştireceğine dair üniversiteden rapor gelmesidir*”, yöre halkından H₇ “*Geri gidecek*” ve H₂₀ “*Suyun toplandığında kaybolma riski gözlenip, basınçtan dolayı kapanma veya suyun başka yere kayma riskiydi. Taşlar kayalar hareket ettiği zaman suyun yerinin değişme riski çok fazla*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. HES’e karşı çıkış nedeni “*su kullanım hakkı*” olduğunu düşününenlerden H₃ “*Beni en fazla endişelendiren bir kişi üzerine bu suyun kullanım hakkının uzun yıllar verilmesi*” ve H₁₂ “*Bu suyu kendine mal ettikten sonra. Bu suyu bir yere satabilir. Sulama sularımızı kanala alır*” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. HES’e karşı çıkış nedeni “*doğal yaşam*” olduğunu düşününenlerden H₁₄ “*Doğal yaşamı etkileyecek. Parasal kaygı değil*” şeklinde ifade etmiştir. HES’e karşı çıkış nedeni “*amaç*” şeklinde düşününen H₁₅ “*Küçük suların böyle yapılmasına karşıyım. Yuvarlakçay’a zarar vermeden kalması gerekiyordu*” şeklinde yanıt vermiştir. Buna göre, görüşmeye katılan yöre halkı sakinlerinin HES’e karşı çıkış nedenleri arasında

suyun kaybolma riskinden doğan ekonomik ve ekolojik boyutları olduğu anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “HES’in yapımını engellemek için ne yaptınız?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.9.’da sunulmuştur.

Tablo 4.9. “HES’in yapımını engellemek için ne yaptınız?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Mücadele	20
Hukuki süreç	4
Yaşam alanı	3
Toplam	27

Tablo 4.9.’a göre HES’in yapımını engellemek için ne yaptınız sorusuna yöre halkında 20’sinin mücadele, 4’ü hukuki süreç, 3’ü yaşam alanı şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, HES’in yapımını engellemek için “mücadele” ettiklerini ifade edenlerden H₂ “Engellemek için, toplanır toplanır giderdik. İlk başlangıcı ağaçları alacağız dediler, millet kalkıştı vermemek için. Biz hep toplandık, engelledik. Karakol geldi. Karakola direndik. Ağaçlara geldi onu vermedi milleti. Kadınlar yattık yollara, hep kadınlar yaptı. Hiç olay çıkarmayalım dedik. Şimdi yine yapacaklar diyorlar. Çadırlar kurduk işte, burada bekleyelim dedik” bir başka yöre sakini H₅ “Bizde mücadele ettik, 1 sene bekledik. Gece gündüz ev yüzü görmedik, aç susuz. Gelenleri de geri çevirdik. Ölüm var, dönmek yok dedik. Ölümüz vereceğiz, öleceğiz, suyumuzu vermeyeceğiz dedik. Çocuklarda bekledi. Kadınlar en çok. Kadınların rolü çoktu. Biz öleceğiz suyumuzu vermeyeceğiz dedik”, H₉ “Makineleri geçirmemek için devamlı orayı bekledik. Ağaçları alalım diye uğraştılar. Millet sonra uyandı. Onların önüne geçtiler. Çoluk çocuk hamile kadınlar arabaların önüne yattılar. En çok kadınlar katıldı. Bizim buranın kadınları oranın kadınları birleştik. Oradan ağaçları alalım dediler alamadılar. Anıt ağaçlarını almak için geliyorlar. Bizde aldırılmamak için direniyoruz. Oraya bir mezar yaptık”, bir başka yöre sakini H₁₃ “Kepçenin önüne yattık. Kadınlarımız devamlı geldiler. Televizyona verdik. Biz bu suya sahip çıkalım dedik”, H₁₇ “Suyu kadınlar çok kullanıyor diye kadınlar onun için önde gitti. Biz de yılmadık” ve H₂₂ “Anıt

ağaçlarını vermedik, geri kalanlarını kestirmedik. Haberimizi olsa önce kestirmeyecektik. Daha bir gün önce varsak oraya kestirmeyecektik. 3 gün durmadım, 11 ay devamlı ordaydım. Hep ordaydım. Hep birlik olduk, hep kardeş olduk” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. HES’in yapımını engellemek için “hukuki süreç” yolunu takip eden yöre sakini H₁₀ “Şirketin adamı geldiğinde 5-6000 kişi olduk. Kışkırtıyorsunuz dediler, şikâyet ettiler. Adliyeye gittik, hep aynı ifadeyi verdik. Üniversiteye gittik. Valiliye çıktık. Beyobası belediyesi ile konuştuk yardımcı olur musun dedik” bir başka yöre sakini H₁₅ “İlk dilekçe verdik. Dava açıldı” ve H₁₆ “Onuncu ayın 1 inden itibaren biz müdahale etmeye başladık.Avrupa birliği insan hakları komisyonuna dilekçe yazdım ben” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. HES’in yapımını engellemek için “yaşam alanı” kurduklarını ifade edenlerden H₁₁ “Mutfak düzenimiz var her şeyimiz var. Kiler oluştu” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, HES’in yapımını engellemek için yöre sakinlerinin eylem yaptıkları ve bölgeye gelenlere karşı çıktıkları görülmektedir. Günlük yaşamlarında suyu en çok kullanan kadınların mücadelede daha aktif oldukları anlaşılmaktadır. Mücadele sırasında sularına sahip çıkan yöre halkının, 11 ay boyunca bölgeye yerleşerek alanı boş bırakmadıkları görülmektedir.

Yöre halkının “Bu aşamada sizi kimler nasıl destekledi?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu soru için, “kimler destekledi” ve “nasıl destekledi” olarak iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu oluşturulmuştur. Bu aşamada “kimlerin desteklediği” ne dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.10.’da sunulmuştur.

Tablo 4.10.“Bu aşamada sizi kimler destekledi?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Çevreciler	21
Bilim insanları	5
Yerel yöneticiler	4
Toplam	30

Tablo 4.10.’a göre, bu aşamada sizi kimler nasıl destekledi sorusunun kimler destekledi kısmı için yöre halkından 21’inin çevreciler, 5’i bilim insanları, 4’ü yerel

yöneticiler şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, “çevreciler” in desteklediğini düşünenlerden H₁ “Allah razı olsun Türkiye’nin 4 bir tarafından çevreciler geldi. Varlığımızı ve yokluğumuzu orada hep beraber paylaştık. Buraya hiçbir medyacı gelmedi. Onların belgesel çekimiyle biz dünyaya sesimizi duyurduk” bir başka yöre sakini H₆ “Marmaris’ten her yerden geldi. Çevrecilerimiz çok destekledi. Bize burada yardımcı oldular. Çevrecilerimiz burada bize yardımcı oldu, yönlendirdiler”, bir diğer yöre sakini H₈ “Bizi her yandan desteklediler. Ta uzaklardan İstanbullardan gelenler oldu bize suyumuzu vermemek için direneceğiz, bekleyeceğiz dediler”, bir başka yöre sakini H₉ “Bütün köylerimizden sağdan soldan İstanbul’dan, Ankara’dan oradan buradan Marmaris’ten Türkiye’nin her bir tarafından yüzlerce kişi destekledi”, bir diğer sakini H₁₀ “Çevreciler, biz onlara destek olduk, onlar bize destek oldu. Destekleyenler çok oldu. Çadır kuruldu. Dış desteği çok geldi. Muğla’dan Üniversiteden, Fethiye’den sağlık ekibi geldi. Duyarlı halk çok. Türkiye’de halk bilmiyor işte. Senin burada gelip orada bir gün veya bir saat görünmen bile ne kadar güzel oluyor. Dışardan destek gelip de kuvvet aldığımız gün oluyor. O yönlerden çok faydası oldu. İstanbul’dan oradan buradan gelen çok oldu, Ankara’dan” ve H₁₁ “Çevreciler destekledi. Halkı heyecanlandıran, toparlayan, örgütleyen daha çok çevrecilerdi. Çevreciler sonraki aşama, önce halk örgütleniyor. Onlar duyup destek oluyor” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Kimler destekledi sorusu için “bilim insanları” olduğunu düşünenler H₂ “Üniversite hocaları incelemiş bunu, küsecekmiş yön kaybedecekmiş, buradan gidecekmiş” ve H₃ “Çok çeşitli insanlar, bilim insanları da dahil olmak üzere, çok çeşitli insanlar geldi, gitti” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Kimler destekledi sorusu için “yerel yöneticiler” olduğunu düşünenlerden H₁ “Allah razı olsun Köyceğiz Belediye Başkanı Salih Erbay, Beyobası Belediye Başkanı Besim Özbek, onların sayesinde onlar bize bir önderlik yaptı. Bizde halk olarak hep beraber birleştik” ve bir başka yöre sakini H₂₂ “Beyobası, Köyceğiz Belediye Başkanlarımız yardımcı oldular. Bize bilmediklerimizi uyardılar” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Buna göre, mücadele sürecinde halkın çok çeşitli yerlerden gelen çevreciler, kendi buldukları bölgelerin yerel yöneticileri ve bölgeyi incelemeye gelen bilim insanları tarafından desteklendiği anlaşılmaktadır.

Yöre halkının “Bu aşamada sizi kimler nasıl destekledi?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu soru için, “kimler destekledi” ve “nasıl destekledi” olarak iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu oluşturulmuştur. Bu aşamada “*nasıl desteklediği*” ne dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.11.’de sunulmuştur.

Tablo 4.11.“Bu aşamada sizi nasıl destekledi?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Bilgilendirme	13
Yardım	8
Etkinlik	4
Toplam	25

Tablo 4.11.’de bu aşamada sizi kimler nasıl destekledi sorusunun nasıl destekledi kısmı için yöre halkından 13’ünün bilgilendirme, 8’i yardım, 4’ü etkinlik şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, nasıl desteklendiklerini “*bilgilendirme*” olarak düşünenlerden H₁ “*Çevreciler, Bize suyumuzun gideceğini söylediler, çevrecilerimiz buranın bu kadar elektrik üreteceğini, elektriğin buraya yetmeyeceğini. Amacın elektrik olamayacağını bizim halkımıza bunları öğretti. Yuvarlakçay’ın suyun tamamının kesilip, akan derede hiçbir canlı yaşamayacağını. Üniversiteden gelen raporlara göre, suyumuzun yön değiştireceğine dair rapor geldi*”, yöre halkından H₃ “*Bilgilendirme yapıldı. Ekosistemin bozulacağından bahsedildi. Ne kadar elektrik üretileceğini pek bilemem ama şunu duydum anlatılanlardan, buradaki projeler 1,5 MW elektrik üretilcekse, 3 MW gibi gösterilmiş, bunları duyduk. Suyun kesilmesinin ekosistemi bozacağını, bunları duyduk*”, H₁₂ “*Elektrikçiler geldi, suyun miktarını ölçtüler. Rapor tutuldu. Kaç tane mühendis geldi. Suyun önünün kapatılıp suyun geri gitme ihtimali olduğuna dair zabıt tutturdu*”, H₁₄ “*Ortak karar verdik. İlk bizim platformu kuralım dedik. Yuvarlakçayı koruma platformu. Gittik insanlara gece gündüz anlattık. Bu santralin bir şeye faydası olmadığını, yararı olmadığını ana teması bu zaten. Evlere gittik anlattık. 50 kişi dağıldık her yere. Sunum dersin biz sunum yaptık, halka vatandaşa. Hes nedir, nasıl yapılır? Halkı nasıl etkiler? Son şeklini gösterdik. Yaşayan halkı ikna etme çabamızdaydık. Neden kurulmaması gerektiğini onlara anlattık*” ve H₂₁

“Dalyan’daki çevrecilerden Allah bin kere razı olsun. Onların desteğiyle sanki buradanmış bizden fazla destek oldular. Binlerce teşekkür etsek çok azdır. Bizim köyden daha ilerdelendi. Bizleri uyandıran onlar oldu. Burada köy halkı bilinçlendirildi. Bu barajın düzmece olduğu, bizim su haklarımız komple elimizden alındığı bunların hepsini onlar açık beyan ettiler” şeklinde ifade etmiştir. Nasıl desteklendiklerini “yardım” olduğunu düşünenlerden H₁ “Hatta bir gün hiç unutmam konser veren evlatlarımız 1,5 ton erzak gönderdiler, en mutlu günümüz o gündü. Kuş sütünden başka her ihtiyacımız vardı orada”, H₄ “Yardım veren çok oldu. Destek veren su için çok oldu”, H₁₁ “Battaniyeler her şey, gıda malzemesi geldi” ve H₂₀ “İstanbul’dan bile yardım kolileri geldi” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Nasıl desteklendiklerini “etkinlik” olduğunu düşünenlerden H₁ “Suyumuz gitmesin diye, sanatçılarımız geldi, suyu gitmesi diye geldi, konser düzenledi, Kendimiz sanatçı olduk, türkü söyledik. Tiyatro düzenlediler”, H₉ “İstanbul’dan gelen öğrenciler tiyatro yaptılar”, H₁₀ “Çevreci iki bayan ağaç oldu. Çam ağacı yapmışlar kendilerini, hiç unutmam” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre, HES yapılması planlanan bölgeye birçok yerden gelen kişilerin HES hakkında halkı bilgilendirmek ve onlarla birlikte olduklarını göstermek için faaliyette buldukları görülmektedir. Aynı zamanda mücadele süresince bölgede yaşam alanı kuran halka destek amaçlı birçok yardımın olduğu anlaşılmaktadır. Çeşitli etkinlik ve aktivitelerle HES sürecinin gündemde tutmaya ve ses getirmeye çalışıldığı görülmektedir.

Yöre halkının “Mücadele sonucunda ne elde ettiniz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.12.’de sunulmuştur.

Tablo 4.12. “Mücadele sonucunda ne elde ettiniz?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Su kazanımı	10
Gelecek nesil	2
Birlik-beraberlik	1
Diğerleri	3
Toplam	16

Tablo 4.12.'ye göre, mücadele sonucunda ne elde ettiniz sorusuna yöre halkından 10'unun su kazanımı, 2'si gelecek nesil, 1'i, birlik- beraberlik, 3'ü diğerleri şeklinde kodlanan yanıtlar vermişlerdir. Bu çerçevede, Mücadele sonucunda "su kazanımı" olduğunu düşünenlerden H₂ "Çok mutlu oldum, suyu kazandık diye sevindim", H₅ "Suyu kazandık. Sevinçliyiz", H₁₀ "Suyu kazandık. İstedığımız şekilde kullanıyoruz. Yaptırmadık", H₁₃ "Suyu kazandık", H₁₄ "Burada olmadığını hayal ettik. Suyumuzu getirmiş olduk", H₁₉ "Mücadeleden sonra suya daha farklı bakıyorsun. Suyun daha çok değerli oluyor" ve H₂₁ "Biz işin içindeydik demek ki çok büyük bir yankı olmuş ki biz bu suyu kazandık. Bizim bu Topgözü- Yuvarlakçay'ı bizim için dünyada Allah tarafından bahşedilmiş velinimet. Ben şimdi kendimizle guru duyuyorum" şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Mücadele sonucunda "gelecek nesil" olduğunu düşünenlerden H₈ "Gelecek torunlarımızın geleceği. Bu su, hayatımız. Su olmazsa zaten biz burada yaşayamayız" ve H₁₈ "Torunlarımıza, çocuklarımıza ufak nesillerimize bırakacağız. Büyüklerimiz miras bıraktı. Kime bırakıyoruz" şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Mücadele sonucunda "birlik- beraberlik" olduğunu düşünen H₁ "Bu Yuvarlakçay bizi halkımıza daha güzel bağladı. Ağaçlarımızı teslim etmedik, ağaçlarımızın sağlam olduğunu ispatladık" şeklinde yanıt vermiştir. Mücadele sonucunda "diğerleri" şeklinde kodlar verenlerden H₁₁ "Suyumuz hala yerinde kaldı. Köylünün vatandaşın dediği oldu. Halk gücünü fark etti. Canımız pahasına da olsa suyumuzu vermeyeceğimizi anlattık" ve H₁₅ "Bu suyun burada kalması avantaj. Bu suyu görmeye gelmeye yüzlerce insan geliyor. Bu tanıtım oluyor. Bu hayat yani." şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan yöre halkı sakinlerinin mücadele sonucunda en çok suyu kazandıkları için sevindikleri görülmektedir. Su ile birlikte gelecek nesil ve yöre halkının bağlılığını da önemsedikleri görülmektedir. Aynı zamanda diğerleri kodu altında mücadele sayesinde halkın dayanışma gücünü fark ettikleri anlaşılmaktadır.

Yöre halkının "Bundan sonra benzeri bir durumda ne yaparsınız?" sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.13.'de sunulmuştur.

Tablo 4.13. “Bundan sonra benzeri bir durumda ne yaparsınız?” sorusuna yöre halkının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Aynı tepki	17
Başka mücadeleler	11
Gelecek nesiller	2
Toplam	30

Tablo 4.13.’e göre, bundan sonra benzeri bir durumda ne yaparsınız sorusuna yöre halkında 17’sinin aynı tepki, 11’i başka mücadeleler, 2’si gelecek nesil şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, bundan sonra benzeri bir durumda “*aynı tepki*” yapacaklarını düşünenlerden H₂ “*Yine koşarız canımı veririm ben orada*”, H₆ “*Bir daha aynısı olsa aynısını yaparız. Su için mücadele ederiz*”, H₇ “*Aynısını yaparız. Bizim buraya baz istasyonu kurulmuş. Haberimiz olsaydı biz onu kurdurmazdık. Biz duymamışız*”, H₁₁ “*Yine aynı elbiselerimiz giydik mi oradayız. Eylem elbiselerimiz duruyor. Biraz eğitilmiş olabiliriz insan sayısında, olsun*”, H₁₃ “*Benzer bir durum olursa yine toplanacağız. Son kararımız vermemek. O suyun derinliği kadar da kan akar*”, H₁₈ “*Aynı şeyi yine gideriz. Ama bizim suyumuz kaybolmasın*”, H₁₉ “*Biz suyumuzu yine vermeyiz, yine elimizden geleni yaparız, bizim bir suyumuz var*” ve H₂₂ “*Yine olsa yine de hazırız. Her ihtimale karşı biz yine hazırız, yine gider otururuz oraya*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Bundan sonra benzeri bir durumda “*başka mücadeleler*” olduğunu düşünenlerden H₁ “*Antalya’ya gittim, HES projesi için Antalya’da bir konferans vardı. Türkiye genelindeki HES yapılan her yerdekiler vardı*”, H₄ “*Başka mücadelelere götüren olursa gideriz. Ama götüren olmayınca gitmiyoruz işte*”, H₆ “*Başka mücadeleleri desteklemek için her zaman varız. Aydın da olsa su için giderim yani ben durmam. Su için mücadele ederiz*”, H₉ “*Yakın yer olsa gitmeyi de düşünürüz. Dünyaya bir örnek olduk. Antalya’ya gittik festivale, altın portakal festivaline. Amerika’dan bile insan vardı orada. Orada da olmuş böyle bir şey. Karakeçililer vardı. Onlar bizden hep akıl aldılar. Nasıl kurtardınız orayı, nasıl yaptınız diye sordular*”, H₁₂ “*Antalya’da da var gidelim dedik ama gidemedik. Destek olsa gideceğiz, araba tutulsa, hem katkı yaparız*”, H₁₄ “*Gitmek tabii isteriz ama. O oradaki vatandaşın sahip çıkması gerekir. Önce içinde halk olması lazım*”, H₁₅ “*Gereken şey neyse, elimizden geleni yaparız.*

Karadeniz’de duydum böyle bir şey varmış. Onlar işe başlamış dursa bile inşaat, tahrip olan yerler geri gelmiyor şimdi”, H₁₆ “Destek amacıyla tabi katılmak isterim. Şimdi Fethiye Eşen beldesi var. Eşen beldesinin bir deresi varmış orada, kenarlarında restoran filan varmış eşen belediyesinin belediye başkanına telefon ettim buradan” ve H₂₁ “Şu anda bazen televizyonda hala bazı yerlerde eylem oluyor. Ben devam edin diyorum. Yakın olsa gidip katılışım gelir. Fethiye’ye gitmeyi çok istedik ama gidemedik bir türlü. Muhtarlarla birebir Antalya’da görüşme yaptık. Muhtarların çok kararlı olduğunu öğrendik. O da çok iyi bir şey, muhtarın kararlı olması demek yeterli” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Bundan sonra benzeri bir durumda “gelecek nesil” olduğunu düşünenler yöre halkından H₅ “Aynı devam ederiz. Bizim torunlarımıza gelecek nesillerimize lazım bunlar. Yine ölünce cenazemize bile suyla yıkanacak” ve H₈ “Bizim torunlarımız var onların geleceği için. Su hayat su olmazsa hayat olur mu? Aç durursun ama susuz duramazsın” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre, halkın benzeri bir durumda kendi suları için aynı tepkiyi gösterecekleri anlaşılmaktadır. Başka mücadeleleri de desteklemek isteyen yöre halkı, burada halkın kararlılığının önemli olduğunu vurgulamaktadır. Sularının gelecek nesillere miras olduğunu düşünen yöre halkı, mücadelelerinin diğer mücadeleler için de örnek olduğunu söylemektedirler.

4.1.2. Aktivistler İle Gerçekleştirilen Görüşmeye İlişkin Bulgular

Bu kısımda ilk olarak, Yuvarlakçay HES mücadelesine katılan aktivistlerin çevreye katılım rollerinde belirleyici olabilecek bazı demografik özellikler sunulmuştur. Ardından yüz yüze görüşme sırasında verdikleri yanıtlar doğrultusunda elde edilen bulgular özgün ifadelerle örneklendirilerek aktarılmıştır.

4.1.2.1. Aktivistlerin Demografik Özelliklerine İlişkin Bulgular

Araştırmanın gerçekleştirildiği aktivistlere ilişkin demografik özellikler aşağıda tablolar halinde sunulmuştur. Araştırmaya katılan aktivistlerin çocukluk dönemlerini nerede geçirdikleri Tablo 4.14.'de belirtilmiştir.

Tablo 4.14. Araştırma katılan aktivistlerin çocukluk dönemi ikamet durumu

Yer	Akivist
Köy	-
Kasaba	3
İlçe	4
Küçükşehir	1
Metropol kent	4
Toplam	12

Tablo 4.14.'de çalışma grubundan aktivistlerin çocukluk dönemlerini nerede geçirdiklerine dair bilgiler verilmiştir. Aktivistlerden 4'ü metropol kent, 4'ü ilçe, 3'ü kasaba ve 1 kişi küçükşehir de çocukluk dönemini yaşamıştır. Araştırmaya katılan aktivistlerin çevre dünya görüşleri Tablo 4.15.'de belirtilmiştir.

Tablo 4.15. Araştırmaya katılan aktivistlerin çevre dünya görüşlerine ilişkin dağılımı

Çevre dünya görüşü	Akivistler
Mekanist dünya görüşü	-
Ekolojik dünya görüşü	12
Toplam	12

Tablo 4.15.'de aktivistlerin çevre dünya görüşlerine ilişkin verilere yer verilmiştir. Verilere göre, 12 aktivist ekolojik dünya görüşüne sahip olduklarını belirtmişlerdir. Mekanist dünya görüşüne sahip olan hiçbir katılımcı bulunmamaktadır. Bu durumda, ekolojik dünya görüşünün baskınlığının ön plana çıktığı görülmektedir. Aktivistler benimsedikleri çevre etiklerine ilişkin değerler Tablo 4.16.'da sunulmuştur.

Tablo 4.16.Araştırmaya katılan aktivistlerin çevre etik değerlerine ilişkin dağılım

Çevre etikleri		Aktivistler
Antroposentrik		1
Teleosentrik		-
Ekosentrik	Hayvan hakları	4
	Yaşama saygı etiği	6
	Toprak etiği	4
	Toplumsal ekoloji	9
Hepsi		2
Diğer		-
Toplam		26

Tablo 4.16.'da aktivistlerin çevre etik değerlerine ilişkin verilere yer verilmiştir. Verilere göre katılımcıların aynı anda birçok seçeneğe yönelik görüşlerini ifade ettikleri görülmektedir. Çevre etik değerlerinden ekosentrik, 4 alt kategoriye ayrılmıştır. Katılımcılardan toplumsal ekolojiyi 9 kişi, yaşama saygı etiğini 6 kişi, hayvan haklarını 4 kişi, toprak etiğini 4 kişi işaretlemiştir. Tüm çevre etik değer görüşlerine sahip olan 2 katılımcı bulunmaktadır. 1 katılımcı ise antroposentrik değeri benimsediği görülmektedir. Çevre etik değerleri incelendiğinde çalışmada ilk sırada toplumsal ekoloji, ikinci sırada yaşama saygı etiği değerlerinin baskın olduğu görülmektedir.

Araştırmaya katılan çalışma grubundan aktivistlerin doğal kaynakları kullanmada göz önünde bulundurdıkları öncelikler Tablo 4.17.'de belirtilmiştir. Tabloda belirtilen yatay sıralama tercih sıralaması, aşağıdaki satırlarda ise seçenekleri kaç kişinin seçtiği görülmektedir.

Tablo 4.17. Araştırmaya katılan aktivistlerin doğal kaynakları kullanmada göz önünde bulundurdıkları önceliklerin dağılımı

Seçenekler	Sıralama							Toplam
	1	2	3	4	5	6	7	
Doğaya uygunluk	9	3	-	-	-	-	-	12
Konfor	-	-	-	-	5	2	-	7
Tutumluluk	-	1	3	5	-	2	-	11
Marka	-	-	-	-	-	-	6	6
Çevresel adalet	1	5	4	-	-	-	-	10
Refah	-	-	-	2	2	6	-	10
Sade yaşam	2	2	4	2	-	-	-	10
Diğer	-	-	-	-	-	-	-	0

Tablo 4.17.'de aktivistlere doğal kaynakları kullanma konusunda göz önünde bulundurdıkları öncelikler sorulduğunda, en önemli önceliğin doğaya uygunluk olduğu belirlenmiştir. En az önemli görülen değer ise marka olarak görülmüştür. Daha sonra tutumluluk, çevresel adalet, refah, sade yaşam, konfor sıralaması birbirini takip etmektedir. Aktivistlerin ekolojik dünya görüşleri seçeneğini tercih etmeleri göz önünde bulundurulduğunda, çevresel adalet ve sade yaşam arasında yakın bir ilişkinin çıkması etkin olmuştur. Aktivistlerin çevre eylemlerine katılma nedenleri Tablo 4.18.'de sunulmuştur.

Tablo 4.18. Araştırmaya katılan aktivistlerin çevre eylemlerine katılma nedenlerinin dağılımı

Maddeler	Aktivistler
İnanıyorum çevresel değerler	9
Doğa sevgim	10
Politik dünya görüşüm	5
Toplumsal sorumluluk duygum	8
Ülkemin çevresel sorunlarından duyduğum kaygı	9
Çevresel kaynakların rant haline getirilmesi	6
Halkı aydınlatma sorumluluğum	5
Diğerleri	3

Tablo 4.18.'de aktivistlere çevre eylemlerine katılma nedenleri maddeler halinde sorulduğunda, en önemli nedenlerin “doğa sevgim, inandığım çevresel değerler, ülkemizin çevresel sorunlarından duyduğum kaygı” olarak tercih edilmiştir. Sırasıyla,

doğa sevgim, inandığım çevresel değerler, ülkemizin çevresel sorunlarından duyduğum kaygı, toplumsal sorumluluk duygum, çevresel kaynakların rant haline gelmesi, politik dünya görüşüm, halkı aydınlatma sorumluluğum ve diğerleri olarak belirlenmiştir. Diğerleri seçeneğini işaretleyen aktivistler ise “Benden sonraki nesiller için, toplumsal eğitim ve değişim” olarak görüşlerini eklemiştir. Türkiye’de çevresel kaynakların doğru şekilde değerlendirilmesinde aşağıdaki aktörlerden hangisinin rolünü daha fazla önemsiyorsunuz sorusu ve hangisi sorumluluklarını yerine getirmemektedir şeklinde 2 bölümde ele alınmıştır. Aktivistlerin HES sürecinde paydaşların rollerinin önemsenme önceliği Tablo 4.19.’da yer almaktadır.

Tablo 4.19.HES sürecinde paydaşların rollerinin önemsenme önceliği

Maddeler	Aktivistler
Kamu otoritesi	6
Uzmanlar ve bilim insanları	1
Yöre halkı	6
STK	6
Medya	3
Diğer	-

Tablo 4.19.’da aktivistlere Türkiye’de HES sürecinde paydaşların rollerinin önemsenme önceliğine ilişkin soru yöneltilmiştir. Çalışma grubu birden fazla aktör seçeneklerini tabloda gösterildiği gibi belirlemişlerdir. Aktivistlere göre çevresel kaynakların doğru şekilde değerlendirilmesinde en fazla rolün kamu otoritesi, yöre halkı ve STK’lara düştüğü görülmektedir. HES sürecinde paydaşların sorumluluklarını yerine getirme durumu Tablo 4.20.’de yer almaktadır.

Tablo 4.20.HES sürecinde paydaşların sorumluluklarını yerine getirme durumu

Maddeler	Aktivistler
Kamu otoritesi	7
Uzmanlar ve bilim insanları	8
Yöre halkı	3
STK	3
Medya	5
Diğer	1

Tablo 4.20.'de aktivistlere Türkiye'de HES sürecinde paydaşların sorumluluklarını yerine getirme durumuna ilişkin soru yöneltilmiştir. Çalışma grubunun rolünü yeterince oynamadıklarını düşündükleri aktörlerden kamu otoritesi, uzmanlar ve bilim insanlarının tercih edildiği görülmektedir. Medya seçeneği de kamu otoritesinden hemen sonra tercih edilen madde olmuştur. STK'ların ise çalışma grubu tarafından en az tercih edilen seçenek olduğu görülmektedir. Aktivistlerden 1 katılımcı diğer seçeneğini işaretleyerek burada "siyaset" kavramına dikkat çekmek istemiştir.

Tablolar da ana sorunun teması incelediğinde, çevresel kaynakların doğru şekilde değerlendirilmesinde yöre halkı ve STK'ların rolü önemli bulunurken; kamu otoritesi, uzmanlar ve bilim insanları, medyanın bu süreçte yeterince rol alamadığına vurgu yapıldığı belirtilmiştir. Aktivistlerin HES'e karşı mücadelede kamu görevlilerinin yaklaşım ve tepkilerine yönelik görüşleri Tablo 4.21.'de sunulmuştur.

Tablo 4.21. Araştırmaya katılan aktivistlerin HES'e karşı mücadelede kamu görevlilerinin yaklaşım ve tepkilerine yönelik görüşlerinin dağılımı

Maddeler	Aktivistler
Üst yönetim kaygısı	3
Siyasi otorite	6
Görev ve sorumlulukların yerine getirilmemesi	1
Sessiz kalma	-
Vicdana göre davranma	1
Bilgisizlik	2
Her konuda berbat	1

Tablo 4.21.'de aktivistlere HES'e karşı mücadelede kamu görevlilerinin yaklaşım ve tepkilerini nasıl değerlendirdikleri sorulmuştur. Çalışma grubunun ortak görüşleri çoğunlukla siyasi otorite ve üst yönetim kaygısında toplanmıştır. Diğer katılımcılar bilgisizlik, görev ve sorumlulukların yerine getirilmediğine vurgu yapmışlardır. Araştırmaya katılan aktivistlerin çevresel kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesinde araçların etkililik düzeyleri sıralaması Tablo 4.22.'de belirtilmiştir. Tabloda belirtilen yatay sıralama tercih sıralaması, aşağıdaki satırlarda ise seçenekleri kaç kişinin seçtiği görülmektedir.

Tablo 4.22. Araştırmaya katılan aktivistlerin çevresel kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesinde bazı araçların etkililik düzeylerine ilişkin görüşlerinin dağılımı

Seçenekler	Sıralama				Toplam
	1	2	3	4	
Cezai yaptırım	4	2	2	4	12
Bilinç düzeyi	3	4	3	-	10
Ekonomik teşvik	1	2	2	3	8
Gönüllülük	2	3	2	2	9
Diğer	2	-	-	-	2

Tablo 4.22.'de aktivistlere çevresel kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesinde bazı araçların etkililik düzeyleri sorulmuştur. Veriler incelendiğinde cezai yaptırım ilk sırada yer alıp, 4 katılımcı tarafından birinci sırada tercih edilmiştir. Daha sonra bilinç düzeyi tercih edilmiştir. Her bir kategorinin tercih edilmesi birbirine yakın sıradadır. 2 katılımcı diğer seçeneğine birinci sırada vurgu yapmışlardır. Burada diğer seçeneğinde vurgular; vicdan ve yurttaşların kamu yöneticileri üzerinde denetim yetkisi olmalı ifadeleridir.

4.1.2.2. Aktivistlerin Yarı Yapılandırılmış Açık Uçlu Soruların Yanıtlarına İlişkin Bulgular

Aktivistlerin “Daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.23.'de sunulmuştur.

Tablo 4.23. “Daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı?” sorusuna aktivistlerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Yer aldım	7
Yer almadım	5
Toplam	12

Tablo 4.23.'e göre, daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı sorusuna aktivistlerin 7'sinin yer aldım, 5'inin yer almadım şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, daha önce çevreci hareketlerde “*yer aldım*”

diye düşünenlerden A₁ “Evet. Yuvarlakçay’dan önce 2009 yılında Marmaris, Osmaniye ve Orhaniye köylerindeki konar-göçer arıcılar ve yöre halkı ile bölgede Manganez ve Krom madenleri kurmak isteyen şirketlere karşı yapılan eylemlerde ve bilgilendirme toplantılarında bulundum”, A₃ “Okul yıllarımda ve çocuklarımla arkadaş grupları için çevre bilincini geliştirici küçük çalışmalar yaptım”, A₅ “Ben zaten 20 senedir çevre hareketinin içerisindeyim. Yuvarlakçay sonraki aşama. Tabi Yuvarlakçay 2009 sonlarında olan. Ama ondan önce 2002-2003 itibaren özellikle termik santrale karşı, Gökova termik santralının kurulma dönemlerinde, ağırlıklı mücadele biçimimiz termik santrallerdi. Daha sonra bu HES olayları, artık her dereye hes yapılmaya başlamasıyla birlikte bu mücadele öne çıkmaya başladı” ve A₆ “Mesela baz istasyonlarına karşı hep biz bir araya geldik. Çınarköy’de taş ocağı vardı ona karşı geldik onu da durdurduk. Dalaman’da taş ocağı vardı onu durdurduk. Biz bu hareketlerin hep içindeydik. Buradaki çevre hareketlerinin hep içindeydik” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Daha önce çevreci hareketlerde “yer almadım” diye düşünenlerden A₄ “Yok yer almadım. Yuvarlakçay benim okulumdur. İnsanın doğasını, kültürlerine bilmem nesine nasıl baktığını “Yuvarlakçay çevreyi ve doğayı koruma okulu’ndan öğrendim. Yuvarlakçay ile başladı. Bu burada böyle de, bakalım ülkede nasılmış, Anadolu’da nasılmış, Karadenizi dolaştım, Doğu’yu dolaştım, Akdeniz’i dolaştım. Ege’yi dolaştım. Böylece öğrendim”, A₇ “Daha önce çevreci hareketlerinde yer almadım. İlk defa Marmaris’te başladım buna. BAÇEP’in toplantısı oldu Marmaris’te. Kent konseyi’nin bir çevre grubu vardı. Daha sonra TEMA vakfı burada vardı, yapar mısınız dediler. Oraya katıldım”, A₁₀ “Avukat olarak başka tecrübem yok ilk defa. Tabi Yuvarlakçay’dan sonra bazı oluşumların içinde bulundum. Türkiye Su meclisinin, barolar birliğinin çevre komisyonuna üyeyim. Bu kadar yoğun bir şeyim olmamıştı. Dalyan’da çevre koruma derneğinin başkanım”, A₁₁ “Kendimizi çok böyle çevreci olarak görüp başlamamıştık. Ciddi olarak ilk çevre deneyimimizdi” ve A₁₂ “Ben böyle daha bir şeye katılmadım. Böyle fiilen bir harekete katılmadım” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre, daha önce çevre hareketi içerisinde yer alan aktivistlerin kararlı bir şekilde çevre sorunlarına karşı mücadelelerini sürdürdükleri görülmektedir. Daha önce çevreci hareketler içerisinde yer almayan aktivistlerin ise çevre sorunlarına karşı duyarlı

oldukları anlaşılmaktadır. Yuvarlakçay mücadelesinden örnek alarak, diğer bölgelerdeki çevre sorunları ile ilgilenmeye başladıklarını söylemektedirler.

Aktivistlerin “Yuvarlakçay koruma mücadelesine nasıl katıldınız? Bu süreçteki motivasyonunuz ne oldu?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.24.’de sunulmuştur.

Tablo 4.24. “Yuvarlakçay koruma mücadelesine nasıl katıldınız? Bu süreçteki motivasyonunuz ne oldu?” sorusuna aktivistlerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Haber alma	7
Bölgeye ziyaret	4
Diğerleri	5
Toplam	16

Tablo 4.24.’e göre, Yuvarlakçay koruma mücadelesine nasıl katıldınız? Bu süreçteki motivasyonunuz ne oldu sorusuna yönelik aktivistlerin 7’sinin haber alma, 4’ü bölgeye ziyaret, 5’i diğerleri şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay koruma mücadelesine katılma sürecindeki motivasyonlarının “haber alma” olduğunu düşünenlerden A₃ “Derneğimize gelen ve ihbar sayabileceğimiz telefon sonrası katıldım. Yuvarlakçay’ın bölgemiz adına büyük önem taşıdığının bilincindeydim ve önce çocuklarıma sonra da çevrelerindeki arkadaşlarına elimden geldiğince çevre bilincinin derslerle değil, sahada verilmesinin elzem bir gereklilik olduğu kanısındayım her zaman”, A₄ “Ben Muğla’da doğup büyüdüğümünden dolayı. Aralık ayında bu olayın olduğunu duydum. Hazırlandım geldim. Bir haber gördüm sadece, ağaçların kesildiğine toplandığına dair. Kendi memlekettim de böyle bir şey oluyor, ne oluyor ne yapabilirim. Merakten her şey meraktan”, A₅ “Zaten Muğla’da olan çevre hareketleri bir şekilde mail ortamında paylaşıyoruz duyuyoruz. Olumsuz gelişmeler varsa duyuyoruz”, A₉ “Bu yuvarlakçay HES projesi, ortaya çıktığı zaman Yuvarlakçay köylüsü tarafından bize olay taşındı. Biz olay mahalline gittik inceledik. HES projesi olunca doğanın yok olacağından bahsettik. Yuvarlakçay bileşenleri diye bir platform kuruldu” ve A₁₀ “Yuvarlakçay’ı çok seviyordum, her zaman geliyorduk, her fırsatta geliyorduk. Tabi

burada olan bir şeyi haber aldık. Dediler Yuvarlakçay'a HES yapılacak inanamadık. Cemal derneğin telefonuna not bırakmış, sonra biz aradık. Sonra arkadaşlarla konuştuk. O tabi Muğla'daki bütün çevre derneklerine, aktivistlere falan haber vermiş. 12 Aralık 2009'du orada toplandık, hep beraber. Yeri görmek nereye yapılacakmış, sonra bir basın açıklaması yaptık, karşı olduğumuzu, olmaması gerektiğini falan. Tabi hemen ne yapabilirizi düşündük, bilgi edinme başvuruları yaptık. Bilgi edinme başvuruları ile yeri anlamaya çalıştık" şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yuvarlakçay koruma mücadelesine katılma sürecindeki motivasyonlarının "bölgeyi ziyaret" olduğunu düşünenlerden A₂ "Yuvarlakçay'a balık yemeye giderdik, bir gün restorancı bana HES yapmak üzere birilerinin burayı 49 yıllığına satın aldığını ve bunu mahkemeye taşıdıklarını söyledi, hemen tanıdığım bir gazetecinin tel numarasını verdim ve bunun hemen duyulması gerektiğini, Dalyan'da arkadaşlarımın olduğunu, onların da mutlaka buna karşı çıkacağını, birleşmek gerektiğini söyledim" ve A₇ "Oraya çeken, oraya biz gittik ziyaret ettik, o suyu görünce bize anlatıldı ne yapılmak istendiği, zaten tepki koyuyorsun yani. Birde gidiyorsun ağaçların kesildiğini görüyorsun. Birde canlı olduğunu düşün. 8 tane büyük anıt ağacı kesildi ben onu affedemedim. Şöyle baktığın zaman zaten ister istemez HES de olmasın orada zaten. Bir, oradaki suyun gücü miktarı da çok önemli. Köylüyü dinliyorsun, onlar bütün bahçelerini, portakal bahçelerini onunla suluyor. Ayrıca Köyceğiz'de besliyor. Bunun ne kadar önemli olduğunu biliyorsun ve gelecekte ne kadar önemli olduğunu biliyorsun. Orada elektrik üreteceğim diye böyle bir şeye el koyuyorsun. Ne yapabiliriz diye düşünmek lazım. Kimse tüketimi azaltalım demiyor" şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Yuvarlakçay koruma mücadelesine katılma sürecindeki motivasyonlarının "diğerleri" olduğunu düşünenlerden A₁ "Hareket bayağı güç toplamışken, Nisan ayında bölgeye gittim ve orada bölge halkı, mücadelenin katılımcıları, bölgedeki sivil toplum kuruluşlarıyla röportajlar yaparak kısa bir belgesel filmde çalıştım. Bu süreçteki motivasyonum, bölge halkının kararlı tutumu, kültür ve geleneklerine bağlılığı ve suya olan yüce saygıları idi", A₈ "Bizleri politik anlamda etkiledi ve çevrenin bu şekilde rant haline gelmesi bölge halkının etkiledi. Tatlı su kaynakları zaten tükeniyor. Türkiye'de HES projesiyle birlikte tatlı su kaynaklarının %20 si çekildi, içme suyu olarak kullanılamıyor", A₁₁ "Yapılan işin

hakikaten çok yanlış olduğunu anlamam lazım. Ben inanmasam gitmezdim. Aynı zamanda orası doğal sit alanı” ve A₁₂ “Yuvarlakçay’a katılma sebebimiz orayı sürekli gidip yaşadığımız bir yer olduğu için oraya zarar geleceğini ön gördük. Bu sebeple harekete geçtik. Hatta Yuvarlakçay’dan önce bu kadar kapsamlı çevre hareketine katılmamıştım. Yuvarlakçay bizzat bizim bölgemizde yaşadığımız, kullandığımız bir yer olduğu için bu şekilde katıldık. Motivasyonunuzu sağlayan da orayı bilmemiz oldu. Bir yere gidip ne kadar çok orayı gidip bizzat yaşasanız o kadar çok sahiplenirsiniz. O kadar gitmeseydim bu kadar etkili olmazdı. Orayı yaşadığınız zaman onu anlayıp sahipleniyorsunuz” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan aktivistlerin Yuvarlakçay’ı daha önceden bilen kişiler olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamanda çalışma grubu çevre sorunlarına duyarlı bireylerden oluşmaktadır. Diğerleri kodu altındaki görüşlerde halkın kararlı tutumu karşısında etkilenme, politik görüşleri ve Yuvarlakçay bölgesi ekosistemine karşı yapılan yanlış bir müdahale olmasından dolayı karşı çıktıkları anlaşılmaktadır.

Aktivistlerin “Başlangıçta sizce yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı? Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu soru için, “yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı” ve “hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” olarak iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu oluşturulmuştur. Bu aşamada “yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı” ya dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.25.’de sunulmuştur.

Tablo 4.25. “Yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı? sorusuna aktivistlerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Karşı çıkma	6
Anlaşılmaması	3
Farklı tepki	2
Toplam	11

Tablo 4.25.’e göre, yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı sorusuna aktivistlerden 6’sının karşı çıkma, 3’ü anlaşılmaması, 2’si farklı tepki şeklinde kodlanan yanıtlar

verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, yöre halkının HES'e karşı tutumu "karşı çıkma" olduğunu düşünenlerden A₁ "Yöre halkı burada HES'i hiç bir gerekçe ile kabul etmemiştir. Ancak orman görevlilerinin ve zamanın muhtarının onayı ile şirket bölgeye geldi. İnsanlar suyun kaynağındaki mesire yerinde genç çamların ve anıt ağaçların bölge halkından habersizce kesildiğini öğrendiğinde alana geldiler ve mücadele yeni bir biçim aldı", A₂ "En çok duyduğum vermeyeceğiz arkadaş. Nasıl vermeyeceğiz sorusuna gelince. Biz bedenen buradayız. İşte çevrecisi olsun. O köyden olsun bu köyden olsun, biz insan ayrımı yapmayız burada. Suyunun başında gelip duran bir aradır. Biz suyun derdine geldik şeklinde. Halk mücadelesinde Anadolu'da olan gruplardan en önemli farkı buydu. Bu kadar insanın ahı var, yaşamı var. Bütün yaşamı buna bağlı. Çok politik bir tavır bu yani. Yaşamın kendisinin savunulmasına dair vicdani ve etik tavır bir araya gelmiş", A₅ "Burada en önemli şey, Yuvarlakçayın başarısı, yöre halkın olaya karşı bakışı. Daha sonra çevreciler olaya ilişkilendiler. Halk orada karşı çıkmasaydı istemiyoruz yaptırıyoruz demeseydi, bir avuç çevreciyi alırlardı götürürlerdi. Bir bakıyorlar, önem verdikleri anıt ağaçlarının kesildiklerini görüyorlar. Algıyı kolaylaştırdılar, görmeyi. Başımıza ne geliyor algıladılar orada. Büyük bir katliama girişilmesi, tepkinde yüksek olmasını kolaylaştırdı. Gidişatın iyi olmadığı gördüler. Orada duyarlı arkadaşların sahip çıkmasıyla olay direnişe dönüştü. Ama burada köylülerin bizzat sahip çıkmasında almasında rolü çok büyük" ve A₇ "Su çok daha önemliydi. Su olayı farklı bir şey. Birincisi onların içme suyu. İkincisi onların hayatı bahçelerini suluyor. Halk farkındaydı. Su onlar için çok önemli. Onlar daha çok hareket etti. Daha çok örgütlendi. Onların hayat mücadelesi var. Ben oranın kadınlarına hayran kaldım. Her şeyde, topyekûn oradaydılar. Kadınlar inanılmaz varlıklar. İnanılmaz güçlüler. Çok başarılılar ve doğaya karşı ilgili olmak lazım. Köylü ilgiliydi. Önce halka bunu inandırman lazım" şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yöre halkının HES'e karşı tutumu "anlaşılması" olduğunu düşünenlerden A₂ "Aslında tam olarak sularının kuruyacağını anlamamışlardı. Çünkü kimse onların görüşünü bile almaya gelmemiş, komik fiyatlara bankaya kamulaştırma emrivakisi yapmışlardı, zaten bu bile başlı başına kaile alınmadıkları için onları kızdırmıştı" ve A₆ "Köylüler henüz olayın farkında değillerdi. Karşıdan izleyici gibi bakıyorlardı. Ağaç kesildiği zaman

oranın gideceğini anladılar” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Yöre halkının HES’e karşı tutumu “farklı tepki” olduğunu düşünenlerden A₃ “İlk defa böyle bir talanla karşılaştıkları için ne yapılması gerekliliğini bilmiyor ve şaşkınlardı. Öteden beri gelen kadim su haklarının ellerinden alınması, özellikle de geçimlerini tarımdan kazandıkları için onlar açısından bu girişim kabul edilir bir durum değildi. Yaz aylarında kendilerine yetemeyen bu suyun, kurumların verdiği izinler doğrultusunda, bir şirket tarafından adeta gasp edilmesi onları sınırlendiriyordu” ve A₁₂ “İlk başta tabi doğal olarak HES’e karşı tutum, oradaki yöre halkının çok fazla bir beklentimiz yoktu. Ama olması gerektiği kadar tepkide yoktu. Çok az düzeyde oldu. İlk başta çok fazla tepki yoktu. Daha sonra durumu gördüler. Belki kendilerine güven de geldi. Tepkiler geldi. Onlarda orada yaşayanlardı. Onlar davet etti bizi. Bir deneyelim dedik. Baktık ki sayımız artıyor. Onlar olmasaydı bu iş olmazdı. Çünkü birinci asıl sahipleri onlardı. Doğrudan etkileniyor. Bizde etkileniyoruz ama üzerinde yaşayan kişiler kadar değil. En büyük endişeleri sularının ellerinden gitmesiydi” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Buna göre, aktivistlerin verdiği yanıtlar doğrultusunda halkın bir kısmının olayı anlayıp sularına sahip çıktığı, bir kısmının da daha sonradan bilgilenip kararlı duruşunu gösterdiği görülmektedir. Aktivistlerin verdiği yanıtlara göre, halkın ilk başta ve sonradan karşı çıkmasındaki en önemli etken Yuvarlakçay suyundan doğrudan etkileniyor olduğu anlaşılmaktadır.

Aktivistlerin “Başlangıçta sizce yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı? Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu olarak örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu aşamada “hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” ya dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.26.’da sunulmuştur.

Tablo 4.26. “Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı?” sorusuna aktivistlerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Yaşam alanı	5
Suyun önemi	3
Şirkete verilmesi	2
Görüşlerinin alınmaması	1
Toplam	12

Tablo 4.26.’ya göre, hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı sorusuna aktivistlerin 5’inin yaşam alanı, 3’ü suyun önemi, 2’si şirkete verilmesi, 1’i görüşlerinin alınmaması şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. bu çerçevede, aktivistlere göre yöre halkının HES’i kabul etme veya karşı çıkma gerekçelerinin “yaşam alanı” olduğunu düşünenlerden A₁ “*Akfen bu bölgeyi 49 yıllığına devletten kir alıyor. Bu, dolayısıyla bu alanın özelleştirilmesi ve halka kapatılması anlamına geliyor. Şirket bir gecede bölgedeki genç çam ağaçlarını ve oluşması yüzyıllar almış anıt çınar ağaçlarını kesiyor. Burada HES’in kurulması ile bölge halkı doğal hakları ile hane başına tarım ve içme suyu için aldığı 1500 metreküp su, 450 metreküpe düşürülecek ve bu halkın hiç bir ihtiyacını karşılayamayacaktı. Ayrıca bölge halkı bu yörede doğal olarak yer altından çıkan bu su için HES’ten sonra para ödeyeceklerdi. Tarım ekonomisi ve Türkiye’nin kırsal bölgedeki ekonomik koşulları ele alındığında bunun bölge halkına ne kadar zarar vereceği ortadadır. 17000 kişinin yaşadığı bu bölgeye şirketin gelmesi ailelerinden işlerinden olması, tarımsal verimliliklerini kaybetmeleri ve bölgenin eşsiz doğasının, ekolojik çeşitliliğinin zamanla ortadan kalkması demektir. Çünkü bu su 12 köyün insanını ve takip eden çaylarıyla geniş bir alanı beslemektedir. Yuvarlakçay sadece çınar ağaçlarının köklerindeki su gözlerinden çıkar ve kendisine bağlanan çaylar, nehirler ve yeraltı suları (akiferler) ile Köyceğiz gölüne bağlanır. Burada yer altında doğal bir sistem bütün yöreye dağılır”, A₆ “Biz bunun onları da etkileyeceğini, çünkü bu suyla bağın bahçenin sulandığını, hayvanların su içtiğini anlattık. Söz konusu olan bu tesisin, tribünlerinden su geçtikten suyun 10 derece ısınacağını, bunun doğal dengeyi bozacağını anlattık. Göldeki dokuyu deleceği bozacağını, sonra zaten barajlaşıpta su tutulduğu zaman kontrollü su verileceği bunun adına can suyu*

dediklerini söyledik. Ve bu kez porsuk denilen bir hayvan var, e bu hayvan burada yok. Bununla ilgili rapor tuttular. Bazı yaban hayvanlarının burada olmadığını söylemeye kalktılar. Oysa burada yaban hayatı vardı. İçtikleri suyu bile etkiliyor bu olay. Beyobası dediğimiz bölgede her evin önünden su geçiyor. Orada doğa insanları çok savaşıyordu, bir de belediye başkanı çok kararlıydı. Dolayısıyla bu kararlılık tuttu ve ayağı kaldırdılar. Sonra tabi bu doğa savaşçıları ve aydınlar köylüleri harekete geçirerek, orman işletmesine yürüyüş yapıldı, ilçe tarıma gidildi. Muğla valiliğine gidildi, üniversiteye gidildi, üniversiteden İbrahim Yokaş geldi, konuşma yaptı. Hatta onun bir ağaç üzerinde konuşması vardır. Prof. Dr. Niyazi Özdemir bilirkişi raporlarını hazırlayan arkadaşlarımızdır. Niyazi Özdemir'in iddiasına göre; suyun kaynağında bardağını daldırıp rahatlıkla içebileceğimiz kalitedir”, A₈ “Yaşam kaynağının kesilmesi insanı bir an bile düşünmeden tepkiselliğe iter. Bu tepkisel kendini spontan bir örgütlülüğe bıraktı. Çevre duyarlılığının öznesiyle oluşan politik bir özne haline geldi. Bu politik özne HES'e karşı mücadeleye yöneltti”, A₁₀ “Bizim gibi aktivist olanlar ile doğanın korunması gerektiğini düşünenlerle köylüler dediğimiz yani burada yaşayan yöre halkı aynı anda bilgilendik. Biz senkronize bir biçimde aynı anda aynı tepkiyi verdik. Kimisi dedi ki imza toplayalım imza toplandı. İnsanlar tek tük kalan anıt ağaçların korunmasını istediler ve eğer biz oradan çıkarsak şirketin oraya gelip gideceğini anladılar. Bu noktada herkes orayı terk etmemenin doğru olacağına karar verdi” ve A₁₁ “Burada çok insanların hayatlarının içinde olan bir yer. Adamların dedesiyle resmi var, babası ölmüş orada resmi, karasıyla evlenmiş, ilk oraya pikniğe gelmişler, hakikaten o adamlar için şaka bir yana duygusal bir anlamı var yani. Bu olmasa ne kaybedeceklerini, olsa ne kaybedeceklerini hakikaten biliyorlar” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Aktivistlere göre yöre halkının HES'i kabul etme veya karşı çıkma gerekçelerinin “suyun önemi” olduğunu düşünenlerden A₄ “Suyunun başında gelip duran bir aradır. Biz suyun derdine geldik şeklinde” ve A₇ “Su çok daha önemliydi. Su olayı farklı birşey. Birincisi onların içme suyu. İkincisi onların hayatı bahçelerini suluyor. Halk farkındaydı. Su onlar için çok önemli. Onlar daha çok hareket etti. Daha çok örgütlendi. Onların hayat mücadelesi var. Ben oranın kadınlarına hayran kaldım. Her şeyde, topyekün oradaydılar. Kadınlar inanılmaz varlıklar. İnanılmaz güçlüler.

Çok başarılılar ve doğaya karşı ilgili olmak lazım. Köylü ilgiliydi. Önce halka bunu inandırman lazım” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Aktivistlere göre yöre halkının HES’i kabul etme veya karşı çıkma gerekçelerinin “şirkete verilmesi” olduğunu düşünenlerden A₃ “Yaz aylarında kendilerine yetemeyen bu suyun, kurumların verdiği izinler doğrultusunda, bir şirket tarafından adeta gasp edilmesi onları sinirlendiriyordu” şeklinde yanıt vermiştir. Aktivistlere göre yöre halkının HES’i kabul etme veya karşı çıkma gerekçelerinin “görüşlerinin alınmaması” olduğunu düşünenlerden A₂ “Kimse onların görüşünü bile almaya gelmemiş, komik fiyatlara bankaya kamulaştırma emrivakisi yapmışlardı, zaten bu bile başlı başına kaile alınmadıkları için onları kızdırmıştı” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, yaşam alanı kodlu yanıtlar verenler, bölge halkının su ile bir bağılıkları olduğunu ifade ederek, suyun ellerinden alındığında sistemin bozulacağını farkına vardıklarından dolayı sahip çıktıklarını söylemektedirler. Suyun önemi kodlu yanıtlar verenler ekosistem ve doğal yaşamın bozulacağını farkında olarak, daha çok su ana temasının onlar için önemli olduğunu vurgulamıştır. Şirkete verilmesi kodlu yanıtlar verenlerde suyu şirket aldığıda artık istedikleri gibi kendi ihtiyaçları için kullanamayacaklarını belirtmişlerdir. Görüşlerinin alınmaması, kişisel bir algı olarak, sularına habersizce sahip çıkılmasından dolayı tepkisel davrandıkları anlaşılmaktadır. Aktivistlerin “Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.27.’de sunulmuştur.

Tablo 4.27. “Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz?” sorusuna aktivistlerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Kendi inisiyatiflerinde	9
Bilgilendirme	6
İkna olma	1
Toplam	16

Tablo 4.27.’ye göre, yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz sorusuna yönelik aktivistlerin 9’unun kendi inisiyatiflerinde, 6’sının bilgilendirme, 1’i ikna olma şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu

çerçevede, yöre halkını HES'e karşı mücadele etmek için "kendi inisiyatiflerinde" olduğunu düşünenlerden A₁ "Yöre halkı, suyun gözünde ağaçların kesilmesi ile kendi inisiyatifleriyle suyun kaynağında beklemeye başlamışlardı. Ortaca ve Dalyan'daki dernekler ile iletişimde bulunarak sivil toplum kuruluşlarından aldıkları destek ile mücadelelerine hukuki anlam kazandırmışlardır. Dolayısıyla daha geniş bir kitleye ulaşmışlar, sosyal medya konusunda destek almışlardır", A₃ "İkna ettik denemez. Önceleri bilmedikleri gerçekleri, resmi ve akademik raporlarda gördükçe olayın ciddiyetini anlamış ve sularına vermemek adına suyun gözünü tutarak nöbete başladılar", A₇ "Farkındaydılar onlar. Öyle bir şey ki su, ikna etmeye gerek kalmadı halkı, çünkü orada kişinin kaynağı su. Ama o emin olamıyor ona ne kadar su verileceğinden" ve A₁₂ "İkna edici yönde ben bir şey anlatmadım. Ne gördüysek onu anlattım. Ne öğrendiysem onu paylaştım. Ne varsa gerçekler onları çıkardık oraya. Daha önce söylenmesi gereken şeylerin hiç söylenmediğini, onlara söylenmediğini ya da halkın bilmesi gereken şeylerin hiç. Dedi ki bu projede şunlar var, şunlar yapılacak şunlar olacak. Şöyle söyleniyor ama bunlara olacak. Şu gösteriliyor ama bu gerçekte bu. Örnekler verdik. Gelin buraya illa katılın diye girmedik, zaten buna fırsat olmadı. Onlar zaten orada çoğaldılar. Sadece bir broşür gördük. Dağıtıldı herkese, evlere. Biz o broşürü gördük. Ve o broşürde yazarların hiç birinin doğru olmadığını gösterdik, kanıtladık. Örnekler verdik. Ondan sonra onların inanıp inanması onlara kalıyor. İnanırlar bize. Şuan belki belli olmuyor ama sanırım 15-20 yıl sonra biraz daha değerlenince anlayacaklar. Karadeniz'deki santrallerden bir kaç fotoğraf koyarak Yuvarlakçay'ın geleceğinin resmi diye burada hiç farklı olmayacak. Çeşitli yerlere onları astık. Ama herhalde inanmışlardı. Onlar gerçek birer örnek. Kendi vadilerine benzeyen kendi ırmaklarına benzeyen bir ırmak aynen ona benzeyen bir set regülatör sonra orada inşaat, herhalde inanmışlardır. Bizim buradaki birinci şansımız Yuvarlakçay direk onların ekmeği idi, aynı zamanda bir ikinci şans Yuvarlakçay ta eskilerden beri de onlar için özel bir öneme sahip o bölge Topgözü bölgesi. Öyle olunca buna izin vermediler. Köy kahvelerinde sunumlar verdik, akşam gündüz o bölgedeki bütün köylerde, gidip sunum anlattık. Tam o sırada firma bir tane broşür hazırlatmış, tek tek adreslere göndermiş, Yuvarlakçay'daki projeyi anlatan neden iyi olacak, kötü olmayacak şeklinde anlatan.

Bizde önce bu projenin zararlarını anlattık. Nasıl imzalandığını, neleri hakikaten çok kötü hazırlanmış raporlarla nasıl imzalar alındığını gösterdik. Biz o konuda yardımcı olduk gösterdik, onların bilemeyeceği, ya da onların kandiğı şeyleri ortaya çıkardık, kendileri karar verdi. Çok kafa yorduk. Her harekette ne yapalım bundan sonra ne yapalım nasıl hareket edelim. Biz de tek tek bütün firma ne söylemişse bir başkası ne söylemişse tek tek bunların nasıl aslında gerçeği yansıtmadığını gösterdik. Herhalde biz şey olarak en fazla yaptığımız şey bir orada sürekli kampta durmaksa, bir ikincisi sürekli bilgilendirdik insanları. Şeyi gördüler yani o su giderse çoğunun aslında işi gidiyor, aşı gidiyor. En koruma altında olan o bölgede görülen su samuru. Farklı bir balık türü var ama Yuvarlakçay'ın Köyceğiz'e dökülen kısmında hatta sadece bir de Rodos'ta var hatırlayamıyorum şimdi, Avrupa birliği onu koruma altına almıştı. Bu konuda araştırma yapan biri bize mesaj atmıştı o konuda bilgilendirdi bizi, sadece Rodos'ta ve Türkiye'de var burada da Yuvarlakçay'da ve Rodos'ta ki Avrupa birliğinden bir fonla koruma altına alınmış burada da aynısını yapmak için. Neden korunması gerektiğini bahsettik. İşin bir sosyal yönü var. Orada insanların bir yaşam alanı, ondan sonra bir doğa açısından önemi var onun o suyun buradan gitmesi herkesin zaten can damarı bir nevi onları gösterdik. Bence çoğunu zaten biliyorlardı. Bilmedikleri bazı şeyler vardı onları öğrendiler. Yuvarlakçay gibi bir yerde su samuru koruma altında, sığla ağacı koruma altında, direk kaynakların üzerine sen şey yapıyorsun anıt ağaçları var e bu ÇED bunları nasıl atlıyor, aynı zamanda doğal sit alanı” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yöre halkını HES'e karşı mücadele etmek için “bilgilendirme” olduğunu düşünenlerden A₂ “Bir akşam köy kahvesine kadın-erkek herkesi çağırdık, geldiler. Onlara HES'in ne olduğunu, ağaçların kesildiğini gördüklerini, bu kesimin tüm yamacı çıplak bırakacağını, sularının borulara hapsedileceğini, artık kullanacak sularının kalmayacağını, çevrilecek olan bu bölgenin de özel mülk olacağını, kimseyi buraya sokmayacaklarını anlatınca bu onların anlamasına yetti zaten. Avukat arkadaş da topluca dava açacağımızı, vekâlet ücreti de almayacağının söyleyince 300 kişi dava dilekçesi imzaladı o anda”, A₅ “Halkın durumu, tepkisiyle karşılaşıldı ama oradaki arkadaşların katılmasıyla, o süreç içerisinde bilgilendirme oldu. HES nedir? Artısı eksisi nedir? Nasıl karşı çıkmak lazım. Daha sonra işin şekli

algılanmaya başlanıyor. Daha sonra oradaki entelektüel arkadaşlardan bilgilenerek, başka yerlerdekini anlatıyor, onları da görüyorlar. Bilinçlenme süreci basit bir boyutunu görmek daha sonra ayrıntılı bir bilinçlenme süreci içerisinde. Sonra bakıyorlar ki kendi dışlarında da buna karşı çıkan insanlar varmış bunu görüyorlar. Onlarda destek vermek istiyorlar”, A₉ “O arada bize gelen ziyaretçilerimiz oldu, destekleyenler oldu. Üniversiteden Genç Tema üyeleri arkadaşlarımız bizleri ziyaret ettiler. Tansiyon aletleriyle geldiler. Örnek çalışma yapıldı. Tansiyon aletlerini ağaçların dallarına tutup, çürük raporu verdiler, çünkü ağaçların çürük olmadığını bildiğimiz için ‘bu ağaçlar çürük değil, bu raporu verenler hasta’ diye basın açıklamamız oldu. Bu arada tema vakfı temsilcisi izinsiz sağlık taraması yapıyor diye hakkımda dava açıldı. Tabi bu bir örnek çalışmaydı. O süreçte hukuk süreci devam ederken her hafta bir etkinlik kararı aldık. O sürdürülebilirlik olması için. Orayı sıcak tutmak adına. Birlikten kuvvet doğuyor. Bu, televizyonlara gazetelere yansıdı. Ama orada esas savaşı kadınlar ve çocuklar kazandı. Yaşlılar kazanmıştır. Kadınların emeği çoktur. Hamile gelinler arabaların önüne yattılar. İş makinelerinin önüne yattılar. Hadi bizi ezin geçin diye” A₁₀ “Biz onlardan daha önce daha fazla bilgiye sahip olup bakın burada böyle bir şey yapılacak şöyle falan demedik, çünkü çok hızlı spontone gelişti. Bizim yaptığımız en faydalı iş bu şey de, aldığımız bilgilerin hepsini herkese yaymak oldu. Yani bize bir bilgi geldiğinde yaymak ve mümkün olduğunca kendi görüşlerimizi de bilimsel temellere dayandırmaktı. Bize dediler ki burada endemik bitkiler var, ağaçlar doğal sit alanında kalıyor, onları filan hep bilim adamlarına sordurduk, gelenler bilim adamları, orman mühendisleri, bu konuda uzmanlaşmış kişiler geldiler burada türleri listelediler bize. Ekip çalışması oldu buradaki. İmza toplandı Beyobası’nda. Tek bir yönetimden çıkma değil de, değişik fikirler uygulandı. Hukuki süreci biz başlattık. Onlar teknik verileri bilmeye bilirler. Onları biz sağladık, nasıl sağladık, ÇED projesinden sağladık. Kurulması planlanan HES’in ne kadar suyu alacağı tribünlerin nasıl olacağını ne kadar güçte elektrik üreteceğini, bunun için nasıl bir inşaat yapılacağını, ne kadar bir kazı yapılacağını, ve biz bunu projeden çıkarıp fiilen gösterdik, kaç metre kazılacak, duvarları ne kadar olacak, bunların hepsini uygulamalı gördük. Sunumlar hazırlandı. Şirketin de bir tanıtım broşürü var, tanıtım broşüründe yazılanları ÇED

projesiyle karşılaştırdık ve gerçeklerle karşılaştırdık. Mesela bu karşılaştırmaları yaparken elektrik mühendisleri odasından bazıları bize yardım etti, Tema'dan bazıları yardım etti, çok insan yardım etti. Herkes bir şekilde bu işin parçası oldu. Sorduğumuz sorular düzgün cevaplar verdiler. Bu şöyle olur. Mesela 3.4 megavatın ne olduğunu biz anlamıyorduk, ne kadar elektrik ürettiğini biz anlamıyorduk, elektrik mühendisleri odası işte bunun böyle küçük bir AVM'nin gündelik harcayacağı bir elektrik olduğunu söyledi bizde bunu anlattık. Sonra toprağın yapısının nasıl bozulacağını anlattık, yer altı sularının nasıl hareketlenebileceğini anlattık, biz de Yuvarlakçay'ın içinde öğrendik. Bu mücadelenin içinde yer altı sularının nasıl hareketlenebileceğini, buranın yapısının buna çok müsait olduğunu, mesela jeologlar geldiler örnek aldılar. Murat uçak mühendisi, mühendislik bölümünü ona bıraktık. Hukukla ben ilgilendim. Bu köylü bu suyun etrafında yaşıyor, gerçek olan bu. Karadeniz'deki mücadeleleri görmek içinde gittim. Ne yapıyorlar, bizim geleceğimiz ne? Hatta keşiflerinde falanda bulundum. Oradaki insanların suyun çevresinde pek yaşamadıklarını gördüm. Ama burada gerçekten tarlasını suluyor, buradan hayvanını suluyor, evindeki suyu o şeyden alıyor, bulaşığını burada yıkıyor. Orada birebir bağlantı yok. Buradaki kadar su günlük hayatın içinde değil. Bu su böyle gidiyor. Bu suyun gittiği bütün köylere gidip orada da sunumlar yaptık. Zeytin alanı, Kavakarası geldi, dinlediler ilgiyle bizi desteklediler. Yuvarlakçay'ın etkisi İztuzu plajına kadar gidiyor. Köyceğiz gölünü oksijenleyen tek kaynak bu. Diğerinin üstünde HES'ler var. Nam Nam artık ölmek üzere gibi bir dengesizlik var, artık çakıl yatağı gibi olmuş. Yuvarlakçay bunu oksijenleyen tek şey. Gerçekten suyun kaybolma gibi bir tehlikesi var. Tek bir su kaynağı da yok burada, 33 tane su kaynağı var onları da tek tek işaretledik, nerelerdeler, kaç tanesi binanın altında kalacak, kaç tanesi dışında kalacak. Kalanlar 2-3 tane filandı hepsi o yapının altında kalacaktı. Başlangıçta şunu biliyorlardı, su hayattır onların için gerçek bir anlamı vardı. Türkiye'nin diğer taraflarındaki olayları da takip ettiler. Başka bir gözden görüyorlar artık. Sadece günlük hayattaki su değil, ülkemiz içinde önemli olduğunu, hayvanlar içinde önemli olduğunu anladılar”, A₁₁ “Bu işi yapan insanların kesinlikle yöre halkıyla uyum göstermesi gerekiyor. Sinevizyon bile yaptık, Okullarda. Belki 50 kere eylem yaptık, çok insanla karşı karşıya geldik. Bir santral 100 saat

çalışıyormuş, öğrendik. Bunlar diyor ki 200 saat çalışacak. Can suyu diyorlar mesela %10 mesela. 100 kişiye iş vereceğiz santral bitince. O santralde en fazla 4 kişi filan çalışacak. Bizim bu Yuvarlakçay hikâyesi büyük bir ihtimalle üniversitelerde ders konusu olarak işlenecek. Şu anda eşi benzeri yok yani bu sürecin” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek için “ikna olma” olduğunu düşünenlerden A₈ “Halk ikna oldu. Hese karşı baki açısı tepkisellikleri değişti. İlk olarak fanzin çıkardık. Okuryazar durumuna baktık. Fanzin çıkarmamız da amaç, halkı bilinçlendirme değil. Uzmanların dikkatini bölgeye çekmekti. Stkları ve demokratik kitle örgütlerini bölgeye çekmekti. HES ile ilgili bir bilgim vardı. Onu oraya aktardım. Gidip birebir köylüyle konuşma oldu. Şunlar olacak bunlar olacak dediğin zaman yok bunlar olmasın. Sonraki süreçte uzmanların dikkatini çekti. Dalyan dernek orada bir çalışma yaptı. Sonrasında bir piknik düzenlendi. Yuvarlakçay bir zafere dönüştü” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, kodlar incelendiğinde, yöre halkı sularının ellerinden alınmasına karşı birlik oldukları görülmektedir. Aktivistlerin çoğu HES’in olumlu ve olumsuz yönleri konusunda örnek HES çalışmaları ile bilgilendirmişlerdir. Olumsuz yönleri üzerinde duran halk, sularına ve yaşam alanlarına zarar geleceği konusunda kendi kararlı duruşlarını göstermişlerdir. Yuvarlakçay bölgesi ile manevi anlamda bağı bulan yöre halkında kadınların mücadelenin öncüleri olduğu görülmektedir. Yuvarlakçay mücadelesinin halkın kendi kararlı tutumu karşısında kazanıldığını düşünen aktivistler, Yuvarlakçay Hikâyesi’nin üniversitelerde ders konusu olarak işlenecek örnek bir zafer olduğu düşünülmektedir.

Aktivistlerin “Bu mücadele size ne kazandırdı?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.28.’de sunulmuştur.

Tablo 4.28.“Bu mücadele size ne kazandırdı?” sorusuna aktivistlerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
İnsanlarla etkileşim	8
Yuvarlakçay	4
Örnek mücadele	4
Toplam	16

Tablo 4.28.'e göre, bu mücadele size ne kazandırdı sorusuna aktivistlerin 8'inin insanlarla etkileşim, 4'ü Yuvarlakçay, 4'ü örnek mücadele şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, bu mücadelenin kazandırdıklarından “insanlarla etkileşim” olduğunu düşünenlerden A₁ “Ben, Yuvarlakçay'ın suyunu ellerimle yudumladığım, insanlarıyla tanıştığım ve kendilerini tanıdığım zaman hayatım değişti. Dünyayı, çevremdeki canlıları, doğanın insanların hayatındaki önemini ve insanlarla etkileşimini daha iyi anladım. Akademik eğitimimde okuduğum tartıştığım sivil direnişin aslında sadece gönülden ve kendiyile ve doğasıyla barışık insanlar ile mümkün olabileceğini gördüm. Suyun kutsallığı burada dini veya popüler bir anlamdan ziyade insanları bir arada tutan ruhani bir karakter taşıyor”, A₂ “Bir kişinin nasıl 3000- 7000-100000-35000000 kişi olabileceğini gösterdiği için diğer yerleri de kurtarabilme ümidi ve büyük bir özgüven kazandırdı, dostluk sevgi ve koca bir doğa aşkı daha kazandırdı”, A₄ “Yuvarlakçay'da bu ayırım kalktığı için, insan olan, burada yaşam bulan buraya değere veren insanlar bir araya geldiğinden dolayı bu başarılıydı”, A₇ “Bana bir şey kazandırdı. İnsanları, köylerimizi yalnız bırakmamak gerektiğini öğrendim iletişimi sağlamak gerektiğini öğrendim”, A₁₀ “Bilinçlendirirken bizde bilinçlendik. Biz birlikte çalıştık birlikte yaşadık, birlikte üzüldük. Bizim belki daha çok teknik bilginiz vardı. İşte benim hukuki bilginiz vardı ne olur ne olmaz doğaya etkisi ne olur, insan hayatına nasıl bir etkisi var falan veya hayvanlara. Ama onların su ile olan kültürü birlikteydi ve ne kadar önemli olduğunu ayrıca anlatmamıza gerek yoktu. Bizim için olduğundan daha fazla önemliydi su onlar için” A₈ “Aslında bir çok şey kazandırdı. İmece usulü halkın bir araya gelebilmesi. Bir duyarlılığın ortaya çıkması sonunda bunun çevre duyarlılığı ile birleştiğini görmek. Şöyle bir durum ben şunu gördüm, belli bir bilinç düzeyine geldikten sonra feyz alabilecekleri örnekleri istediler. Bize örnek gösterin dediler. Bizde örnekleri gösterdik. Fotoğraflarla. Erzurum, Ordu'da, Artvin'de, Türkiye'nin birçok yerindeki HES'leri gösterdik. Fotoğraflarla belgelendiğini, raporları gösterdik. Şu an HES engellendikten sonra bu defa biz kimlere feyz olabiliriz bunu düşünmeye başladılar. Şu an nasıl başka yerlerde engelleyebiliriz, dayanışma ruhunda olabiliriz bunları düşünmeye başladılar” ve A₁₁ “Her çevre hareketinin başarıya ulaşmasının sebebi temelde bundan kaynaklı. Bu işe gönül veren bizim gibi

dışarıdan gelmiş, insanlar o yöreyle uyumlu olacak. Kesinlikle köylüler için içinde olmak zorunda” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Bu mücadelenin kazandırdıklarından “Yuvarlakçay” olduğunu düşünenlerden A₃ “Bir kez daha birlik ve beraberliğin önemini, haklarımızın nasıl savunulması gerektiğinin yolunu bulma becerisini ve tabi ki Yuvarlakçay’ı kazandırdı”, A₁₂ “Bize suyu kazandırdı. Çünkü hala çok güzel Yuvarlakçay. O kitabı yazmamızın sebebi de oydu. Bir anı olsun. Çünkü onu okuduğu zaman o suyun değeri daha iyi anlayacak. Daha farklı bakacak. Bana Pınarköy ile Beyobası’nı kazandırdı, orada güzel dostluklar kazandırdı. Hala güzel bir şekilde, üstelikte yazın. Orada onların yaşam kaynakları olduğu için onlar için daha önemli. Tabi şimdi bu bir deneyim oldu. Yuvarlakçay’daki deneyimimizi İztuzu’na kaydirdik. Hakikaten onu baz aldık. İztuzu hala resmiyet kazanamadı. O zaman daha iyi olacak. Yuvarlakçay’ın ona etkisi var mıdır, evet vardır. Çünkü Yuvarlakçay’da böyle yapmıştık burada böyle yapalım. Bütün bu yaşanılanları anlattığımız gibi kitaplaştıralım bir belge şeklinde olsun, insanlar okur, insanlar kendilerini görür, torunlarına anlatırlar” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Bu mücadelenin kazandırdıklarından “örnek mücadele” olduğunu düşünenlerden A₅ “Türkiye’de Yuvarlakçay mücadelesini konuşuyor. Yuvarlakçay, kazanım elde edilmiş bir olaydır. Eğitici öğretici bir olaydır. Bu örgütlenme olmadan olacak bir şey değil. Birçok noktada öğretici bir mücadele”, A₉ “Halkın özellikle topraklarını tarım alanlarının kurtarılması olarak değerlendiriyorum ben. Hala insanlar orada tarım yapabilecek eskisi gibi kullanabilecekler. Eğer HES projesi olsaydı bu su da tarımda alanları da eskisi gibi olmayacaktı. Suyun yolunu değiştiremeyeceksin. Suyun yolunu değiştirdiğin zaman yok olursun. Halkın birlik beraberlik içinde olmasının önemli olduğunu biz Yuvarlakçay’da gördük. Sonuç olarak Yuvarlakçay, Türkiye’de bir model oldu ona inanıyorum ben. Böyle köylü böyle halk hiçbir yerde yok. Artık STK’ların doğal varlıkları koruma yönündeki çalışmalarında çok önemli hareket ettirmeleri gerekir. STK çok önemlidir. Mihver olmak çok önemlidir” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Aktivistlerden A₆ ise “Öncelikle çay kurtuldu. Köylüler tabi ki de suyunu kurtardılar. Biz ise toplumda daha değerlendik. Öteki sivil hareketler tabi ki de örnek alacaklar bunu. Bu örnek alınacak bir hareket. İnsan ilişkilerimiz değişti. Hayata bakış açımız değişti. Hep birlikte bu özlediğimiz kitap ortaya çıktı. İyi ki biz

bu eylemi kitaplaştırdık. Çünkü bu su dünya var olduğu sürece burada olacaktır. Çünkü müthiş derecede değerli önemli içilebilir su imiş. Türkiye’de diğer hareketlere öncülük yaptı, onları güçlendirdi moral verdi, güç verdi. Ve bu kitabı Yuvarlakçay platformu olarak, Türkiye’de tüm çevre örgütlerine kütüphanelere belediyelere ve ilgilenen kişilere üniversitelere ulaştırmaya çalışıyoruz. Amacımız bu kitap öteki çevre hareketlerine ışık olsun güç olsun. Yalnız burada “Anadoluyu Vermeyoz” diye bir hareket başladı. Berkay bütün Anadolu’ya mesaj verdi, mesaj çok güzeldi köy ağzıyla. Berkay şunu dedi, asla dedi HES’e hayır. Bir insanın vücudunun damarlarının önüne tıkaç koyduğün zaman bütün sistem etkilenir dedi. Bütün sulara yapılan engel o suyu yok eder dedi. Başka enerjilere yönelsinler. Ama sularını önüne tıkaç koyarak o suların doğal akışını doğal dengeyi yok etmesinler dedi. Eylemin dönümleri var, bu çok önemliydi. Bu eylem 100 yıllık bir eylem” şeklinde her üç koda da vurgu yapan bir yanıt vermiştir. Buna göre, aktivistlerin mücadelenin başarılı olmasında öncelikle insanların aynı amaç için inanarak bir araya gelmelerinin önemli olduğu görülmektedir. Aynı zamanda halkın yaşam alanlarında olan Yuvarlakçay suyunun yöre halkı hayatına doğrudan etkisinden dolayı suyun önemli olduğunu söylemişlerdir. Mücadele insanlarla etkileşim boyutu ve suyun geri kazanılması anlamında, örnek alınacak başarılı bir çevre hareketi olduğu söylenmektedir. Halk örgütlenmesi ve kazanılmış bir çevre hareketi olarak, kitaplaştırılan Yuvarlakçay mücadelesinin Türkiye’de bir model olduğu anlaşılmaktadır.

Aktivistlerin “Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller ve fırsatlar sizce nedir” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu soru için, “engeller” ve “fırsatlar” olarak iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu oluşturulmuştur. Bu aşamada “en fazla karşılaşılan engeller” ve “en fazla karşılaşılan fırsatlar”a dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.29.’da sunulmuştur.

Tablo 4.29. “Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller ve fırsatlar sizce nedir?” sorusuna aktivistlerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N	Tema	N
Engeller		Fırsatlar	
Kamu otoritesi	4	Örgütlenme	5
Medya	2	Bilinçlenme	3
Halkın bilgilendirilmemesi	2	Hukuki Süreç	2
Çıkarlar	1	Doğal Kaynak	1
Toplam	9	Toplam	11

Tablo 4.29.’a göre doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller sizce nedir sorusuna aktivistlerden 4’ünün kamu otoritesi, 2’si medya, 2’si halkın bilgilendirilmemesi, 1’i çıkarlar şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engelleri “*kamu otoritesi*” olduğunu düşünenlerden A₂ “*Kamu yönetimi, doğal kaynakları rant, TL veya döviz olarak görme bencilliğinde bulunup gözü döndüğü için, bu dönmüş gözlerin ne uzman görüşü almak için arayış içinde olduğunu ne bu konuda buraların gerçek sahibi olan yöre halkı görmek istediğini düşünüyorum. Karşılaşılan en büyük engel bu durumda rant sahibi ve eşrafının koca egosudur*”, A₅ “*En önemli engel, özel şirketlerden ziyade kamu*”, A₁₂ “*Engel olarak, ne yaparsak yapalım çoğunluk o kadar daha önceden başlarına gelmiş olmasına rağmen, o suyun tamamen oradan gitmesi kaybolması ihtimali var. HES’in hala orada iyi bir şey olacağını düşünenler. Demek ki bu düşünce tarzının olması orada hala bir engel. Orada elektrik üretilecek, o elektrik kendine gelemeyecek. Yazın elektrik çok üretildiğinde demek ki yazın suya çok ihtiyaç duyacak, o santral; ama yazın köylünün de suya ihtiyacı var. Hangisi daha önemli? Elektrik üretecek mi, halkın kullanımı mı. Kimse kimsenin gözünün yaşına bakmıyor. Elektrik üretimi kamu yararı gibi gösteriliyor. Orada yaşayan köylünün HES’ten bir yararı yok. Ama hala bunun olmasının istemesi bu sanırım en büyük engel. Bizim sanırım inanç sistemlerimizle de ilgili. Başımıza gelmeden anlayamıyoruz. Su tutulacak, o su buradan akmayacak, o zaman sonrada tüh mü diyeceğiz” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engelleri “*medya*” olduğunu düşünenlerden*

A₁ “Medya, taraflı asılsız ve alakasız haberler yaparak, Türkiye’nin farklı yerlerinde gece gündüz aynı mücadeleyi veren insanların haberlerini halka taşıyor. Birçok projenin rezervi, yani çalışma süresi 50 yıl. Ancak 12 bin yıl boyunca ayakta kalmış ve daha da ayakta duracak, tarihi ve kültürel turizm açısından ekonomiye çok daha uzun sürelerde katkıda bulunacak Hasankeyf gibi bir çok kentin değeri bilinmiyor. Elektrik ve enerji ihtiyacımız medyanın da güçlü katkısıyla gerektiğinden fazla gösteriliyor, insanlar için içi boş ihtiyaçlar yaratılıyor, ve suyun boşa aktığı, daha fazla elektrik üretimine ihtiyacımız olduğu söylem ve propagandalarıyla bu projeler şehirli nüfuslardan destek alıyor, zaten insanlar Egede Karadeniz’de veya Türkiye’nin her yerinde 1500 metrede, vadilerde, dağların içinde hangi ağaçların yok edildiğini, hayvanların yuvalarından edildiğini, hangi köylerin susuz bırakıldığını veya boşaltıldığını bilmiyor. Sivil Toplum Kuruluşları kendi uzmanlıklarıyla baskın çıkmadıkları zaman devlet kurumlarından destek alamıyor, sadece yaptıkları projeler köstekleniyor, yargı güçleriyle karşı karşıya geliyorlar veya asılsız haberlerle karalanıyorlar”, A₉ “Sen bir yeri kazanacağın zaman bir kere kurumlarla aranı sıcak tutmalısın. Çünkü projeyi iptal edecek olanlar kurumlardır. Medyatik olacaksın, ulusal basına medyaya taşınırsan olay duyulur” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engelleri “halkın bilgilendirilmemesi” olduğunu düşünenlerden A₁ “Bölgede bir proje için izin verileceği zaman bölge halkları yeterince bilgilendirilmiyor” ve A₃ “Bölge halkına sorulmadan, masa başı kararların verilmesi her zaman sorunlara yol açmıştır. Bir bölgeyi en iyi tanıyan kişiler orada yaşayan yöre halkı ve STK’lardır. Danışılmadan, tartışılmadan verilen kararlar, bölgenin acımasızca talanına yol açmakla kalmayıp, bölgedeki yaşayan yöre halkının bu güne kadar sürdürdükleri yaşam şekillerinin bozulmasına sebep olmakta” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engelleri “çıkarlar” olduğunu düşünenlerden A₁ “Doğal kaynakların kullanımı için yapılacak projelerde kapsamlı Çevre etki Değerlendirme raporları yapılmıyor. Maalesef akademisyenlerimizin bazıları rüşvet alarak asılsız raporlar yazıyorlar. Mücadeleler hukuki süreçlere taşınmasına ve birçok proje durdurulma kararıyla iptal edilse de, bu kararlar

uygulanmıyor ve yeterince denetleme yapılmıyor. HES'ler, maden veya nükleer santrallerin ülke ekonomisine getireceği katkı olduğundan fazla gösteriliyor” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, kamu kurum ve kuruluşlarının şirketlerle birlikte enerji ihtiyacından yola çıkan düşüncelerini birleştirerek doğal kaynaklar üzerinde yatırım anlaşmaları yaptıkları anlaşılmaktadır. Bu süreç içerisinde bilgilendirilmeyen halkın bilgilendirilmediği görülmektedir. Medyanın ise çevre hareketleri ve sivil mücadelelerde taraflı ve asılsız haberleri olduğu düşünülmektedir. Tablo 4.32.'ye göre, doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan fırsatlar sizce nedir sorusuna aktivistlerden 5'inin örgütlenme, 2'si doğal kaynak, 2'si hukuki süreç, 1'i bilinçlenme şeklinde kodlanan yanıtlar vermişlerdir. Bu çerçevede, doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan fırsatların “örgütlenme” olduğunu düşünenlerden A₇ “Sivil toplum örgütleri bu yönde örgütlenip herkes bir köye sahip çıksa. O da güzel bir çalışma olur. Sivil toplum kuruluşları daha aktif olmalı” A₄ “Fırsatlar bir araya gelip, her taraftan herkes bir bütün olarak burada durduğu an. Gerçekten gelen ilgilene duyarlı olan insan buraya gelip, hep birlikte olduk”, A₇ “Sivil toplum örgütleri bu yönde örgütlenip herkes bir köye sahip çıksa. O da güzel bir çalışma olur. Sivil toplum kuruluşları daha aktif olmalı” ve A₁₂ “Koruma adına beraber olduk en büyük fırsat insanların o kaynağı böyle bir problemden sonra daha bir koruyucu hale gelmesi bu benim için en büyük fırsat Yuvarlakçay için. Şimdi o su daha çok değerli o insanlar için. Kimle konuşursan konuş şuan yine olsa yine koruruz diyorlar. Ben ona inanıyorum samimi olduklarını düşünüyorum” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan fırsatların “bilinçlenme” olduğunu düşünenlerden A₂ “Şeffaf olup katılımcılık ilkesi uygulansa, bu durumda uzmanlar, bilim insanları bir STK oluşturup, yöre halkını bilinçlendirme projeleri yaratsa, bu da kamu yönetimi tarafından desteklense, bu yöre halkı ne zehir kullanır, ne hormon, ne suyu hunharca harcar, ne ağaç keser, ne anız yakar, ne de nehir ıslah çalışması gibi zararlı bir çalışmaya dahil olur, ne üç kuruşa toprağını, suyunu, çocuğunu, geleceğini satar ne de bunların hepsini yapmaya çalışana oy verir. Bu durumda doğa da lokum gibi korunur”, A₈ “Burada öncü meselesi var. Öncü halk olabilir neden olmasın ama

burada STK'lara görev düşüyor. Bilinç düzeyi eğitimi verilmeli. Bilinç düzeyi eğitildikten sonra öncülük spontan bir şekilde halka bırakılır” ve A₉ “Önemli olan bilgilendirmek, insanları harekete geçirmek tabi bunu yaparken de yasal olarak yapmak. Kurumlarda hata yapabilir biz hep bunu savunduk. Bir kez daha gelinsin, bir kez daha görülsün. Bir kez daha halkın görüşü alınsın. Önemli olan birilerinin inandığı yanlışı onlara da kabul ettirmek” şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan fırsatların “hukuki süreç” olduğunu düşünenlerden A₁₀ “Bizde her yaptıkları işleme bir dava açtık. 17-18 tane davamız vardı. Bunlardan 15 ini falan kazandık. 2 tanesini de kaybettik. Dedi ki bunlar idarenin görüşüdür, görüş olduğu içinde dava açılacak işlem değildir. 2 tane de imar planında ret çıktı. Sonra mahkeme heyeti geldi. Keşif yaptı. Keşifteki gelen rapor bizim lehimizeydi. Olumlu rapordu. O olumlu raporla yürütmeyi durdurma gelince zaten şey yaptık, olumlu karar geldikten sonra zaten nöbet bitti. Kurumlara karşı nasıl tavır alabileceklerini nasıl dava açabileceklerini, kazanıp kazanamayacaklarını onları bilmiyorlardı. Nasıl organize olunabilir filan. Onlar olmasaydı bizde pes ederdik” ve A₁₁ “Asıl temel avantajda oradaki yerel insanlarla çoğumuz iyi veya kötü daha önceden az veya çok ilişkimizin olmasıydı. Biz kendimiz zaten yerel insan olduğumuz için, o yüzden zaten oradaki insanlar bize çok yadırgayarak bakmadı. Bizim gibi insanların katkısı olmadan böyle bir şeyin başarılması imkânsız yani. Bu çok açık. Köylülerin desteği olmazsa bir şey olmazdı. Bu süreçte elinizde yasal dayanağınızın olması lazım. Sağlam bir hukuki zeminin olması lazım. Oraya devletten birisi geldiğinde mesela kaymakam çünkü elinde yasal bir dayanak var bu ağaçlar kesilmiş bunlar anıt ağaç bunlar suç, mahkemeyi yürütmeyi durdurma, bunlarda sizin meşru olmanızı sağlıyor. Yasal dayanaktan yoksun, hukuki mücadeleden yoksun bir çevreci harekette aslında çok da işe de yaramıyor. Devletin bütün kuralları kanunları değiştirilebilir bunu anladılar” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan fırsatların “doğal kaynak” olduğunu düşünenlerden A₁ “Eğer doğal kaynaklar halkın yararına, doğayı ve insanların sosyo-ekonomik yaşamını gözetecek şekilde yaratılsaydı bir fırsat olabilirdi” şeklinde yanıt vermiştir. Buna göre, görüşmeye katılan aktivistlerin doğal

kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılan fırsatları, süreç içerisinde gördüklerini değil, ancak olması gerekenler şeklinde sundukları görülmektedir. Bu görüşlere göre, mücadelenin başarıya ulaşabilmesi için, doğal kaynaktan doğrudan yararlanan bölge halkının bütün olarak birlikte olması gerektiği anlaşılmaktadır. Aynı zamanda bölge halkına maddi ve manevi anlamda destek olacak çevreye duyarlı bireylerin katılımının ve örgütlenmesinin önemli olduğu vurgulanmaktadır.

Yuvarlakçay HES mücadelesine katılan yerel yöneticiler ve bilim insanları sürecin bütün aşamalarında olmamaları nedeniyle demografik bilgileri araştırılmamıştır. İkincil paydaş olan yerel yöneticiler ve bilim insanlarıyla yapılan görüşmeler aşağıda sunulmuştur.

4.1.3. Yerel Yöneticiler ile Gerçekleştirilen Görüşmeye İlişkin Bulgular

Yerel yöneticilerin “Daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.30.’da sunulmuştur.

Tablo 4.30. “Daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı?” sorusuna yerel yöneticilerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Yer aldım	-
Yer almadım	3
Toplam	3

Tablo 4.30.’a göre, daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı sorusuna yerel yöneticilerin 3’ünün de yer almadım şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, daha önce çevreci hareketlerde “*yer almadım*” şeklinde olduğunu düşünen yerel yöneticilerden Y₁ “*Yok öyle bir çevreci hareket içerisinde yer almadım ama yaşamımızın gereği her türlü toplumsal faaliyetin içindeydim*”, Y₂ “*Hayır, yer almadım*” ve Y₃ “*Daha önce böyle bir mücadele içerisinde bulunmamıştım*” şeklinde yanıtlar verdikleri görülmektedir. Buna göre, Yuvarlakçay

mücadelesi, yerel yöneticilerin ilk çevre hareketi deneyimleri oldukları anlaşılmaktadır.

Yerel yöneticilerin “Başlangıçta sizce yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı? Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu olarak örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu aşamada “yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı” ya dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.31.’de sunulmuştur.

Tablo 4.31.“Yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı?” sorusuna yerel yöneticilerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Karşı çıkma	3
Toplam	3

Tablo 4.31.’e göre, yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı sorusuna yerel yöneticilerin 3’ünün de karşı çıkma şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, yöre halkının HES’e karşı tutumunun “karşı çıkma” olduğunu düşünen yerel yöneticilerden Y₁ “Hes adı altındaki katliam bizi ciddi şekilde rahatsız etti. Halk ilk başta, mesela Pınarköy muhtarı ilk başta karşı çıktı”, Y₂ “Kadınlar orayı beklediler, kimseyi sokmadılar. Başarı kadınların önderliğinde oldu. Yargı buraya HES yapılacak deseydi bile halk bunu yaptırmazdı” ve Y₃ “Bu iş böyle olmayacak dedik, herkes grup grup toplandı. Burayı size vermeyeceğiz gibisine davalar açıldı” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan yerel yöneticilerin yanıtları incelendiğinde, halkın HES’e kesinlikle karşı oldukları anlaşılmaktadır. Ayrıca mücadele sürecinde, kadınların ön sıralarda yer almasından dolayı başarının geldiği vurgulanmaktadır.

Yerel yöneticilerin “Başlangıçta sizce yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı? Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu soru için, “yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı” ve “hangi gerekçelerle kabul

ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” olarak iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu oluşturulmuştur. Bu aşamada “hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı” ya dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.32.’de sunulmuştur.

Tablo 4.32. “Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı?” sorusuna yerel yöneticilerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Suyun önemi	2
Yaşam alanı	1
Toplam	3

Tablo 4.32.’e göre, hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı sorusuna yerel yöneticilerden 2’sinin suyun önemi, 1’i yaşam alanı şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, kabul etme veya karşı çıkma gerekçelerinin “suyun önemi” olduğunu düşünenlerden Y₁ “*Müracaat edipte benim su kullanıp hakkım yok diye, dilekçe vermişti. Daha sonra projenin yanında yer aldı. Zeytin alanı’nın 500 litrelik su kullanım hakkı projenin içinde yoktu. Halkın sahiplenmesi olmadan bu iş sonuca gitmezdi. Bu bir yaşam kaynağımızdır*” ve Y₂ “*Halkın, çayın önüne bent kurulunca suyun başka mecraya gideceği konusunda endişeleri var*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Kabul etme veya karşı çıkma gerekçelerinin “yaşam alanı” olduğunu düşünenlerden Y₃ “*Oradaki ağaçlar kesilince biz ayaklandık*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, yöre halkının sularını kaybetme gerekçeleri ve suyun onlar için bir yaşam kaynağı olmasından dolayı karşı çıktıkları vurgulanmaktadır. Aynı zamanda HES yapılması planlanan bölgede ağaçların kesilmesi ile yöre halkının yaşam alanına müdahale olduğu anlaşılmaktadır.

Yerel yöneticilerin “Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.33.’de sunulmuştur.

Tablo 4.33. “Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz?” sorusuna yerel yöneticilerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Bilgilendirme	2
İkna etme	1
Toplam	3

Tablo 4.33.’e göre, yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz sorusuna yerel yöneticilerden 2’sinin bilgilendirme, 1’i ikna etme şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere “bilgilendirme” olduğunu düşünen yerel yöneticilerden Y₁ “*Bunu anlattık biz. Bunun alternatifleri var. İlle de bu suyun şekilde olması gerekmiyor. Buradaki mesela 50 yıllığına suyun kullanım hakkını almaktır. Süreç içerisinde de halk sahiplendi*” ve Y₃ “*Davayı açan avukat bu durumdan daha önce bir dernek kurmuşlar, haberdar olmuş, böyle şeyleri takip ettikleri bir dernekleri varmış. Bizim her gittiğimizde orada bizi bilgilendirdiler, arkadaşlar bu davayı açtık, şunu yaptık, bu aşamadayız diye*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere “ikna etme” olduğunu düşünen yerel yöneticilerden Y₂ “*Belediye başkanına, şirketin sahibine, halkın endişeleri var diğer köylülerle bizim halkı toplayalım, fikirlerini alın, onlara deyin ki bizim böyle bir projemiz var ikna edin onları dedim. Aktivistler, Bilinçli, duyarlı, donanımlı insanlar oldukları için ister istemez halkı yönlendirmede de başarılı oldular*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, yerel yöneticilerin HES projesini yöre halkına anlatarak karar verme süreçlerine katkıda buldukları görülmektedir. Aynı zamanda HES yapılması planlanan bölgede yaşayan bir diğer yerel yönetici ise süreç içerisinde kendisinin de diğer bölge halkı ile aynı anda bilgi sahibi olduğu anlaşılmaktadır.

Yerel yöneticilerin “Bu mücadele size ne kazandırdı?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.34.’de sunulmuştur.

Tablo 4.34. “Bu mücadele size ne kazandırdı?” sorusuna yerel yöneticilerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Kişisel	2
Yuvarlakçay	1
Toplam	3

Tablo 4.34.’e göre, bu mücadele size ne kazandırdı sorusuna yerel yöneticilerin 2’sinin kişisel, 1’i Yuvarlakçay şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, bu mücadelenin kazancının “*kişisel*” olduğunu düşünenlerden Y₁ “*Yaşadıklarınızı elde ettik. Sen ne görüyorsun bir aydan beri geliyorsun orada, insanlarla konuşuyorsun. Sadece su görmeyen de öte, insanların bizimle ilgili bir teveccülünü gördün bundan daha güzel bir kazanç olur mu? Yuvarlakçay bugün akıyorsa biz orada ilçenin belediye başkanı olarak durmasaydık orada o mücadele sürmezdi. Başarılı bir mücadele dik duruştan geçer*” ve Y₂ “*Köylüler özgüvenlerini kazandılar, bugün gelseler yine aynı ruhla devam ederiz dediler. Taş ocağı açılmaya kalkılsa da halk yine aynı tepkiyi gösterir, o duyarlılığı gösterirler*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Bu mücadelenin kazancının “*Yuvarlakçay*” olduğunu düşünenlerden Y₃ “*Bu suyu kazanmak bizim için çok önemliydi, hatta hala şükür duası yapıyoruz. Bu su bizimdi, bizim gürül gürül sularımız var, suyumuz gitcek diye aklımızın ucundan geçen bir şey yoktu. Ama gerçekten dedik ki su gittiği zaman biz ne yaparız diye düşünceler çok oldu. Ama biz suyun değerini normalde de bildiğimiz için, gitmemesi için de çok mücadele verdik*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, Yuvarlakçay mücadelesinde ilçe belediye başkanı kendi katkısının halk tarafından övgü ile dönmesinden hoşnut olduğu görülmektedir. Aynı zamanda yöre halkının kendisi de mücadeleyi kazanmış olmaktan dolayı cesaretlenmiş oldukları görülmektedir. Bu cesaret ve özgüven duygusu ile aynı tepkiyi verecekleri söylenmektedir. Yuvarlakçay’ın kazanıldığının önemli olduğunu düşünen yerel yönetici, sularının değerini bildiklerini ve çok mücadele ettiklerini vurgulamaktadır.

Yerel yöneticilerin “*Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller ve fırsatlar sizce nedir*” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek aşağıda sunulmuştur. Bu soru için,

“fırsatlar” ve “engeller” olarak iki seçenek şeklinde iki ayrı kod tablosu oluşturulmuştur. Bu aşamada “en fazla karşılaşılan engeller” e ve “en fazla karşılaşılan fırsatlar” a dair verilen yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.35.’de sunulmuştur.

Tablo 4.35. “Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller ve fırsatlar sizce nedir?” sorusuna yerel yöneticilerin verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N	Tema	N
Engeller		Fırsatlar	
Kamu otoritesi	1	Doğal Kaynak	1
Toplam	1	Toplam	1

Tablo 4.35.’e göre, doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller sizce nedir sorusuna yerel yöneticilerden 1’i kamu otoritesi şeklinde kodlanan yanıt vermiştir. Bu çerçevede, doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesindeki engellerin “*kamu otoritesi*” olduğunu düşünenlerden Y₁ “*Engeller zaten bürokratik engeller vardı. Jandarma baskısı vardı. Valisinden en alt kademeye kadar engel çoktu. Ama fırsat derken, bize bir fırsat sunulmadı. Belediye başkanlığı süresinde bana kimse fırsat sunmadığı için işleri ben kendim yaptığım için*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, yerel yönetici, kendisi de kamu içerisinde üst düzeyde yer almasına karşın, çevre hareketinde bireysel rol aldığı anlaşılmaktadır. Tablo 4.28.’ya göre, Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan fırsatlar sizce nedir sorusuna yerel yöneticilerden 1’i doğal kaynak şeklinde kodlanan yanıt verdiği görülmektedir. Bu çerçevede, doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan fırsatları “*doğal kaynak*” olduğunu düşünenlerden Y₁ “*Sonuçta elbette o suyun oradan akmasıyla yaşadığı çevrede bir yeşilliğin devamı noktasında bir fırsat elde etmiş olduk. Doğaya o suyu akar bir şekilde bırakmamız bizim için bir fırsat yani*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Buna göre, görüşme yapılan yerel yöneticinin fırsatı, mücadelenin sonuç elde ettiği kazanç olarak değerlendirdiği anlaşılmaktadır. Bu elde edilen kazancı, Yuvarlakçay’ın özgülürce akması olduğunu vurgulamaktadır.

4.1.4. Bilim İnsanları ile Gerçekleştirilen Görüşmeye İlişkin Bulgular

Bilim insanlarının “Daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.36.’da sunulmuştur.

Tablo 4.36. “Yuvarlakçay bölgesi ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmakta mıdır? Bölge ile ilgili nasıl çalışmalar yapılmıştır?” sorusuna bilim insanlarının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
HES Raporu	1
Su kalitesi	1
Lisans çalışması	1
Toplam	3

Tablo 4.36.’ya göre, Yuvarlakçay bölgesi ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmakta mıdır? Bölge ile ilgili nasıl çalışmalar yapılmıştır sorusuna bilim insanlarından 1’i HES raporu, 1’i su kalitesi, 1’i lisans çalışması şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay bölgesi ile ilgili yapılan çalışmaların “HES raporu” olduğunu düşünenlerden B₁ “Yuvarlakçay’da şöyle bir şanssızlıkta var, 2 üniversite hocasının Yuvarlakçay’da hes yapılması yönünde raporu var” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay bölgesi ile ilgili yapılan çalışmaların “su kalitesi” olduğunu düşünenlerden B₂ “Yuvarlakçay’da özellikle 1996 yılından itibaren su kalitesi çalışmalarında bulunduk. Suyun kaynağından başlayarak Köyceğiz gölü’n den itibaren belirli istasyonlar seçtik. Oralarda su kalitesi çalışmaları yaptık. Beyobası’n dan narenciye bölgesi oldukça fazla. Maalesef orada fazla miktarda kullanılan tarımsal ilaçlar, Yuvarlakçay’a katılarak suyun kalitesini bozmaktadır. Bu konuda halkımıza eğitim verdiğimiz halde, halkımız maalesef bilinçli olarak tarım ilacını kullanmamaktadır. Kullanılan ilaçlar Yuvarlakçay’a karışmakta ve oradan Köyceğiz gölüne ulaşmaktadır. Bu da tabii ki suyun kalitesini bozmaktadır. Bu konuda zaman zaman çalışmalar yaptık ve elimizde belli bir data bilgisi var. Suyun kaynağından başlayarak Köyceğiz gölüne ulaşana kadar geçmiş yıllara göre su kalitesinin çok iyi olmadığını görmekteyiz. Kaynağında suyu içebilirsiniz” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay bölgesi ile ilgili yapılan çalışmaların “Lisans çalışması”

olduğunu düşünenlerden B₃ “Yuvarlakçay gerçekten Köyceğiz gölünü besleyen önemli çaylardan birisi. Bu konuda Prof. Dr. Nilgün Kazancı ve ekibi, onlar çalışma yaptı. Daha sonra ben lisans bitirme çalışması yaptırıldı. Oranın balıklarını inceledim. Çok kaliteli. İçinde yaşayan organizmalar, böcek larvaları var. Önemli bir akarsu” şeklinde yanıt vermiştir. Buna göre, görüşmeye katılan bilim insanlarının yanıtlarından Yuvarlakçay’ın suyunun içme kalitesinde ve bölge ekosistemini besleyen bir kaynak olduğu anlaşılmaktadır. Aynı zamandan Yuvarlakçay ile ilgili HES yapılabilir raporunun da olduğu vurgulanmıştır.

Bilim insanlarının “Yuvarlakçay bölgesinin ekosistemi hakkında bilgilendirebilir misiniz?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.37.’de sunulmuştur.

Tablo 4.37. “Yuvarlakçay bölgesinin ekosistemi hakkında bilgilendirebilir misiniz?” sorusuna bilim insanlarının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
İnsan tehdidi	3
Alabalık çiftliği	2
İçme suyu	2
Toplam	7

Tablo 4.37.’ye göre Yuvarlakçay bölgesinin ekosistemi hakkında bilgilendirebilir misiniz sorusuna bilim insanlarından 3’ünün insan tehdidi, 2’sinin alabalık çiftliği, 2’sinin içme suyu şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay bölgesinin ekosisteminin “*insan tehdidi*” olduğunu düşünenlerden B “Orada özel bir alabalık çiftliği var, tarımsal faktörler var, insan odaklı faktöründen dolayı o suyun içilme özelliği bozulmaktadır”, B₃ “Tabi ki bu önemli akarsu insan tehdidiyle, kirlenme tehlikesi altında” ve B₄ “alabalık üretim tesisi bu suyu kullanıyor. Bir de elektrik santrali kurmuş. Buradan itibaren çeşitli lokantaların baskıları altında kirlilik başlıyor. Köyceğiz Gölü’ne ulaşınca hayli kirlenmiş oluyor” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Yuvarlakçay bölgesinin ekosisteminin “alabalık çiftliği” olduğunu düşünenlerden B₃ “Orada 100 tonluk balık çiftliği var. O balık çiftliği tarafından kullanılıyor. Bundan ekonomik olarak istifa ediliyor. Akarsuyun yatağında yeteri kadar su bırakılması lazım. Ben her sene öğrencilerimi orada

araziye götürdüm. Orada öğrencilerime gösterdim. Suyun içindeki organizmaları, canlıları, suyun kalitesini. Yukarıya çıkmak imkansız zaten, o kadar güzel ki. Gözüne çıkmak kolay değil. Ama insanlarımız maalesef buldukları gibi bırakmıyorlar. Pikniğe gidiyor çöpünü her şeyini orada bırakıyor” şeklinde yanıt vermiştir. Yuvarlakçay bölgesinin ekosisteminin “içme suyu” olduğunu düşünenlerden B₁ “Kaynağında suyun sıcaklığı yaz kış 16 derecedir. Oldukça güzel bir su kalitesidir. Çünkü dağlarda sulara eklenen yağmur sularının da katkısı var. Bu anlamda kaynağında içilir, kaynaktan sonra içilme kalitesi bozulmaktadır. Birde yaz aylarında mevsime bağlı olarak su kurumaktadır” ve B₃ “Yuvarlakçay oldukça stabil, oldukça iyi kalite, oldukça temiz bir içme ve kullanma suyu. Ama oraya bir baraj HES yapıldığı takdir de, oradaki akarsu ekosistemi göl ekosistemine değişir. Tabi orada canlılar yaşıyor. Ama bu bahsettiğimiz canlılar yaşamaz. HES bir betonlaşmadır, akarsu bir yapılaşmadır. Hızlı akan yerde insan bile yüzemediğine göre, bu böcekler ne yapacak aşağı doğru gidecek. Onların evleri gidecek. Habitatı gittiğimiz zaman orada bulmamız lazım, orada bulamıyorsak habitatı yok olmuştur” şeklinde yanıt vermişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan bilim insanlarından bazılarının birden fazla koda vurgu yaptıkları görülmektedir. Bilim insanları, Yuvarlakçay ekosisteminin balık çiftliği ve insan odaklı kaynaklardan etkilendiğini söylemektedirler. Aynı zamanda Yuvarlakçay ekosisteminde HES yapıldığı takdir de birçok canlının yaşamının etkileneceğini söyleyen bilim insanları suyun içme suyu olduğunu vurgulamışlardır.

Bilim insanlarının “Yuvarlakçay bölgesinde endemik tür bulunmakta mıdır?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.38.’de sunulmuştur.

Tablo 4.38. “Yuvarlakçay bölgesinde endemik tür bulunmakta mıdır?” sorusuna bilim insanlarının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Endemik tür	3
Koruma	2
Toplam	5

Tablo 4.38.'e göre, Yuvarlakçay bölgesinde endemik tür bulunmakta mıdır sorusuna yerel yöneticilerin 3'ünün endemik tür, 2'sinin koruma şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay bölgesinde “endemik tür” olduğunu düşünenlerden Y₂ “*Endemik var. Onunla ilgili özelliğe, çevre korumanın açmış olduğu bir ihale ile. Fethiye'den Gökova'ya kadar bir çalışma yaptılar. Endemik olanlar var. Nesli tükenmekte olanlar var. Özellikle Köyceğiz, Yuvarlakçay olduğu bölge tamamıyla özel çevre koruma altında olan bölge. Siz orada yapılanma izni almadan yapılaşma gibi bir şey yapamazsınız. Mutlaka kurumlardan izin alacaksınız*”, Y₃ “*Mutlaka Sandras dağının eteklerinde bitki bakımında endemik türler vardır. Hayvan bakımından, endemik türlerin incelenmesi lazım. Yeni bir tür olması lazım. Yeni böcek çeşidi larvalara göre yapmak oldukça zor. Hayvanlardan orada endemik tür olup olmadığını tam detaylı bir araştırma bize gösterir. Orada yaşaması muhtemel endemik türler olabilir*” ve Y₄ “*Çayda bulunan kırmızı benekli dere alabalığı yok olacaktı. Direniş olumlu sonuç verdi. Bilirkişi raporlarını da mahkeme dikkate alarak santral yapımını durdurdu*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yuvarlakçay bölgesinde “koruma” olduğunu düşünenlerden Y₂ “*Yuvarlakçay olduğu bölge tamamıyla özel çevre koruma altında olan bölge. Siz orada yapılanma izni almadan yapılaşma gibi bir şey yapamazsınız. Mutlaka kurumlardan izin alacaksınız. Bunun da merkezi Ankara'dır. İnsanların bu konuda duyarsızlığı hat safhada. Yaptırım gücünüz çok fazla yok. Hep para kazanma hırsı, her geçen gün doğayı yok etmektedir*” ve Y₄ “*Özel Çevre Koruma Kurumu bölgesi içine alınmış üstelik. Yani koruma altında olması gerekirken, ekosistem bozulacak, endemik bitkiler kaybolacak, vadi şekil değiştirecek. Yazık değil mi bu doğaya. Tekrar ediyorum. Başka bir ülkede olsa böylesine bir güzelliği bırakın bozmayı, daha da güzelleştirmek veya en azından öyle kalmasını sağlamak için burayı milli park yaparlar. Türkiye'de pek çok milli park vardır. Bir kısmını gördüm. Yuvarlak çay birinci sıraları alır*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Buna göre, bilim insanları Yuvarlakçay bölgesi'nin endemik türlerin varlığını vurgulamaktadırlar. Aynı zamanda özel çevre koruma altında yer aldığı bilinen bölgenin milli park statüsünde yer alabilecek ekosisteme sahip olduğu anlaşılmaktadır.

Bilim insanlarının “Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES’in etkileri neler olacaktı?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.39.’da sunulmuştur.

Tablo 4.39.“Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES’in etkileri neler olacaktı?” sorusuna bilim insanlarının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Ekosistem	4
Ekonomi	2
Toplam	6

Tablo 4.39.’a göre, Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES’in etkileri neler olacaktı sorusuna bilim insanlarından 4’ünün ekosistem, 2’sinin ekonomi şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES’in etkilerini “*ekosistem*” olduğunu düşünenlerden Y₁ “*Orada insanlara neler olabileceğini anlattım. Mesela orada 2 kere suyun üzerinde toprağın üzerinde ben konuşma yaptım. Sonuçları ne olacak. Mesela suyun yönünün değiştirilmesinin ekosisteme etkileri, onların yaşamını nasıl etkileyeceği, daha önemlisi Yuvarlakçay daha aşağıda Köyceğiz gölü civarında sulamaya da katkısı var. Tabi onların tamamen yok olması tehlikesi var*”, Y₂ “*Doğal kaynakların hızla korunması, bununla ilgili gerekirse kanunlar çıkartılıp, doğayla barışık ve dengeli bir sistemle yapmak lazım. Yapacağınız her türlü çalışma ister baraj ister HES olsun, doğayla barışık olacak. Bunu yapmadığında doğa isyanlara uğrar*”, Y₃ “*Yuvarlakçay’da zincirin halkası kopabilir. Zincirin halkası koptuğu zaman orada ekosistem yavaş yavaş, canlılar biyolojik çeşitlilik yok olabilir. Orası doğal bir alan hidroelektrik santral yapıldığı zaman, bunlar can suyuna dikkat etmiyorlar. Nereye baktysam hes o bölge için biraz lüks gibi geliyor. 20 km civarında olması lazım Yuvarlakçay’ın uzunluğunun. Buradaki santralin direk göle yapılması imkânsız. Buradan suyu alacaklar belli havzada biriktirecekler. Oradan suyu yüksekte bırakacaklar. Burada birçok canlının yok olması demek*” ve Y₄ “*Ekosistem bozulacak, endemik bitkiler kaybolacak, vadi şekil değiştirecek. Yazık değil mi bu doğaya*” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan

HES'in etkilerini "ekonomi" olduğunu düşünenlerden Y₁ "Dolayısıyla onları tarımsal yaşamını daha çok etkileyecek. Tabii turistik etkisi de var. Onu da göz ardı etmemek lazım" ve Y₃ "Can suyu gidecek. Oradaki balık üretimi de gidecek. Hes santrali büyük bir set olacak. Belli bir alan kuruyacak" şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan bilim insanları Yuvarlakçay'a HES yapıldığı takdirde suyun yön değiştireceğini vurgulayarak, doğal dengenin bozulacağına dikkat çektikleri görülmektedir. HES etkilerini ekonomi açısından değerlendiren bilim insanları, HES yapıldığı takdirde bölgeye gelen turist sayısının olumsuz etkileneceğini ve Yuvarlakçay'daki balık üretiminin de olumsuz etkileneceğinden bahsettikleri anlaşılmaktadır.

Bilim insanlarının "Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'e yöre halkının tutumu nasıldı?" sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.40.'da sunulmuştur.

Tablo 4.40. "Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'e yöre halkının tutumu nasıldı?" sorusuna bilim insanlarının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Mücadele	2
Eğitim	2
Toplam	4

Tablo 4.40.'a göre, Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'e yöre halkının tutumu nasıldı sorusuna bilim insanlarından 2'sinin mücadele, 2'si eğitim şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'e yöre halkının tutumunun "mücadele" olduğunu düşünenlerden B₃ "İyiydi. Halk mücadele etti o yüzden HES şu anda kaldırıldı" ve B₄ "Köyceğiz Belediyesi başkanı, yöre halkı karşı çıktı. Büyük mücadele verildi. Aylarca direniş sürdü. Direniş olumlu sonuç verdi" şeklin yanıtlar vermişlerdir. Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'e yöre halkının tutumunun "eğitim" olduğunu düşünenlerden B₁ "Halka sonuçları ile ilgili bilgilendirme yaptık. Üniversitenin katkısı çok oldu. Öğrencilerde oraya dâhil oldu. Hepsini birlikte değerlendirmek lazım. Bunların hepsi bir araya getirilirse zaten başarıya ulaşma şansı var. Orada

insanlara neler olabileceğini anlattım. Mesela orada 2 kere suyun üzerinde toprağın üzerinde ben konuşma yaptım. Sonuçları ne olacak. Halkın bilinci olmasaydı bu kadar başarılı olmazdı. Halk da bilinçliydi” ve B₂ “Genel de halkın tepkisi çok farklı. En büyük sıkıntımız halka daha fazla nasıl ulaşabiliriz. Halk bu konulara genel de çok duyarız” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Buna göre, görüşmeye katılan bilim insanları yöre halkının HES yapımına karşı çıkararak mücadele ettiklerini söylemektedirler. Bilim insanlarının yanıtlarına göre, halkı HES’in sonuçları ile bilgilendirmeleri sonucunda, halkın bilinçli hareket ettiği anlaşılmaktadır.

Bilim insanlarının “Doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilebilmesi için görüşleriniz nelerdir?” sorusuna verdikleri yanıtların tematik dağılımı ve oranları örneklendirilerek Tablo 4.41.’de sunulmuştur.

Tablo 4.41. “Doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilebilmesi için görüşleriniz nelerdir?” sorusuna bilim insanlarının verdiği yanıtların dağılımı

Tema	N
Koruma	2
Medya	1
Bilinç	1
Toplam	5

Tablo 4. 41.’e göre, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilebilmesi için görüşleriniz nelerdir sorusuna bilim insanlarından 2’sinin koruma, 1’i medya, 1’i bilinç şeklinde kodlanan yanıtlar verdikleri görülmektedir. Bu çerçevede, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilebilmesinde “koruma” olduğunu düşünenlerden B₃ “Yuvarlakçay bütün akarsu boyunca korunması gereken bir şey. Doğal güzelliklerimiz bunlar” ve B₄ “Öyle bir vadi ki gelişmiş bir ülkede olsa Milli Park statüsü verirler. Yanı başımızda akan Yuvarlak Çay neden bir Milli Park değil? Emin olun gelişmiş bir ülkede böyle bir ekosistemi görmek isteyenler ancak para ödeyerek gezebilirler. Biz ise yok etmeye çalışıyoruz. Türkiye’de pek çok milli park vardır. Bir kısmını gördüm. Yuvarlak çay birinci sıraları alır” şeklinde yanıtlar vermişlerdir. Doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilebilmesinde “medya” olduğunu düşünenlerden B₂ “Mutlaka başta üniversiteler, ikinci olarak kamu kurumları, sivil

toplum kuruluşları beraber ortaklaşa projeler yapması ve bunu ulusal ve uluslararası medyada, bunları tartışarak gündeme getirme çok etkili olur” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilebilmesinde “*bilinç*” olduğunu düşünenlerden B₁ “*En önemli fırsat bence çevre bilincinin çok gelişmiş olması*” şeklinde yanıt vermiştir. Buna göre, görüşmeye katılan bilim insanlarına göre doğal güzelliklerimizin ekosisteminin bozulmaması korunması gerektiği anlaşılmaktadır. Bir başka görüşe göre, bilimsel çalışmalar ve projelerle doğal kaynakların medyaya taşınarak gündemde yer almasının önemi vurgulanmıştır. Bir diğer görüş ise değerlendirmede önemli olanın bilinçlenme olduğu görülmektedir.

4.2. Yöre Halkının HES Mücadelesine İlişkin Düşünce ve Tutumları Üzerine Etkisi

Araştırmada, yüz yüze görüşme yapılan yöre halkının HES mücadelesine ilişkin düşünce ve tutumları üzerine etkisi incelenmiştir. Bu doğrultuda, öncelikle yöre halkına yöneltilen açık uçlu sorular incelenmiştir. Bu kapsamda, cinsiyet değişkeni ile çevresel kaynakların farkındalığı, sorumluluk alma ve aktif katılım kavramlarının birbiri üzerindeki etkisi olup olmadığı tespit edilmeye çalışılmıştır. Bu bağlamda, çevresel farkındalık, sorumluluk alma ve aktif katılım kavramlarına daha çok vurgu yapan sorular seçilmiştir. Araştırmanın çalışma grubu kısmında, Tablo 3.1.’da yöre halkının toplamda 22 kişi olduğu görülmektedir. 22 katılımcıdan oluşan yöre halkında 11 erkek ve 11 kadın ile görüşülmüştür.

Yöre halkına yöneltilen “*Yuvarlakçay size ne ifade etmektedir?*” sorusu “*çevresel kaynakların farkındalığı*” kavramı ile uyum göstermektedir. Bu çerçevede, soru kapsamında hayatın anlamı, yaşam kaynağı, her şeyi ifade etme kodları çıkartılmış ve bulgular bölümünde yer alan Tablo 4.13.’da gösterilmiştir. Yöre halkında toplam 22 katılımcıdan 11 erkek ve 11 kadın arasında bu soruya 19 cevap alınmıştır. Hayatın anlamı koduna, yöre halkından 5 erkek ve 5 kadın katılımcı yanıt vermiştir. Erkek katılımcılardan H₁ kodlu yöre halkı “*Hayatın anlamı, 6 köyün hayat kaynağı*” ve

kadın katılımcılardan H₅ kodlu yöre halkı “*Su olmazsa hayat olmaz.6 köye bakıyor bu. Su olmazsa yeşillik olmaz hayat biter*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Yaşam kaynağı koduna 2 erkek ve 3 kadın katılımcı yanıt vermiştir. Erkek katılımcılardan H₁₀ “*Bu köylerin hepimizin yaşam kaynağı*” ve kadın katılımcılardan H₁₇ “*Bizim hayatımız suda. Su olmazsa biz yaşayamayız*” şeklinde görüşlerini belirtmiştir. Her şeyi ifade etme koduna 1 erkek ve 3 kadın yöre halkı yanıt vermiştir. Erkek katılımcı H₁₆ “*Bizim varımız yoğumuz Yuvarlakçay*” ve kadın katılımcılardan H₁₂ “*Su kesilse her şey kurur*” şeklinde ifade etmişlerdir. Bu kodlanan kavramlar arasında bazı katılımcılar her iki temaya da vurgu yapmışlardır. H₁₁ kodlu yöre halkı “*Her şeyi ifade ediyor. Bu, burada olmazsa; bu ev burada olmaz. Hayat kaynağı, yaşam kaynağı*” şeklinde hem yaşam kaynağı koduna hem de her şeyi ifade etmesi koduna yönelik görüşünü belirtmiştir. Yöre halkından kadın ve erkek katılımcılar arasında dengeli bir şekilde suya ve yaşadıkları bölgeye karşı, çevresel kaynaklara farkındalıklarının arttığı söylenebilir. Yuvarlakçay suyu onların yaşamını doğrudan etkilediği için, suyun kesilmesi veya olmadığı hali, kadınların ve erkeklerin arasında onların bölgede hayatlarını doğrudan etkileyeceği şeklinde söylenmektedir.

Yöre halkına yöneltilen “*Yuvarlakçay’dan nasıl yararlanmaktasınız?*” sorusu “*çevresel farkındalık*” kavramı ile uyum göstermektedir. Bu çerçevede, soru kapsamında içme suyu, tarım, hayvancılık, diğerleri kodları çıkartılmış ve bulgular bölümünde yer alan Tablo 4.14.’da gösterilmiştir. Yöre halkında toplam 22 katılımcıdan 11 erkek ve 11 kadın arasında bu soruya 21 cevap alınmıştır. İçme suyu koduna 4 erkek ve 4 kadın yöre halkı yanıt vermiştir. Erkek katılımcılardan H₈ “*İçme suyumuz her şeyimiz bu su*” ve kadın katılımcılardan H₂₁ “*İçme suyumuz hepsi buradan, bizim zaten bundan başka kaynağımız yok*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Tarım koduna 4 erkek ve 4 kadın yöre halkı yanıt vermiştir. Erkek katılımcılardan H₁₀ “*Arazilerde kullanıyoruz*” ve kadın katılımcılardan H₁₆ “*Biz bağ bahçelerimizi Yuvarlakçay’dan suluyoruz*” şeklinde ifade etmişlerdir. Hayvancılık koduna 1 erkek yöre halkı yanıt vermiştir. H₁ kodlu yöre halkı “*İneklerimizi, keçilerimizi, koyunlarımızı bu sudan suluyoruz*” şeklinde görüşünü belirtmiştir. Diğerleri kodu içerisinde kodlanan yanıtlara 1 erkek ve 3 kadın yöre halkı görüş belirtmiştir. Erkek katılımcılardan H₁₄ “*Restoranım var maddi yararlanma bu. Manevi boyutu da*

çevrenin güzel görünmesi” ve kadın katılımcılardan H₁₇ “Bir kadın olarak bizim elimiz sudan çıkmıyor” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Bazı katılımcıların yanıtlarında her iki koda karşılık gelen ifadeler bulunmaktadır. H₁₉ kodlu yöre halkından 1 kadın “Hepimiz buradan besleniyoruz. İçme suyu, sulama suyu olarak biz tarımla uğraşan insanız” şeklinde hem içme suyuna hem de tarıma karşılık gelen görüşünü belirtmiştir. Yöre halkından kadın ve erkek katılımcıların yanıtları incelendiğinde, yöre insanının genel olarak Yuvarlakçay suyunu kullanarak geçimlerini sağladıkları aynı zamanda yaşamak için hayatlarının bu suya bağlı olduğu anlaşılmaktadır.

Çevresel farkındalık kavramı açısından değerlendirilen iki soru arasında çıkan önemli bulgu ise Yuvarlakçay yöresinde yaşayan halkın, suyun onların yaşamını doğrudan etkilediğinin farkında olmasıdır. Yaşam alanlarında bulunan Yuvarlakçay suyu, onlar için hayat kaynağı olmasından dolayı, mücadele sürecinde çevresel duyarlılığın gelişmesinde önemli bir yeri olduğu görülmektedir. Yuvarlakçay suyu, yöre halkının sürdürülebilir kaynak kullanımı kapasitesi üzerinden suya sahip çıkma şeklinde etki yaratmıştır.

Yöre halkına yöneltilen “HES’in yapımını engellemek için ne yaptınız?” sorusu “sorumluluk alma” ve “aktif katılım” kavramlarının ikisi ile de uyum göstermektedir. Bu çerçevede, soru kapsamında mücadele, hukuki süreç, yaşam alanı kodları çıkartılmış ve bulgular bölümünde yer alan Tablo 4.21.’da gösterilmiştir. Yöre halkında toplam 22 katılımcıdan 11 erkek ve 11 kadın arasında bu soruya farklı kodlara da vurgu yapılarak 27 cevap alınmıştır. Mücadele koduna 9 erkek ve 11 kadın katılımcı yanıt vermiştir. Erkek katılımcılardan H₁ kodlu yöre insanı “Ben halkımla beraber, halkım eylem yaptı bende gittim araların. Yeri geldi 3000 kişi olduk, yeri geldi 5000 kişi olduk. Geceli gündüzlü, gece 20 kişi nöbette yaptık. Gündüz yine dönüşümlü olarak gittik geldik durduk. Kesilen ağaçlarımızın bir tanesini toprağa gömdük, anıt ağaçlarımız buradadır dedik”, H₉ kodlu yöre halkı “Makineleri geçirmemek için devamlı orayı bekledik. Ağaçları alalım diye uğraştılar. Millet sonra uyandı. Onların önüne geçtiler. Çoluk çocuk hamile kadınlar arabaların önüne yattılar. En çok kadınlar katıldı. Bizim buranın kadınları oranın kadınları birleştik. Oradan ağaçları alalım dediler alamadılar. Anıt ağaçlarını almak için

geliyorlar. Bizde aldırmamak için direniyoruz. Oraya bir mezar yaptık” ve H₁₂ kodlu yöre insanı “Onlara mezarlar yaptık, suyun gözüne, isimlerini yazdık. Her şeyi yaptık onlarda görüyor. Gündüz olarak 500-600 kişiyi hiç düşmüyor. Gece 10-15 kişi nöbette kalıyor. Kadınlar yola oturdu. Ne arabayı geçirdi ne ağacı verdi, vermedik” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Hukuki süreç koduna 4 erkek katılımcı yanıt vermiştir. Yöre halkından, H₁₅ “İlk dilekçe verdik. Dava açıldı. 8 ay, 10 ay orada geceleri kaldık. Kadınlarımız daha çok bize bu konuda yardımcı oldular”, H₁₆ “Onuncu ayın 1 inden itibaren biz müdahale etmeye başladık. Avrupa birliği insan hakları komisyonuna dilekçe yazdım ben. Belediyenin arabalarıyla burada eyleme gidiyorduk. Bir tane davulcu tuttuk. O davulcu çaldı mı, millet Topgözüne, herkese telefon etmeye gerek yok. 50 kişi olur 100 er kişi var, 1 saatin içinde” ve H₂₀ “Bu şirkete çayın merkezinde suyun kaynağında bu ruhsatı nasıl verdiniz diye itiraz edildi. İşin esası direniş varsa da halkın kararlığının görülmesi, onun da en büyük şeylerin de birisi ormana ağaçların verilmeyişi, halkın toplanması” şeklinde görüşlerini ifade etmişlerdir. Yaşam alanı koduna 1 erkek ve 2 kadın katılımcı yanıt vermiştir. Erkek H₃ kodlu yöre insanı “Halk topluca karşı çıktı. Daha doğrusu bu yöre halkının %70 si karşı çıktı. Orada nöbetler tuttular. Gece gündüz beklediler. Orada bir yaşam alanı kurdular. Dolayısıyla bu proje durdu” şeklinde yanıt vermiştir. Verilen cevaplar dikkate alındığından yöre halkının yanıtlarının her iki koda karşılık gelen ifadeleri bulunduğu görülmektedir. Hem mücadele hem de hukuki süreç açısından yanıt veren H₁₀ “Eylem yaptık devamlı. Devamlı gelenlere karşı çıktık. Sırayla orada kaldık. Hep çevrecilerin sayesinde. Şirketin adamı geldiğinde 5-6000 kişi olduk. Kışkırtıyorsunuz dediler, şikâyet ettiler. Adliyeye gittik, hep aynı ifadeyi verdik. Üniversiteye gittik. Valiliye çıktık. Beyobası belediyesi ile konuştuk yardımcı olur musun dedik” şeklinde yanıt vermiştir. Hem mücadele hem de yaşam alanı koduna karşılık yanıt veren kadın katılımcılardan H₅ “Bizde mücadele ettik, 1 sene bekledik. Gece gündüz ev yüzü görmedik, Aç susuz. Gelenleri de geri çevirdik. Ölüm var, dönmek yok dedik. Ölümüz vereceğiz, öleceğiz, suyumuzu vermeyeceğiz dedik. Çocuklarda bekledi. Kadınlar en çok. Kadınların rolü çoktu. Biz öleceğiz suyumuzu vermeyeceğiz dedik. Mahkemede çürük raporu verildi sonra biz de her şeyimiz topladık. Barakamız vardı. Çürük raporu alınca, HES

yapılamayacak raporu gelince bizde çadırları bozduk” ve H₁₁ “Çoluk çocuk ailecek hep gittik oraya göğüs gerdik. Makineler geldi onları oraya sokmadık. Kanda akabilir dedik. Ölmek var dönmek yok dedik. İnsanlar gece gündüz dönüşümlü orada beklediler. Köyceğiz ilçeye kadar gidildi. Kaymakamlık ora dolaşıldı. Kadınlar olmasa erkekleri copleyacaktı. Yolda hep kadınlar vardı. Birbirimizi uyardık. Mutfak düzenimiz var her şeyimiz var. Kiler oluştu” şeklinde görüşlerini belirtmişlerdir. Erkek ve kadın yöre halkının verdikleri yanıtlar incelendiğinde, HES’e karşı çıkma ve bölgeyi sahiplenmede görüşülen kişilerin dışında da mücadeleye katılanların olduğu anlaşılmaktadır. Erkek ve kadın yöre halkının ifadelerin mücadelede daha çok kadınların ön planda olduğu ve direndikleri görülmektedir. Mücadelenin devamlılığının hukuki sürecin birlikte yürümesiyle sağlanmış olduğu anlaşılmaktadır. Sularının ellerinden alınmasına tepki olarak bölgede yaşam alanı kurarak, suyun gözünde bekleyen halkın, sürecin her anında çeşitli etkinlikler ve eylemler yaparak katılmış oldukları ve bu anlamda sorumluluk aldıkları görülmektedir.

Yöre halkının yaşam alanlarında bulunan kaynağın kullanımı ve sürdürülebilirliği için mücadelenin başlangıç aşamasında hem kadın hem de erkek katılımcılar açısından çevresel farkındalığının gelişmiş olduğu bu anlamda duyarlılık sağlandığı söylenebilir. Çevrelerine karşı duyarlılıklarının gelişmesiyle birlikte sularının ellerinden alınmasına karşılık sorumluluk alma ve mücadeleye katılımlarının gerektiği görülmektedir.

5. TARTIŞMA, SONUÇ VE ÖNERİLER

Bu bölümde çalışmada elde edilen bulgular, araştırma problemleri açısından alan yazın doğrultusunda tartışılmış ve buradan hareketle varılan sonuçlar sunulmuştur.

5.1. Tartışma

5.1.1. Birinci Alt Problem (*Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının çevresel kaynakların farkındalığı üzerine etkisi nedir?*)

Birinci alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, HES'e karşı yürütülen mücadelede yöre halkının yaşam alanlarındaki kaynaklara karşı farkındalık kazanarak çevresel duyarlılığının arttığı anlaşılmaktadır. Özellikle bölgede yaşayan yöre insanının su ile geçmişten gelen öz bağlarının bulunması, maddi ve manevi öneminin olması doğrultusunda su kaynaklarına sahip çıktıkları görülmektedir. Çalışma grubunda yer alan kişiler, Yuvarlakçay ve bölgesinin sadece insan yaşamı için değil binlerce türün yaşadığı doğal bir yaşam alanı olduğunu farkındadırlar. İlk başta ağaçların kesilmesi ile oluşan farkındalık HES yapım süreci ilerledikçe oluşabilecek sorununun ciddiyetini ortaya çıkarmıştır. Verilen yanıtlarda görüldüğü gibi verilen tepki sadece geçimlerini sağladıkları için değil aynı zamanda yaşamlarını sürdürebilmek için suyun hayatlarındaki en temel varlık olduğu anlaşılmaktadır. Bu durum, Özdemir (1988)'in İsviçre'de ve Almanya'da nükleer santrale karşı verilen mücadelenin yöre halkının benzer yönde etkilediğine ilişkin bulguları ile paralellik göstermektedir. Öte yandan, Atvur (2014)'ün yaptığı çalışmada, aktivistlerin öncülüğünde yerli halk olumsuzlukların farkına vararak toplumsal tepkiler meydana gelmiştir. Benzer şekilde Sulaiman, Chun ve Samah (2012) yapmış olduğu çalışmada, özellikle genç nesil ve kadınların çevreye karşı duyarlı olduğunu belirlemiştir. Türkiye'de bu durum ile ilgili Cangı (2013), Bergamalı köylülerin

yaptıkları etkinliklerle çevre bilinci konusunda duyarlılıklarını kanıtladıklarını söylemiştir. Yeşil Gazete (2014) haberinde yer alan halk, bölgenin kendisine has bitki örtüsü ve su samurlarının yaşadığının farkında olarak çevresel duyarlılık kazandıklarını belirtmişlerdir. Başka bir açıdan da Allen ve diğerleri (1996), sivil toplum örgütlerinin, çevre eğitim programları yaparak çevre bilincinin oluşmasında etkili olduğunu söylemiştir. Hassan ve Pudın (2011), sivil toplum örgütlerinin çevre eğitim bilinçlendirme kampanyaları sonucunda, çevre koruma ile ilgili halkın bilincinin arttığını bulmuşlardır.

5.1.2. İkinci Alt Problem (*Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının sorumluluk alma iradesi üzerine etkisi nedir?*)

İkinci alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, Yuvarlakçay bölgesinde yaşayan halkın yaşam kaynakları ve geçim alanının korunması için harekete geçmiş oldukları görülmektedir. Yöre halkının su kullanma haklarının ellerinden alınması tehdidine karşı, sularını vermemek için birleştikleri anlaşılmaktadır. Bu kapsamda, aktivistlerin Karadeniz ve diğer bölgelerde yapılan HES'lerin olumsuz sonuçlarını göstermesiyle ortaya koyması üzerine, yöre halkının aktivistlerle işbirliğine girerek su kaynaklarının korunması için harekete geçtikleri saptanmıştır. Bilim insanlarının, mücadele sürecinde bölge halkını aydınlatmış olmaları yöre halkının harekete geçmesini desteklemiştir. Kılıç (2011) ve Löwy (2013)'ün çalışmalarında, Amazon Nehri üzerine inşa edilmesi planlanan HES direnişinde aktivistlerle verilen mücadelenin ve benzer şekilde Brezilyalı kırsal işçilerin topraklarının ellerinden alınmasına karşı sergiledikleri direnişin yöre halkının inisiyatif alma kararlılığını arttırdığına ilişkin bulguları desteklemektedir.

5.1.3. Üçüncü Alt Problem (*Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının çevre korumaya aktif katılım üzerine etkisi nedir?*)

Üçüncü alt probleme ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, HES'in kendi yaşamlarını ve bölge ekosistemini olumsuz yönde etkileyeceği açısından karşı çıkan

yöre halkı, bu anlamda ekolojik düzenin korunmasına yönelik sorumluluklarını yerine getirebilmek adına karşı çıkış tepkilerini göstermişlerdir. Bu anlamda, yöre halkı kendi iradeleriyle karar vererek, aktivistlerin öncülüğünde mücadele sürecinin her aşamasında yer almışlardır. Yöre halkı, HES'e karşı mücadelesini baraj yapılmak istenen noktada nöbet tutarak, protesto yürüyüşleri ve basın açıklaması yaparak, tiyatro, konser vb. etkinlikler gerçekleştirerek ve hukuki mücadele başlatarak aktif şekilde sergilemiştir. Benzer şekilde, Yuvarlakçay'da HES'e karşı çevre mücadelesini bütün yönleriyle anlatan (Çobanoğlu ve diğerleri, 2014) yazmış olduğu kitapta halkın kararlılığı ve sürece aktif katılımını gösteren örnek mücadele olduğu tespiti araştırmanın bulgusunu desteklemektedir. Nitekim Özdemir (1988: 65) çalışmasını, mücadelenin gücünü halktan aldığını söyleyerek örnek bir mücadele olarak sunmuştur. İlk HES mücadelelerinin Doğu Karadeniz bölgesinden yükseldiğini söyleyen Atvur (2014), Fırtına Vadisi'ndeki mücadelenin etkililiğinin toplumsal hareketlere örnek olacağını söylemiştir. Yeşil Gazete (2015), Gerze halkının termik santrale karşı vermiş olduğu direnişin de tüm dünyaya örnek olacağını belirtmiştir.

5.1.4. Dördüncü Alt Problem (Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkının doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesine etkisi nedir?)

Dördüncü alt probleme ilişkin bulgular değerlendirildiğinde, aktivistlerin ve yerel yöneticilerin desteğiyle, yöre halkının verdiği mücadelede Yuvarlakçay HES yapımının iptal edilmesi mücadelenin etkili olduğunu göstermektedir. Türkiye'de ve dünyada benzer örnekler göze çarpmaktadır. Özellikle son yıllarda başta Karadeniz olmak üzere Türkiye'nin değişik yerlerinde yapılmak istenen HES'lere yöre halkının karşı çıkması ve önemli ölçüde önlemesi bunun en somut göstergesidir. Yeşil Gazete (2014; 2012 ve 2011)'de yer verdiği haberlerinde Artvin- Şavşat, Rize- Fındıklı, Ordu- Fatsa, Erzurum- Tortum'daki HES mücadelelerinde halk kararlı direnişi sonucu yürütmeyi durdurma kararını elde etmiştir. Kılıç (2013), Amazon nehri üzerinde baraj çalışmalarında halkın kararlılığı sonucu devletin ve şirketin baraj

yapmaktan vazgeçtiğini söylemiştir. Öte yandan, Cön- Şakar (2014) ve Cangı (2013) çalışmalarında, Yatağan ve Bergama mücadelelerinin Türkiye’de çevresel hareketlerin tarihi içerisinde önemli bir kazanım olduğunu söylemiştir. Yeşil Gazete (2010) haberinde yer alan Ilisu ve Yortanlı barajlarının sosyal ve ekolojik etkilerinin ulusal kamuoyunda tartışılmaya başlanmasında etkili olduğu saptanmıştır.

5.1.5. Beşinci Alt Problem (*Yöre halkının demografik özelliklerinin (Cinsiyet) doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir kullanımı üzerine etkisi nedir?*)

Araştırma bulguları, kadınların erkeklere göre mücadele sürecinde daha fazla ön plana çıktığını ortaya koymaktadır. Yaşamlarının her alanında suyu daha fazla kullanıp gereksinim duyan kadınlar, su kaynaklarına sahip çıkmanın adeta simgesi haline gelmişlerdir. Kadınların bu kararlı tutumu erkeklerin de harekete geçmesini sağlamıştır. Yuvarlakçay’da yaşayan kadınlar HES’e karşı mücadelede tiyatro oyunu, klip vb. özgün yollarla otantik değerlerini de sürece katarak seslerini etkili şekilde duyurarak kamuoyu oluşturmayı başarmışlardır. Benzer şekilde Yeşil Gazete (2012 ve 2015)’de ele aldığı haberlerinde Erzurum- Tortum ilçesindeki HES mücadelesinde Leyla isimli genç kızın ve Doğu Karadeniz Yeşil Yol projesinde Havva Ana isimli kadınların çevre mücadelesinin önemli figürleri haline geldiğini dile getirmektedir. Öte yandan, Atvur (2014) çalışmasında Hindistan’da benzer şekilde yürütülen mücadelede de yöre kadınlarının aktif rol alarak seslerini duyurabildiklerini söylemiştir. Martinez ve Alier (2002), çalışmasında kadınların rolünü hareketin doğuşunda önemli bularak, doğal çevrenin korunmasını kadınlar açısından daha yaşamsal bir öneme sahip olduğunu söylemiştir. Sulaiman, Chun ve Samah (2012)’da su kirliliğinin önlenmesinde kadınların daha duyarlı olduklarını belirtmiştir. Cön-Şakar (2014)’de Türkiye’de başlayan ilk çevre eylemini santralin yapımının kesinleşmesi ile köy kadınları tarafından başlatılan mücadelenin toplumsal bir harekete dönüşmesini çevre hareketlerin tarihi açısından önemli bir kazanım olarak görmektedir.

5.1.6. Altıncı Alt Problem (*Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadeleye katılan aktivistlerin çevreye ilişkin görüşleri nelerdir?*)

Altıncı alt probleme ilişkin bulgular genel olarak değerlendirildiğinde, HES'e karşı yürütülen mücadeleye katılan aktivistlerin hepsinin ekolojik dünya görüşünü benimsemesi katılım modelindeki çevre hareketinin tabanının nasıl oluştuğunu açıklamaktadır. Bu doğrultuda, çevre etik yaklaşımlarından ağırlıklı olarak toplumsal ekolojiyi daha çok tercih etmeleri, insanın doğaya kaynak gözü ile bakmasının yanlışlığını desteklemektedir. Aktivistlerin doğayı sömürülebilen ham madde olarak düşünmemeleri ile birlikte doğal kaynakların kullanımında doğaya uygunluğun ön planda tutulduğu görülmekte olup, doğayı kirleten ekonomik kurallara karşı çıkan çevresel adaletin ikinci sıralamada bulunması çevre etik ve dünya görüşleri ile aynı paralellikte olduğu düşünülmektedir. Aktivistler, mekanik dünya görüşünü benimsememekle beraber doğal kaynakları kullanmada marka ve refahı da son sırada değerlendirmektedirler. Çevre eylemlerine katılma nedenlerinin "ülkemin çevresel sorunlarından duyduğum kaygı" şeklinde belirten aktivistler, toplumsal ekoloji yaklaşımına paralel olarak doğanın sömürülmesine karşı olduklarını göstermektedir. HES süreci aşamasında kamu otoritesinin sorumluluklarını yerine getirmediğini söylemektedir. Bu görevlerin yerine getirilmemesinde ise üst yönetim kaygısı ve siyasi otoritenin baskısının etkili olduğunu belirtmişlerdir. Doğal kaynakların korunması ve çevre yönetiminin başarıya ulaşabilmesinde kamu otoritesine önemli görevler düşmekte olduğu düşünülmektedir. Bununla birlikte ilgili mercilerin denetleme ve yaptırım uygulamadaki yetkilerinde cezai yaptırımın etkililiği çevre yönetimi için etken bir faktör olarak düşünülmektedir. Benzer şekilde; Löwy (2013) Brezilyalı kırsal işçilerin tarım reformu için verdikleri mücadelede aktivistlerin yöre halkının yanında örgütlenmesini doğal kaynakların korunmasında kamu yönetimi açısından değerlendirmiştir. Zeka (1985)'deki çalışmasında Almanya Nordhorn havaalanı yapım çalışmalarına karşı protestolarda, yerel yöneticilerin aktivistlerle birlikte hareket etmesinin kamuoyunda dikkat çektiğini söylemiştir. Mc Kean (1981) Japonya'da sanayileşmenin yarattığı ciddi çevre kirliliğinde yöre halkı yerel

yöneticilere başvurarak çözüm getirilmesini talep etmişlerdir ve geçici önlemlerle kirlilik sorununun hafiflemiş olduğunu araştırmıştır.

5.1.7. Yedinci Alt Problem (*Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadeleye katılan aktivistlerin motivasyon ve rolleri nelerdir?*)

Yedinci alt probleme ilişkin bulgular incelendiğinde, HES'e karşı yürütülen mücadele aktivistlerin mücadeleye katılım motivasyonlarını yöre halkında da olduğu gibi daha önceden manevi bağlarının bulunduğu görülmektedir. Ayrıca bölgeyi ziyaretleri sonucunda tanıyan halk yapılması planlanan projenin doğal kaynağa, bölgeye ve canlılara zarar vereceğini düşünmektedirler. Aynı zamanda bu problem, altıncı problemle beraber ele alındığında mücadeledeki motivasyonlarının kendi çevre dünya görüşleri ile HES yapımının ters düştüğü anlaşılmaktadır. Ülkenin çevresel sorunlarından duyulan kaygı, ekolojik dünya görüşü ve toplumsal ekoloji gibi kavramlar doğanın sömürülmesini, rant haline getirilmesini yanlış bulmaktadır. Bu anlamda yöre halkının rolünü önemli gören aktivistler de süreçte yöre halkı ile birlikte hareket ederek, halka HES süreci hakkında bilgilendirme toplantıları yapmışlardır. Aynı zamanda mücadeleyi çeşitli etkinliklerle destekleyerek güncelliğini sağlamışlardır. Benzer şekilde; Özdemir (1988)'deki çalışmasında, Fransa'da yapılması planlanan nükleer santralin kurulması haberi yoluyla aktivistlerin çevre hareketine katıldığını söylemiştir. Mazlum (2012)'de Aliğa'da yapılması planlanan termik santral mücadelesinde başarı öyküsünün aktörlerini yöre halkı ve aktivistler olarak değerlendirmiştir. Aktivistler yaşanan bölgeye yapılması planlanan santrali çevreyi kirletecek bir yatırım olduğu düşüncesiyle durdurmak istemişlerdir.

5.1.8. Sekizinci Alt Problem (Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadeleye müdahil olan yerel yöneticilerin ve bilim insanlarının bakışları ve yaklaşımları nedir?)

Sekizinci alt problem genel olarak değerlendirildiğinde, Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelede ikincil paydaş olan yerel yönetici ve bilim insanları, aktivistler kadar sürecin bütün aşamalarında yer almamış olsalar da yapılması planlanan santralin Yuvarlakçay'da yaratacağı doğa tahribatının farkındadırlar. Bölge insanından biri olan yerel yöneticiler süreçte aktivistlerin yanında yer alarak onlarla birlikte hareket etmişlerdir. Bilim insanları ise, bölgeye yaptıkları ziyaret ve daha önce yapılan çalışmaların doğrultusunda bölge ekosistemi hakkında ve santralin doğuracağı sonuçlar hakkında yöre halkını bilgilendirmiş oldukları görülmektedirler. Benzer şekilde; Özdemir (1988)'de Almanya Breisach kasabasında kurulması planlanan nükleer santralin yaratacağı çevre sorunlarına karşı öğretim üyelerinin de tepki göstererek kamuoyunun da dikkatlerin çekilmesinde önemli bir katkının bulunduğunu söylemiştir. Cangı (2013)'de Bergama altın mücadelesi hareketinde bilim insanlarının yöre halkına maden işletmesinin tehlikeleri üzerine bilgilendirdiğini söylemektedir. Böylece çevre hareketi yöre halkı, akademisyen ve aktivistlerin bir araya geldiği toplumsal bir harekete dönüşmüştür. Cön-Şakar (2014) Gökova termik santralinde bilim insanlarının da desteğini vurgulamıştır. Yeşil Gazete (2014)'de ki haberinde Ordu-Şahsen deresi üzerine yapılması planlanan HES'e karşı yöre halkına yerel yöneticilerin de destek olduğunu araştırmıştır.

5.2. Sonuç

Araştırmadan elde edilen bulgulara ilişkin yapılan tartışmalar doğrultusunda şu sonuçlara varılmıştır:

Araştırmada Yuvarlakçay'da HES'e karşı yürütülen mücadelenin yöre halkını doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesinde etkili olduğunun ortaya çıkması, aktif katılımın vazgeçilmez önemde olduğunu göstermektedir. Bu anlamda, Yuvarlakçay HES mücadelesinde yürütülen mücadele hem bireysel hem de toplumsal katılımın en dikkat çekici örnekleri arasındadır. Yuvarlakçay HES süreci yöre halkına rağmen geliştirilen politikalarının ve hayata geçirilen yönetim süreçlerinin sonuç veremeyeceğinin en önemli göstergesidir. Yöre halkının sergilemiş oldukları aktif katılım aynı zamanda Birleşmiş Milletler Gündem 21'de çerçevesi çizilen katılım prensibinin de uygulamaya geçirilmiş en güncel şeklidir. Zira, Gündem 21 çevre politikalarının geliştirilmesinde yerinden katılımı esas almaktadır.

Günümüzde çevre, bütün politik, coğrafi vb. ayrımların ötesinde herkesi ilgilendiren ortak bir değer haline gelmiş durumdadır. Dolayısıyla yeryüzünde yaşamın geleceği için bütün paydaşların HES, nükleer santral vs. çevreyi ilgilendiren süreçlere katılımın sağlanması her şeyden önce ahlaki bir gerekliliktir. Bunun yanında, atılacak adımların sonuç verebilmesi özellikle bölge insanının desteğini gerektirmektedir. Bu anlamda, Yuvarlakçay HES süreci, bundan sonraki çevre yönetim süreçlerine yol gösterebilecek ipuçlarını ortaya koymaktadır.

Ancak, yerinden katılımının önünde bunu dışlayan çevre politikaları ve yönetim anlayışının yanında çevre eğitimi süreçlerinde katılım süreçlerine yeterince yer verilmemesi önemli bir engel oluşturmaktadır. Bu anlamda araştırma, örgün çevre eğitiminin çevreye katılımı öne alması gerektiğini ve yaygın çevre eğitimi süreçleri ile bütünleşmesinin ne kadar önemli olduğunu ortaya koymaktadır.

5.3. Öneriler

Araştırmadan elde edilen sonuçlar, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde halkın katılımının önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir. Bu anlamda çevrenin sürdürülebilir kullanımı ön planda tutulabilir. Özellikle bölge ve yöre sorunlarında halkın desteği olmadan doğal kaynakları korumak mümkün olmayacağından, halkın çevre ve doğal kaynaklarla ilgili eğitim düzeyinin geliştirilmesi ve çevrenin sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesi sağlanabilir. Bu bağlamda, halkın çevresel bilgiye erişimi ve karar alma süreçlerine katılımı sağlanabilir. Halkın katılımına olanak veren çevre politikaları izlenebilir.

Kaynak kullanımı ve sürdürülebilirliği için çevre ve doğal alanlar önleyici bir yaklaşımla ele alınabilir. Doğanın korunarak kullanılması ve geliştirilmesi amacıyla ekolojik planlama yapılabilir. Bölgenin ekolojik karakteri ortaya konularak doğal kaynakların kullanım açısından ekolojik risk, hassasiyetleri ve etkilenme dereceleri tespit edilebilir. Çevreye duyarlı bireyler gruplar oluşturup, yöre halkının yaşadıkları bölgeleri tanımları için etkili bir program uygulanabilir.

Doğayı tüketilmesi gereken bir kaynak deposu olarak değil, korunması gereken bir hazine gibi görmeliyiz. Bunun için doğal kaynakları bilinçli kullanmalı, bunları gelecek nesillerle paylaşmalıyız. Örgün eğitimin sınıf ortamına bağlı, mekan sınırlılığından kurtularak çevre eğitiminin gerçek yaşamla ilişki kurularak verilmesi gerekir. Bu anlamda yaygın çevre eğitimi süreci içerisinde tüm insanlara, çevre bilinci verilebilir. Bunun için uygun eğitim materyalleri, öğretim yöntem ve teknikleri kullanılabilir. Çevre eğitimi, hayat boyu süren bir eğitim süreci olması bakımından her tür ve düzeydeki örgün ve yaygın eğitimin bir parçası olarak düşünülmelidir. Çevre eğitiminde gönüllü bireyler, sivil toplum örgütleri, yerel yöneticiler, uzmanlar ve bilim insanlarına büyük görev düşmektedir. Yaygın çevre eğitimi kapsamında kamuoyunda dikkat çekmek ve aktif katılımı sağlanmak için; çeşitli kampanyalar, ekolojik gezi ve gözlemler, seminer, panel sağlanarak soruna dikkat çekilebilir. Çevre eğitimi, her çevrede verilebilir, uygulamaya yönelik olabilir ve her ortam çevre eğitimi için araç olarak kullanılabilir. Kitle iletişim araçlarıyla

evre eğitiminin yaygınlaştırılmasına önem verilebilir, basın yoluyla geniş halk kitlelerine evre eğitimi verilmesinin sağlanabilir. evre sorunlarının çözümünde ve evre eğitiminde kadınların rolünün büyük paya sahip olduğu görülebilir.

Doğal kaynakları bilinçsizce kullanmanın canlıların sonunu hazırlayacağı hiçbir zaman unutulmamalıdır. evre sorunlarına karşı alternatif temellerin oluşturulmasına çevreci hareketler zm nerileri sunmaktadır. Tüm evresel hareketlerin temel amacı, doğa-toplum dengesini yeniden kurarak sürdürülebilir bir yaşam düzeyine ulaşmak olmalıdır.

Halkın evresel tutumunun ve eğitiminin ne derece yeterli olduğunun belirlenmesinde yapılan araştırmalar yetersiz kalmaktadır. Bu alanlarda yapılacak özgün araştırmalar, sorunların zmne yardımcı olacaktır. Aynı doğrultuda çalışma, yaşanılan bölgenin farkına varılması ve bilincin oluşturulması adına, örgün eğitim süreçlerinin içerisinde örnek olay yöntemi olarak derslerde işlenebilir.

KAYNAKÇA

- Akın, G. (2007, Mayıs) Küresel Çevre Sorunları, *Cumhuriyet Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 31(1): 43-54.
- Algan, N. (1995) *Bölgesel Çevre Yönetiminde Model Arayışları: Akdeniz*, Çevre Yayınları No:8, TC. Çevre Bakanlığı, Ankara.
- Allen, I., Sosten, S. C., Kalowekamo, F. and Monique Trudel. (1996) *National Environmental Education and Communication Strategy*, Lilongwe, Malawi: Ministry of Research and Environmental Affairs.
- Artun, H. ve Bakırcı, H. (2012) Ülkelerin Çevre Eğitimine Etki Eden Faktörlerinin Değerlendirilmesi, *Kastamonu Eğitim Dergisi*, 20(2): 365-384.
- Atılğan, H., Kan, A. ve Doğan, N. (2009) *Eğitimde Ölçme Değerlendirme*, Anı Yayıncılık, Ankara.
- Atasoy, E. (2006) *Çevre İçin Eğitim Çocuk Doğa Etkileşimi*, Ezgi Kitapevi, Bursa.
- Atvur, S. (2009) Yerel gündem 21 ve Çevre: Antalya Kent Konseyi Örneği Cumhuriyet Üniversitesi. *Sosyal Bilimler Dergisi*, 35(2), 231-241.
- Atvur, S. (2014) Baraj Politikalarına Karşı Toplumsal Tepkiler: Hindistan ve Türkiye'deki Toplumsal Hareketlerin Karşılaştırılması, *Yönetim ve Ekonomi: Celal Bayar Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, 21(1).
- Balkaya, F. (2012) Çevreci Hareketlerin Ekolojik Yurttaş Oluşturmadaki Rolü, 2. *Bölgesel Sorunlar ve Türkiye Sempozyumu*, 1-2 Ekim, Kahramanmaraş.
- Başkaya, F. (2014) Kapitalizm Neden Sürdürülebilir Değildir?. Özgür Üniversite. Erişim tarihi: 05 Haziran 2015. <http://www.ozguruniversite.org/index.php/fikret-bakaya/guenluek/1494-kapitalizm-neden-suerdueruelebilir-deildir>
- Berkes F. ve Kışlalıoğlu M. (1993) *Ekoloji ve Çevre Bilimleri*, Türkiye Çevre Sorunları Vakfı Yayınları, Ankara
- Borden, R. J. (1985) "Personality and Ecological Concerns." *Ecological Beliefs and Behaviour*. Greenwood, Westport.
- Bourdeau, L. (1999) *National Report: Sustainable Development and Future of Construction in France*. France: Centre Scientifique Et Technique Du Bâtiment.
- Bozlağan, R. (2004) Sürdürülebilir Gelişme Kavramı Üzerine Yapılan Tartışmalara Bir Bakış, *İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, 18: 3-4, Eylül.
- Budak, B (2008) *İlköğretim Eğitim Kurumlarında Çevre Eğitiminin Yeri ve Uygulama Çalışmaları*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ege Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü, İzmir.
- Budak, S. (2000) *Avrupa Birliği ve Türkiye Çevre Politikası*, Böke Yayınları, İstanbul.

- Büyüköztürk, Ş., Çakmak, E., Akgün, Ö., Karadeniz, Ş. ve Demirel, F. (2010) *Bilimsel Araştırma Yöntemleri*. (6.baskı). Ankara: Pegem Akademi.
- Cangı, A.A. (2013) *Ekoloji Hareketlerinden Gezi Direnişine*, Mert, A.(Ed.), *Üç Ekoloji Gezi Direnişi Özel Sayısı*, Yaz, İstanbul: Kayhan Matbaacılık.
- Castells, M. (2010) *The Power of Identity*, Oxford: Wiley- Blackwell.
- Cerit Mazlum, S. (2012) *Çevrecilik ve Çevre Hareketleri*, Kartal, B. , Kümbetoğlu, B.(Edt.) *Yeni Toplumsal Hareketler*, 206-245, 2.Baskı, Açıköğretim Fakültesi Yayını, Eskişehir.
- Cırık, Ö. (2015, 9 Ocak) Hasankeyf Sular Altında Kalırken, Yeşil Gazete, Erişim tarihi 13 Nisan 2015 <http://yesilgazete.org/blog/2015/01/09/hasankeyf-sular-altinda-kalirken-onder-cirik/>
- Cön Şakar, G. (2014) *Mavi Kadın Saynur Gelendost*. (1. Baskı). İstanbul: Ezgi Matbaacılık.
- Çakmak, M. ve Akçöltekin, A. (2012) 8. Sınıf öğrencilerinin Sera Etkisi Hakkındaki Bilgi Düzeylerinin ve Kavram Yanılgılarının Tespit Edilmesi, *Dicle Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 4(7), 144-158.
- Çakır Sümer, G. (2007) Türkiye’de Çevre Bilincinin Gelişimine Katkıları Bakımından Türkiye Çevre Vakfı, *Süleyman Demirel Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Fakültesi*, 12(2), 279-297.
- Çepel, N. (2003) *Ekolojik Sorunlar ve Çözümleri*, TÜBİTAK Popüler Bilim Kitapları, Ankara.
- Çepel, N. (2006) *Ekoloji, Doğal Yaşam Dünyaları ve İnsan*. (1.Baskı). Palme Yayıncılık, Ankara.
- Çevre Bakanlığı Yayınları (Devlet Planlama Teşkilatı) (1994) Çevre Eğitimi, İnsan Gücü ve Katılım Planlaması, VII. Beş Yıllık Kalkınma Planı Özel İhtisas Komisyonu, Ankara.
- Çevre ve Orman Bakanlığı, (2004) *Türkiye Çevre Atlası*, Çevre ve Orman Bakanlığı, Ankara.
- Çobanoğlu, S., Demirci, T.M., Karaağaç, G. ve Babaoğlu Ulutaş, B. (2014) “Öteden Gelenlerle Savaşık” *Yuvarlakçay’da HES’e Direnişin Öyküsü*, (1. Baskı), Köyceğiz Belediyesi, Muğla.
- Çolakoğlu, E. (2010) Haklar Söyleminde Çevre Eğitiminin Yeri ve Türkiye’de Çevre Eğitiminin Anayasal Dayanakları, *TBB Dergisi*, 88, 151-171.
- Demirer, M.A. (1985) Asit Yağmuru “Gökova Santrali”, *Form Dergisi*, 24.
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) (1985-1989) *Beşinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*.
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) (1996-2000) *Yedinci Beş Yıllık Kalkınma Planı*.
- Devlet Planlama Teşkilatı Müsteşarlığı (DPT) (2007-2013) *Dokuzuncu Beş Yıllık Kalkınma Planı*.

- Doğan, M. (1997) *Ulusal Çevre Eylem Planı: Eğitim ve Katılım*, Devlet Planlama Teşkilatı, Ankara
- Egeli, G. (1996) *Avrupa Birliği ve Türkiye 'de Çevre Sorunları*, TÇV Yayını, Ankara.
- Enerji Atlası (2015) Hidroelektrik Santralleri (HES), Erişim Tarihi 19 Haziran 2015 <http://www.enerjiatlası.com/hidroelektrik/>
- Erdal, H., Erdal, G. ve Yücel, M. (2013) Üniversite Öğrencilerinin Çevre Bilinç Düzeyi Araştırması: Gaziosmanpaşa Üniversitesi örneği. *Gaziosmanpaşa Bilimsel Araştırma Dergisi*, 4, 57-65.
- Erol, S. (2012) Çevre Politikası Aracı Olarak Eğitim ve Bilinçlendirme Çalışmaları ve Akdeniz Bölgesi İçin İşlevsel Önemi, *Kahramanmaraş Sütçü İmam Üniversitesi Doğa Bilimleri Dergisi, Özel sayı*,185-192.
- Ertan, B. (1991) *Türkiye'de Çevre Hakkının Gelişimi*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Fidan, N. (2012) *Okulda Öğrenme ve Öğretme*. Ankara: Pegem Akademi.
- Geray, C. (2002) *Çevre Bilinci ve Duyarlılığı İçin Halkın Eğitimi*, Halk Eğitimi.(3. Baskı). İmaj Yayıncılık.
- Gilman, R. (1992) *Sustainability By Robert Gilman from the UIA/AIA Call for sustainable community solutions*. Erişim tarihi 3 Haziran 2015 <http://www.context.org>.
- Güler, T. (2009) Ekoloji Temelli Bir Çevre Eğitiminin Öğretmenlerin Çevre Eğitimine Karşı Görüşlerine Etkileri. *Eğitim ve Bilim Dergisi*, 34 (151), 30-43.
- Güner, Ö. (2002) *Sürdürülebilir Kalkınma Kavramının Küresel Çevre Politikalarındaki Yeri (BM Çevre Konferansları)*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Gürkan, M. (2010) Akarsuların Sermaye Satışına Karşı Karadeniz Halkının Çevre ve Toprak Mücadelesi, *Toprak Mülkiyeti Sempozyum Bildirileri*, 17-18 Aralık, Ankara.
- Hadımoğulları, N., (2002) Etkili Çevre Eğitimi Nasıl olmalıdır? Bilim ve Aklın Aydınlığında, *Eğitim Dergisi*, 28: 1085.
- Hürriyet (16 Nisan 2011) “Büyük Anadolu Yürüyüşü Katılımcıları Yola Çıktı”, Erişim tarihi 24 Haziran 2015 <http://www.hurriyet.com.tr/gundem/17565871.asp>
- İlgar, R. (2007) Çevre Eğitiminde Yaygın Eğitimin Rolü ve Önemi, *Ondokuz Mayıs Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi*, 23: 38-50.
- İleri, R. (1998) Çevre Eğitimi ve Katılımın Sağlanması, *Çevre Koruma ve Araştırma Vakfı (ÇEVKOR)*, 7(28), 3-9.
- Karaca, C. (2008) Çevre, İnsan ve Etik Çerçevesinde Çevre Sorunlarına ve Çözümlerine Yönelik Yaklaşımlar, *Çukurova Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimleri Fakültesi Dergisi*, 12(1):19-33.
- Karataş, A. (2013) *Çevre Bilincinin Geliştirilmesinde Çevre Eğitiminin Rolü ve Niğde Üniversitesi Örneği*, Yayınlanmış Doktora Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Kılıç, D. T. (2011) *Amazon Özgür Aksın*, Erişim Tarihi 2 Nisan 2015. <http://www.dogadernegi.org/amazon-ozgur-aksin.aspx>
- Kılıç, D. T. (2013) *Yerliler Doğa Savaşçıları*, Atlas Dergisi, Erişim Tarihi 2 Nisan 2015. <http://www.atlasdergisi.com/kesfet/doga-cografya/yerliler-doga-savascilari.html>
- Kısa, A. (2008) *Türkiye'deki Sivil Toplum Kuruluşlarının Çevre ve Ormanlık Politikalarındaki Yeri, Yüksek Lisans Tezi*, Süleyman Demirel Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Isparta.
- Kızıroğlu, İ. (2002) *Çevre İçin Elele*, Popüler Bilim, 103: 50-54.
- Keleş, Ö., Aydoğdu, M. (2010) Fen Bilgisi Öğretmen Adaylarının Ekolojik Ayak İzlerini Azaltma Yolları Konusundaki Görüşleri, *Türk Fen Eğitimi Dergisi*, 7(3): 171-187.
- Keleş, R., ve Hamamcı, C. (1998) *Çevrebilim*, İmge Kitabevi, Ankara.
- Keleş, R., Hamamcı, C. ve Çoban, A. (2012) *Çevre Politikası*. (7. Baskı), İmge Kitabevi, Ankara.
- Kök, G. (12 Ekim 2011) Morales'in Bolivya Yerlileri ile Zorlu Sınavı, *Sol Gazetesi*, Erişim tarihi 23 Şubat 2014 <http://haber.sol.org.tr/bizimamerika/morales-in-bolivya-yerlileri-ile-zorlu-sinavi-47259>
- Löwy, M. (2013) Brezilya'nın Topraksız Kırsal İşçi Hareketinin Sosyo-Dinsel Kökenleri, *Praksis*, 14: 209-215.
- Martinez-Alier, J. (2002) *The Environmentalism of the Poor: A Study of Ecological Conflicts and Valuation*, Cheltenham: Edward Elgar.
- Mc Kean Margaret, A. (1981) *Environmental Protest and Citizen Politics In Japan*, Berkley University of California Press.
- Meydan, A., Doğu, S. ve Dinç, M. (2009) Öğretmen Adaylarının Çevre Sorunları Konusundaki Farkındalık ve Duyarlılıkları. *Selçuk Üniversitesi Ahmet Keleşoğlu Eğitim Fakültesi Dergisi*, 28, 153-168.
- Miller, G. T. (2000) *Çevre Bilimi Sürdürülebilir Dünya*, (Ed. Erdem, Ü., Çeviri: Doğan, F., Erdem, Ü., Henden, E., Onoğur, E., Öztürk, M., Türkan, İ., Nurlu, E., Sunlu, U.), Ege Üniversitesi Çevre Sorunları Araştırma ve Uygulama Merkezi Yayınları, Yayın No:1, İzmir.
- Milli Eğitim Bakanlığı İlköğretim Kurumları Yönetmeliği (2012) Eğitim Mevzuatı, Erişim tarihi 08 Eylül 2014 <http://egitimmevzuat.com>.
- Orhon, D., Sözen, S. ve Görgün, E. (1998) *Ulusal Çevre Eylem Planı atıksu yönetimi*. Ankara: Devlet Planlama Teşkilatı Yayın ve Temsil Dairesi.
- Özalp, M., Kurdoğlu, O., Erdoğan Yüksel, E., Yıldırım, S. (2010) Artvin'de Nehir Tipi Hidroelektrik Santrallerin Neden Olduğu/Olacağı Ekolojik ve Sosyal Sorunlar, *III. Ulusal Karadeniz Ormanlık Kongresi*, Cilt II.
- Özdemir, O.(2007) Yeni bir çevre eğitimi perspektifi: 'Sürdürülebilir Gelişme Amaçlı Eğitim', *Eğitim ve Bilim*, 32(145).

- Özdemir, Ş. (1998) *Türkiye’de Toplumsal Değişme ve Çevre Sorunlarına Duyarlılık*, (1. Baskı), Palme Yayıncılık, Ankara.
- Özlüer, M. F. (2006) *Kapitalizmin Yeniden Üretiminde Sivil Toplum Çevreciliği*, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.
- Özoğul, S.Ç. (1993) Yaygın Eğitim Düzeyinde Çevre İçin Eğitim, *Çevre Eğitimi, Türkiye Çevre Vakfı Yayınları*, 65-80.
- Pallemaerts, M. (1993) International law from Stockholm to Rio: back to the future? Greening International Law, *Eartcan Publications Limited*, 44(228).
- Patton, M.Q. (1987) *How to Use Qualitative Methods in Evaluation*. Newbury Park, Sage Pub.248
- Radikal Gazetesi (2015, 13 Temmuz) Yeşil Yol’da Mahkeme Ağaç Kesimini Durdurdu, Radikal Gazetesi Erişim Tarihi 27 Temmuz 2015 http://www.radikal.com.tr/cevre/yesil_yolda_mahkeme_agac_kesimini_durdurdu-1396630
- Rajagopal, B. (2004) *Limits of Law in the Counter-Hegemonic Globalization. The Indian Supreme Court and Narmada Valley struggle*, New Delhi: Center for the Study of Law and Governance.
- Rootes, C. (1999) Environmental Movements: From the Local to the Global, *Environmental Politics*, 8 (1): 1-12.
- Schaller, D. (1999) Our Footprints-They’re All Over the Place. *Newsletter of the Utah Society for Environmental Education*, 9 (4).
- Sulaiman, W., Chun, M. & Samah, M. (2012) A Case Study On Public Participation For The Conservation Of A Tropical Urban River, *Polish Journal Environment Studies*, 21(4), 831-829.
- Şahin, Ü. (2010, 24 Nisan) HES’lere Karşı Mücadele, Erişim Tarihi 22/06/2015 <http://yesilgazete.org/blog/2010/04/24/heslere-karsi-mucadele/>.
- Tanrıverdi, B. (2009) Sürdürülebilir Çevre Eğitimi Açısından İlköğretim Programlarının Değerlendirilmesi, *Eğitim ve Bilim*, 34(151).
- T.C. Resmi Gazete, *Çevre Kanunu*, No. 2872, 11 Ağustos 1983, Sayı: 18132.
- Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, (1982) Türkiye Cumhuriyeti Anayasası, Erişim Tarihi 19 Eylül 2014 https://www.tbmm.gov.tr/anayasa/anayasa_2011.pdf
- Türkiye Bilimler Akademisi (2002) *Türkiye İçin Sürdürülebilir Kalkınma Öncelikleri, Dünya Sürdürülebilir Kalkınma Zirvesi (Johannesburg) İçin TÜBA’nın Görüşü*, Türkiye Bilimler Akademisi Yayını, Ankara.
- Türkiye Su Meclisi (2010) Su Manifestosu, Erişim Tarihi 22 Haziran <http://www.dogadernegi.org/turkiye-su-meclisi-kuruldu.aspx>
- Tombul, F.(2006) *Türkiye’de çevre için eğitime verilen önem*, Yayınlanmamış yüksek lisans tezi, Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Ankara.

- Torunoğlu, E. (2006) *Ötekilerin "Çevre"si*, 1.Baskı, Ütopya Yayınevi, Ankara.
- United Nations (1992) *Rio Declaration*, Erişim Tarihi 30 Ekim 2014 <http://www.un.org/documents/ga/conf151/aconf15126-1annex1.htm>
- Ünal, S. ve Dımışkı, E.(1999) UNESCO-UNEP Himayesinde Çevre Eğitiminin Gelişimi ve Türkiye’de Ortaöğretim Çevre Eğitimi. *Hacettepe Üniversitesi Eğitim Fakültesi Dergisi* 16(17),142–154.
- Ünlü, D. ve Acar, B. (2010) Ekolojik Çocuk Akademisi ve Çevre Eğitimi Temelli Ekoloji Eğitime Yeni Bir Bakış Açısı. *International Conference on New Trends in Education and Their Implications*, Antalya-Turkey, 11-13 November, 1155-1161.
- Ürker, O., Çobanoğlu, N. (2012) Türkiye’de Hidroelektrik Santralleri’nin Durumu (HES’ler) ve Çevre Politikaları Bağlamında Değerlendirilmesi, *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 3(2): 65-88.
- Yeşil Gazete (2011, 12 Aralık) Arılı Vadisi HES’çileri kovdu, Erişim Tarihi 14 Nisan 2015, <http://yesilgazete.org/blog/2011/12/26/arili-vadisi-hescileri-kovdu/>
- Yeşil Gazete (2012, 12 Nisan) Leyla Yalçınkaya ve Uğruna Mücadele Verdiği Ödük Çayı, Erişim Tarihi 14 Nisan 2015, <http://yesilgazete.org/blog/2012/04/12/leyla-yalcinkaya-ve-ugruna-mucadele-verdigi-oduk-cayi/>
- Yeşil Gazete (2014, 10 Eylül) Şavşat’ta 28 köy ‘HES’lere hayır’diyor, Erişim Tarihi 14 Nisan 2015 <http://yesilgazete.org/blog/2014/09/10/savsatta-28-koy-heslere-hayir-diyor/>
- Yeşil Gazete (2014, 3 Eylül) Rize’de köylüler inat etti, HES iptal oldu, Erişim Tarihi 14 Nisan 2015 <http://yesilgazete.org/blog/2014/09/03/rizede-koyluler-inat-etti-hes-iptal-oldu/>
- Yeşil Gazete (2015, 5 Mart) Gerze kazandı, Yayıklı kazandı: Termik Santral projesi iptal, Erişim Tarihi 24 Haziran 2015 <http://yesilgazete.org/blog/2015/03/05/gerze-kazandi-yaykil-kazandi-termik-santral-projesi-iptal/>
- Yıldırım, U. ve Göktürk, İ., (2004) Sürdürülebilir kalkınma, Marin, M. C. (Ed.), *Çevre sorunlarına çağdaş yaklaşımlar*. (1. Baskı). İstanbul: Beta Basım Yayım Dağıtım.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2005) *Nitel Araştırma Yöntemleri* (Güncelleştirilmiş ve geliştirilmiş beşinci baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Yıldırım, A. ve Şimşek, H. (2008) *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri*.(6.Baskı) Ankara: Seçkin Yayınevi.
- Waite, A., (1991) Problems and Proposals Relating to The Doctrine of Soueraignty in International Enuironmental Law, *Land Management and Environmental Law Report*, December. 190-193.
- Zeka, N. (1985) *Batı Almanya’da Alternatif Hareket*, 1. Baskı, Metis Yayınları, İstanbul.

EKLER

EK-1. Yöre halkı İçin Hazırlanan Görüşme Formu

DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR DEĞERLENDİRİLMESİNDE SİVİL İNİSİYATİFLERİN ROLÜ

Sayın Yuvarlakçay sakini,

Bu çalışma, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde sivil inisiyatiflerin rolünü konu alan yüksek lisans tez çalışması amacıyla yapılmaktadır. Görüşme formunu içtenlikle ve eksiksiz doldurmanız çalışmanın amacına ulaşabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı
Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı*

Yüksek Lisans Öğrencisi
Tuğba AYYILDIZ

Cinsiyet: Kadın Erkek

Yaş: 0-15 15-25 25-45 45-60 60 ve üstü

Meslek:

Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Master Doktora

Sosyal güvence durumunuz nedir?

Emekli Bağ-kur/SSK Gelirim yok Diğerleri.....

Gelir düzeyiniz nedir?

0-500 500-1000 1000-1500 1500-2000 2000-2500 2500 ve üzeri

Ne zamandan beri Yuvarlakçay'da yaşamaktasınız?

Doğduğumdan beri Diğer.....

YÖRE HALKI İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ AÇIK UÇLU SORULAR

1. Yuvarlakçay size ne ifade etmektedir?
2. Yuvarlakçay'dan nasıl yararlanmaktasınız?
3. Yuvarlakçay'da hangi ürünleri yetiştirmektесiniz?
4. Yuvarlakçay'da hangi hayvanları yetiştirmektесiniz?
5. Bu bölgede koruma altında bulunan bitki ve hayvan türlerinden haberdar mısınız?
6. Buraya yapılmak istenen santral hakkında ne düşünüyorsunuz?
7. Buraya yapılmak istenen HES'in faydaları ve zararları hakkında ne biliyorsunuz?
8. HES'e karşı mısınız? Neden?
9. HES'in yapımını engellemek için ne yaptınız?
10. Bu aşamada sizi kimler nasıl destekledi?
11. Mücadele sonucunda ne elde ettiniz?
12. Bundan sonra benzeri bir durumda ne yaparsınız?

EK-2. Aktivistler İçin Hazırlanan Görüşme Formu

DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR DEĞERLENDİRİLMESİNDE SİVİL İNİSYATİFLERİN ROLÜ

Sayın çevre gönüllüsü,

Bu çalışma, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde sivil inisiyatiflerin rolünü konu alan yüksek lisans tez çalışması amacıyla yapılmaktadır. Görüşme formunu içtenlikle ve eksiksiz doldurmanız çalışmanın amacına ulaşabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı
Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı*

Yüksek Lisans Öğrencisi
Tuğba AYYILDIZ

Cinsiyet: Kadın Erkek

Yaş: 0-15 15-25 25-45 45-60 60 ve üstü

Meslek:

Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Master Doktora

Sosyal güvence durumunuz nedir?

Emekli Bağ-kur/SSK Gelirim yok Diğerleri.....

Gelir düzeyiniz nedir?

0-500 500-1000 1000-1500 1500-2000 2000-2500 2500 ve üzeri

1. Çocukluk döneminizi nerede geçirdiniz?

Köy Kasaba İlçe Küçük şehir Metropol kent

2. Aşağıdaki çevre dünya görüşlerinden hangisini benimsiyorsunuz?

- Mekanist dünya görüşü Ekolojik dünya görüşü

3. Aşağıdaki çevre etiklerinden hangisine kendinizi daha yakın buluyorsunuz?

1. Antroposentrik
 2. Teleosentrik (Tanrımerkezci Etik)
 3. Ekosentrik
 a. Hayvan hakları
 b. Yaşama saygı etiği
 c. Toprak etiği
 e. Toplumsal ekoloji
 4. Hepsi
 5. Diğer

4. Doğal kaynakları kullanırken aşağıdakilerden hangisi/hangilerini daha fazla gözetiyorsunuz? (Sıralayınız).

- Doğaya uygunluk Konfor Tutumluluk Marka Çevresel adalet
 Refah Sade yaşam Konfor Diğer.....

5. Çevre eylemlerine katılmanızın nedenleriyle ilgili aşağıdaki seçenekleri doldurunuz

- İnandığım çevresel değerler doğrultusunda yaşamak
 Doğa sevgim
 Politik dünya görüşüm
 Toplumsal sorumluluk duygum
 Ülkemin çevre sorunlarından duyduğum kaygı
 Çevresel kaynakların bazı grupların rant alanı haline getirilmesi
 Halkı aydınlatma sorumluluğum
 Diğerleri.....

6. Türkiye’de çevresel kaynakların doğru şekilde değerlendirilmesinde aşağıdaki aktörlerden (Kamu otoritesi, uzmanlar ve bilim insanları, yöre halkı, STK’lar, medya, diğer.....)

- a) Hangisinin rolünü daha fazla önemsiyorsunuz?.....
- b) Hangisi sorumluluklarını yerine getirmemektedir?.....
- c) Hangisinin rolünü yeterince oynayamadığını düşünüyorsunuz?.....

7. HES’e karşı mücadele sürecinde kamu görevlilerinin yaklaşım ve tepkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

8. Çevresel kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesinde aşağıdaki araçların etkililik düzeyini sıralayınız.(Önem düzeyini kutu önüne rakamla belirtiniz).

- Cezai yaptırım Ekonomik teşvik Gönüllülük
- Bilinç düzeyi Diğer.....

AKTİVİSTLER İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ AÇIK UÇLU SORULAR

1. Daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı?
2. Yuvarlakçay çevre koruma mücadelesine nasıl katıldınız?
Bu süreçteki motivasyonunuz ne oldu?
3. Başlangıçta sizce yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı?
Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı?
4. Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz?
5. Bu mücadele size ne kazandırdı?
Ne kazandırdı?
6. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller ve fırsatlar sizce nedir?

EK-3. Yerel Yöneticiler İçin Hazırlanan Görüşme Formu

DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR DEĞERLENDİRİLMESİNDE SİVİL İNİSYATİFLERİN ROLÜ

Sayın çevre gönüllüsü,

Bu çalışma, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde sivil inisiyatiflerin rolünü konu alan yüksek lisans tez çalışması amacıyla yapılmaktadır. Görüşme formunu içtenlikle ve eksiksiz doldurmanız çalışmanın amacına ulaşabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı
Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı*

Yüksek Lisans Öğrencisi
Tuğba AYYILDIZ

Cinsiyet: Kadın Erkek

Yaş: 0-15 15-25 25-45 45-60 60 ve üstü

Meslek:

Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Master Doktora

Sosyal güvence durumunuz nedir?

Emekli Bağ-kur/SSK Gelirim yok Diğerleri.....

Gelir düzeyiniz nedir?

0-500 500-1000 1000-1500 1500-2000 2000-2500 2500 ve üzeri

1. Çocukluk döneminizi nerede geçirdiniz?

Köy Kasaba İlçe Küçük şehir Metropol kent

2. Aşağıdaki çevre dünya görüşlerinden hangisini benimsiyorsunuz?

- Mekanist dünya görüşü Ekolojik dünya görüşü

3. Aşağıdaki çevre etiklerinden hangisine kendinizi daha yakın buluyorsunuz?

1. Antroposentrik
 2. Teleosentrik (Tanrımerkezci Etik)
 3. Ekosentrik
 a. Hayvan hakları
 b. Yaşama saygı etiği
 c. Toprak etiği
 e. Toplumsal ekoloji
 4. Hepsi
 5. Diğer

4. Doğal kaynakları kullanırken aşağıdakilerden hangisi/hangilerini daha fazla gözetiyorsunuz? (Sıralayınız).

- Doğaya uygunluk Konfor Tutumluluk Marka Çevresel adalet
 Refah Sade yaşam Konfor Diğer.....

5. Çevre eylemlerine katılmanızın nedenleriyle ilgili aşağıdaki seçenekleri doldurunuz

- İnandığım çevresel değerler doğrultusunda yaşamak
 Doğa sevgim
 Politik dünya görüşüm
 Toplumsal sorumluluk duygum
 Ülkemin çevre sorunlarından duyduğum kaygı
 Çevresel kaynakların bazı grupların rant alanı haline getirilmesi
 Halkı aydınlatma sorumluluğum
 Diğerleri.....

6. Türkiye’de çevresel kaynakların doğru şekilde değerlendirilmesinde aşağıdaki aktörlerden (Kamu otoritesi, uzmanlar ve bilim insanları, yöre halkı, STK’lar, medya, diğer.....)

- d) Hangisinin rolünü daha fazla önemsiyorsunuz?.....
- e) Hangisi sorumluluklarını yerine getirmemektedir?.....
- f) Hangisinin rolünü yeterince oynayamadığını düşünüyorsunuz?.....

7. HES’e karşı mücadele sürecinde kamu görevlilerinin yaklaşım ve tepkisini nasıl değerlendiriyorsunuz?

8. Çevresel kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilmesinde aşağıdaki araçların etkililik düzeyini sıralayınız.(Önem düzeyini kutu önüne rakamla belirtiniz).

- Cezai yaptırım Ekonomik teşvik Gönüllülük
- Bilinç düzeyi Diğer.....

YEREL YÖNETİCİLER İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ AÇIK UÇLU SORULAR

1. Daha önce çevreci hareketlerde yer aldınız mı?
2. Yuvarlakçay çevre koruma mücadelesine nasıl katıldınız?
Bu süreçteki motivasyonunuz ne oldu?
3. Başlangıçta sizce yöre halkının HES’e karşı tutumu nasıldı?
Hangi gerekçelerle kabul ediyorlardı veya karşı çıkıyorlardı?
4. Yöre halkını HES’e karşı mücadele etmek üzere nasıl ikna ettiniz?
5. Bu mücadele size ne kazandırdı?
Ne kazandırdı?
6. Doğal kaynakların katılımcılık şeklinde değerlendirilmesinde en fazla karşılaşılan engeller ve fırsatlar sizce nedir?

EK-4. Bilim İnsanları İçin Hazırlanan Görüşme Formu

DOĞAL KAYNAKLARIN KORUNMASI VE SÜRDÜRÜLEBİLİR DEĞERLENDİRİLMESİNDE SİVİL İNİSYATİFLERİN ROLÜ

Sayın bilim insanı,

Bu çalışma, doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir değerlendirilmesinde sivil inisiyatiflerin rolünü konu alan yüksek lisans tez çalışması amacıyla yapılmaktadır. Görüşme formunu içtenlikle ve eksiksiz doldurmanız çalışmanın amacına ulaşabilmesi için büyük önem taşımaktadır. Katılımınız için teşekkür ederim.

*Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi
Eğitim Bilimleri Enstitüsü
İlköğretim Eğitimi Anabilim Dalı
Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı*

Yüksek Lisans Öğrencisi
Tuğba AYYILDIZ

Cinsiyet: Kadın Erkek

Yaş: 0-15 15-25 25-45 45-60 60 ve üstü

Meslek:

Öğrenim Durumu: İlkokul Ortaokul Lise Üniversite Master Doktora

Sosyal güvence durumunuz nedir?

Emekli Bağ-kur/SSK Gelirim yok Diğerleri.....

Gelir düzeyiniz nedir?

0-500 500-1000 1000-1500 1500-2000 2000-2500 2500 ve üzeri

BİLİM İNSANLARI İÇİN YARI YAPILANDIRILMIŞ AÇIK UÇLU SORULAR

1. Yuvarlakçay bölgesi ile ilgili yapılan çalışmalar bulunmakta mıdır?
Bölge ile ilgili nasıl çalışmalar yapılmıştır?
2. Yuvarlakçay bölgesinin ekosistemi hakkında bilgilendirebilir misiniz?
3. Yuvarlakçay bölgesinde endemik tür bulunmakta mıdır?
4. Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'in etkileri neler olacaktır?
5. Yuvarlakçay bölgesine yapılması planlanan HES'e yöre halkının tutumu nasıldı?
6. Doğal kaynakların korunması ve sürdürülebilir şekilde değerlendirilebilmesi için görüşleriniz nelerdir?

ÖZGEÇMİŞ

1. GENEL

AD SOYAD:	Tuğba AYYILDIZ
DOĞUM TARİHİ ve YERİ:	30/10/1990- Sakarya
GSM:	544 429 6623
E-POSTA:	tuuba.ayyildiz@gmail.com

2. EĞİTİM

ÖĞRENİM DÖNEMİ	ÜNİVERSİTE	ÖĞRENİM ALANI
2012- Devam ediyor.	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Eğitim Bilimleri Enstitüsü İlköğretim Eğitimi Anabilim dalı Fen Bilgisi Öğretmenliği Bilim Dalı
2008-2012	Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	Eğitim Fakültesi İlköğretim Bölümü Fen Bilgisi Öğretmenliği

3. PROJE DENEYİMİ

Kurumsal (TÜBİTAK ve BAP)	Doğa Bilimleri ve Arazi, Kamp Teknikleri Kış Okulu, 05-12 Şubat 2014	Katılımcı
	Botanik Dünyasına Yolculuk-1, 17-26 Haziran 2013	Rehber
	Botanik Dünyasına Yolculuk-2, 16-24 Haziran 2014	Rehber
	Doğal Kaynakların Korunması ve Sürdürülebilir Değerlendirilmesinde Sivil İnişiyatiflerin Rolü, Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi Bilimsel Araştırma Projesi, BAP-14/006, 2014-devam ediyor.	Araştırmacı

4. YAYINLAR

Ayyıldız, T. “ Kırıkköy’de Kurulması Planlanan Termik Santrale Yerel Halkın Bakışı”,*4.Ulusal Ekoloji Sempozyumu*, Tekirdağ , 2-4 Mayıs, 2013

Ayyıldız, T. “Doğal Kaynakların Korunmasında ve Sürdürülebilir Değerlendirilmesinde Sivil İnişiyatiflerin Rolü: Yuvarlakçay HES Örneği”, *11. Ulusal Fen Bilimleri ve Matematik Eğitimi Kongresi*, Adana, 11-14 Eylül, 2014